

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra historie

JORDANOVSKÉ OSÍDLENÍ LOKALITY

OLOMOUC-SLAVONÍN – ZAHRADY

Tomáš Jelínek

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Kalábková, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Údaje o BAKALÁŘSKÉ PRÁCI studenta

Studijní obor: Archeologie – Historie

Os. číslo: F090606

1. Název práce: Jordanovské osídlení na lokalitě Slavonín – Zahrady

2. Název v angličtině: Jordanów Group settlement on the area Slavonín – Zahrady

3. Anotace: Práce se zabývá zpracováním nalezeného inventáře z výzkumu V. Vránové na lokalitě Slavonín – Zahrady z let 2008/2009. Shrnutí dosavadního stavu poznání jordanovské skupiny se věnuje dějinám bádání a vymezení pojmu epilengyel. Rozbor a analýza půdorysu domu s hypotézou o záměrném spalování domů jsou zahrnuty v jedné kapitole, kde jsou použity i výsledky z kapitoly o nalezeném pohřbu dvou jedinců v sídlištní jámě. Největší část práce se zabývá rozбором a zhodnocením keramického inventáře. Na závěr je srovnám s keramickým materiálem z výzkumu Loštice – Náměstí Míru.

4. Klíčová slova: Slavonín – Zahrady, jordanovská skupina, epilengyel, eneolit, sídliště, půdorys domu, pohřeb, spalování domů, keramika, Loštice – Náměstí Míru

5. Anotace v angličtině: The work deals with the processing of inventory found from research on the locality V. Vránová Slavonín - Zahrady of the years 2008/2009. Summary of the current state of knowledge of the Jordan Group is dedicated to researching the history and definition of the Epilengyel. Review and analysis of the foundation of the house with the hypothesis of deliberate burnt houses are included in one chapter, which are used by the results from the chapter on the identified burial of two individuals in a pit. The largest part of the work deals with the analysis and appreciation of ceramic inventory. In conclusion, compared with the ceramic material from research Loštice - Náměstí Míru.

6. Klíčová slova v angličtině: Jordanów Group, Epilengyel, Eneolithic, settlement, foundations of house, burial, burnt house, ceramics

7. Přílohy volně vložené: 1 CD ROM

8. Přílohy vázané v práci: tabulky, mapy, plány, grafy, fotografie, kresebná dokumentace

9. Rozsah práce: 66 stran (90 119 znaků včetně mezer) + přiložené tabulky (24 stran)

10. Jazyk práce: CZ

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil pouze literaturu uvedenou v seznamu.

V Olomouci dne 11.8. 2011

Tomáš Jelínek

Poděkování

Na prvním místě bych chtěl zejména poděkovat vedoucí mé práce Mgr. Pavlíně Kalábkové, Ph.D. za pomoc při zpracování materiálu, cenné rady a taktéž za trpělivost. Dále Mgr. Vendule Vránové a Mgr. Jakobovi Vránovi za poskytnutí materiálu a nálezových zpráv z výzkumů na lokalitě Slavonín – Zahrady a Loštice – Náměstí Míru, Mgr. Anně Pankowské za možnost použít její antropologickou analýzu, Ing. Ladě Hýlové a Mgr. Martinu Moníkovi za surovinové určení kamenné industrie. A v neposlední řadě kamarádům, se kterými jsem se zasmál i zaplakal při zpracování materiálu k sepsání této práce v archeologické laboratoři katedry historie FF UP Olomouc.

Obsah

Úvod	6
1 Popis lokality a přírodní podmínky	7-9
1.1 Poloha lokality	7
1.2 Geomorfologické podmínky	7
1.3 Hydrologické podmínky	7-8
1.4 Vegetace a fauna v současnosti a v období časného eneolitu.....	
2 Historie bádání lokalitě a popis dalšího osídlení	10-13
2.1 Historie bádání na lokalitě Slavonín – Zahrady	10
2.2 Osídlení na sousedních tratích	10-13
3 Jordanovská skupina – dosavadní stav poznání.....	14-15
4. Objekty – charakteristika a prostorové uspořádání.....	16-23
4.1 Popis objektů.....	16-20
4.2 Charakteristika objektů a uspořádání sídliště	20-23
5 Sídliště a domy jordanovské skupiny.....	24-30
5.1 Nálezová situace na lokalitě	24
5.2 Analogie a zhodnocení.....	24-26
5.3 Spalování domů – zdání nebo realita v epilengyelu?	
.....	26-30
6 Pohřební ritus a pohřbívání jordanovské skupiny.....	31-32
6.1 Nálezová situace na lokalitě	31
6.2 Analogie a zhodnocení.....	32
7 Keramické nálezy.....	32-46
7.1 Materiál	33-34
7.2 Technologie.....	34-38
7.3 Keramické třídy	38-40

7.3.1 Hrnce.....	38
7.3.2 Putny	38
7.3.3 Dvouuché nádoby	39
7.3.4 Mísy	39-40
7.3.5 Mísy na nožce	40
7.3.6 Neurčitelné keramické třídy	40
7.4 Výzdoba keramiky.....	41-44
7.4.1 Vhloubená výzdoba	41-42
7.4.2 Plastická výzdoba	42-44
7.5 Celkové zhodnocení a datace keramických nálezů	45-46
8 Kamenná industrie	48-48
8.1 Štípaná industrie.....	46-47
8.2 Broušená industrie	47-48
8.3 Podložky a drtidla	48
9 Ostatní nálezy.....	49
9.4 Osteologický materiál	49
9.6 Mazanice	49
10 Sídliště v Lošticích – Náměstí Míru (rozbory a porovnání)	50-55
10.1 Popis objektů.....	51
10.2 Rozbor keramického inventáře	52-54
10.3 Vyhodnocení.....	54-55
10.4 Srovnání s keramickým inventářem z lokality Slavonín - Zahrady	55
11 Závěr.....	56-57
12 Resumé	58
13 Literatura, elektronické zdroje a zkratky	59-66
Příloha – kresebná a fotografická, CD s katalogem	

Úvod

V předložené bakalářské diplomové práci jsem si dal za úkol zpracovat a vyhodnotit materiál získaný z výzkumu Mgr. Venduly Vránové na lokalitě Olomouc-Slavonín z let 2008/2009 náležející do období jordanovské skupiny (dále jen Jsk).

Práce se bude jednotlivě věnovat analýze sídlištních objektů, z nichž v samostatné kapitole zhodnotím nález základového žlabu domu a pohřbu v sídlištním objektu. V těchto dvou kapitolách se budu snažit najít analogie ke zjištěným nálezovým situacím a zařadit je do širších regionálních souvislostí. Nejpodstatnější kapitolou předkládané práce je z mého pohledu především vyhodnocení nalezeného materiálu, a to obzvláště materiálu keramického – technologie výroby, typologie a chronologie.

V samostatné kapitole bude provedena komparace s materiálem získaným při ZAV v Lošticích – Náměstí Míru v roce 2010. Závěr se bude věnovat celkovému vyhodnocení nálezových situací a získaných informací, které budou zasazeny do širšího kontextu. Na konci práce jsou přidány obrazové a fotografické přílohy a CD s databází.

„Zvláštní pozornosti se Jsk mezi moravskými archeology netěšila a tak vědomosti o ní jsou dodnes kusé a dedukované ...“, takto uvedl Jsk V. Podborský v *Pravěkých dějinách Moravy* (PODBORSKÝ 1993, 159). Od 90. let 20. století se mnohé změnilo a Jsk, potažmo epilengyelu obecně patří stejná míra zájmu jako ostatním studovaným obdobím. Rovněž bych chtěl dopředu předeslat, že záměrně užívám označení jordanovská skupina a ne kultura, a též v jakém smyslu užívám slova epilengyel - epilengyelský. Pro autora této práce je pojem kultura spojen s větším celkem se stejnými nebo podobnými znaky, které v archeologických kulturách rozeznáváme na základě materiálních dokladů lidské činnosti, který se nemusí krýt se složkou sociální a duchovní, i když se na sebe určité typy více či méně vážou. A protože materiální náplň Jsk vychází z předchozího lengyelského vývoje jako u ostatních současných skupin – Ludanice, Bisamberg-Oberpullendorf, Balaton-Lasinja a radikálně se jejich náplň nemění, rozhodl jsem se užívat označení skupina po vzoru prací B. Novotného, V. Podborského či J. Pavúka.. Epilengyel by tedy měl zahrnovat všechny tyto skupiny vycházející z lengyelského kulturního komplexu. Dále nese jeho výrazné prvky, které se ale v jednotlivých částech liší a doplňují o místní specifika. Budoucnost snad ukáže, jestli se budou dát hranice mezi nimi tak jednoznačně definovat jako dnes.

1 Popis lokality a přírodní podmínky

1.1 Poloha lokality

Lokalita Slavonín – Zahrady se nachází na střední Moravě (obr. 1) JZ od historického centra města Olomouce na mírném svahu směřujícím na V ve výšce 214-219 m n. m. Zkoumaná plocha měla rozlohu cca 1,28 ha (obr. 2) a je vymezena na mapě ZM ČR 1:10 000 kladový list 24-22-19 koordináty (měřeno v mm od ZSČ:JSČ): 268:006, 278:004, 282:019 a 273:021 (VRÁNOVÁ 2010)¹. Dříve nezastavěná plocha polí a zahrad se nyní stává předmětem výstavby Arbesovy ulice, a tak i součástí intravilánu obce Slavonína, který je od roku 1974 součástí města Olomouce. Podle Plánu územního rozvoje města Olomouce² se i zbývající zemědělsky využívaná část tratě stane cílem další obytné zástavby.

1.2 Geomorfologické podmínky

Zkoumaný prostor se nachází na střední Moravě, která je součástí Vněkarpatských sníženin zde reprezentovaných Hornomoravským úvalem a jeho částí Středomoravskou nivou. Ta je tvořena širokou nivou řeky Moravy. Nad údolní nivou se nachází terasy řeky s mírnými svahy (DEMEK – MACKOVIČ 2006). Geologické podloží tvoří pestré pliocenní jíly a kvartérní uloženiny – štěrky a písky překryté spraší, na které nasedá černozem (ZAPLETAL 2009, 14-18).

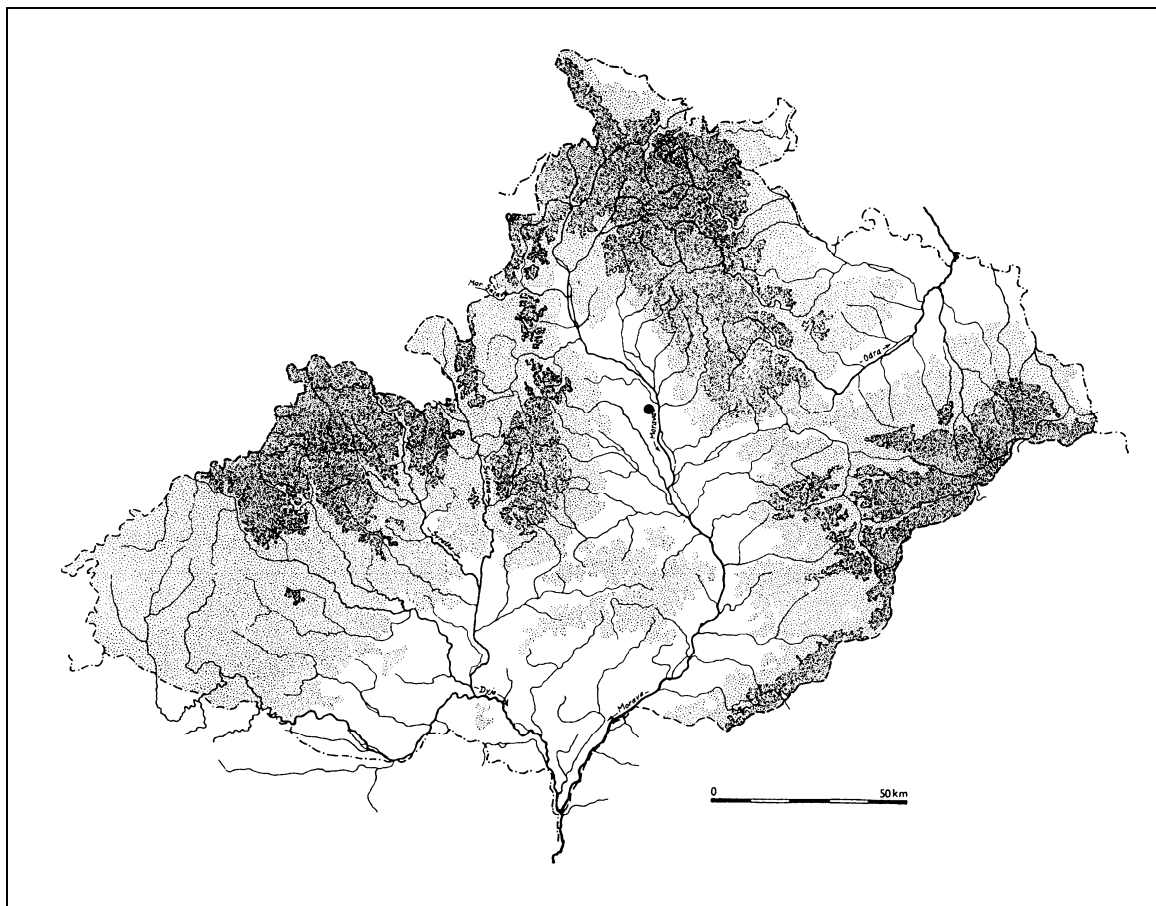
1.3 Hydrologické podmínky

Přibližně 300 m na jih od lokality protéká potok Nemilanka, v hierarchii vodních toků je určen jako vodní tok III. řádu. Směrem na východ, cca 500 m, se nejprve nalézají bezejmenná vodoteč a dále řeka Morava vzdálená 1,7 km, která je vodním tokem II. řádu. Pokud můžeme zhodnotit polohu lokality vůči vodním zdrojům, můžeme říci, že odpovídá běžnému standartu vzdálenosti sídliště – vodní tok v období epilengyelu

¹ Další popis lokality: ZAJÍČEK, P. 2010: Archeologický informační systém Olomouce a otázka sídelní strategie. Katalog lokalit. ID 15.

² Dostupné na WWW: http://www.olomouc.eu/uzemni-planovani/koncept-uzemniho-planu/obsah-konceptu_%28cesky%29 (k 31.7.2011).

(KALÁBKOVÁ 2009, 60-64; GEISLEROVÁ - PEŠKA – RAKOVSKÝ 1991, 26-28; RULF 1983, 60, tab. 8; TÓTH 2008, 44, obr. 17).

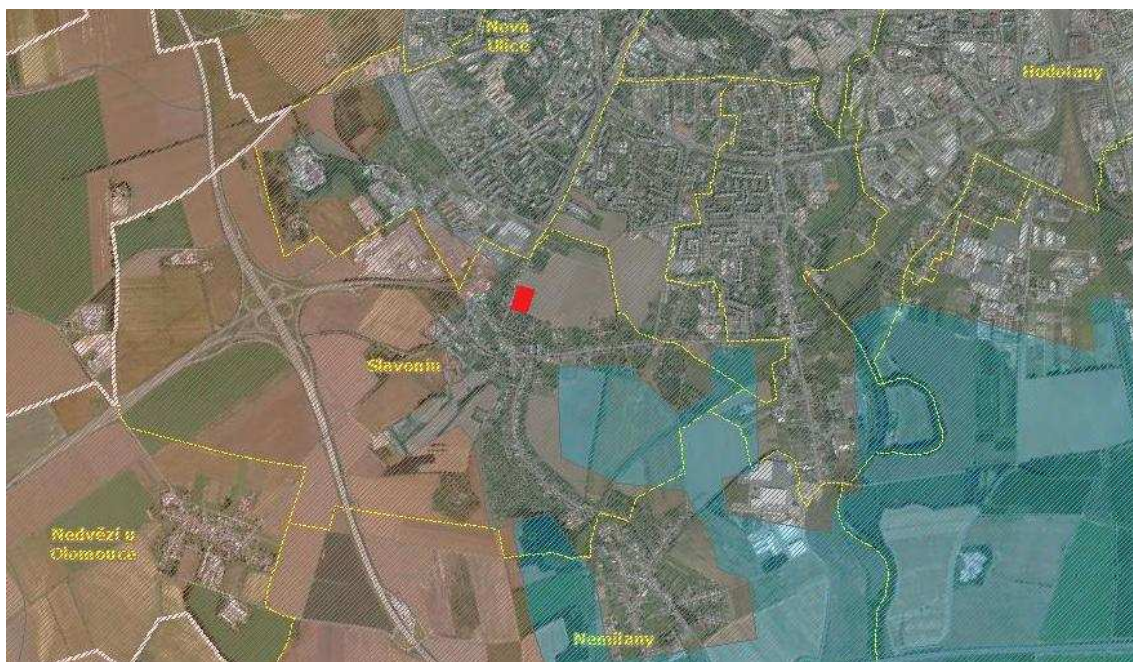
Obr. 1: Mapa Moravy s vyznačením polohy lokality Slavonín – Zahrady (černá tečka).

1.4 Vegetace a fauna v období časného eneolitu a v současnosti

Trvání jordanovské skupiny – epilengyelu se kryje s nástupem epiatlantiku. Ten je charakterizován jako pozdní klimatické optimum s teplým (teploty o 1-2 °C vyšší než dnes) a vlhkým počasím. Postupně se objevují krátké sušší oscilace, které začínají sílit a převládat s nástupem pozdního eneolitu a starší doby bronzové. Postupně se šíří bukovo-jedlové formace a dosahují svého vrcholného rozvoje. Proces přechodu atlantiku v epiatlantik je postupný bez větších výkyvů (LOŽEK 1973; NEUHÄUSLOVÁ et al. 1998). Nástup suššího období spojují někteří badatelé

s přesunem osídlení ze starých sídelních komor do prvně osídlených vyšších poloh nebo blíže k vodotečím. (PAVÚK 2001, 9-10; RULF 1983, 66).

Slavonín, potažmo Olomouc a jeho okolí, se nachází na rozhraní dvou fytogeografických jednotek – termofytika (teplomilná květena nížinných a pahorkatinných vegetačních stupňů) a mezofytika (přechodná stupeň mezi teplomilnou a chladnomilnou květenou ve vegetačních stupních kopcovitý, vrchovinný a podhorský). Vegetační společenstva jsou jilmové doubravy (Querc-Ulmetum), které se váží na pravidelně zaplavovanou nivu podél řeky Moravy. Sušší oblasti na okraji nivy jsou charakterizované vegetačními jednotkami označované jako černýšové doubravy (Melanpyro nemorosi – Carpinetum). Na místech zásahu lidí do krajiny se původní rostlinstvo nahradilo především lučními či pastvinnými společenstvy (např. Alopecurion, Cynosurion, Arrhenatherion) a segetálními a ruderálními společenstvy třídy Chenopodietea či Secalitetea (NEUHÄUSLOVÁ et al. 1998).

Obr. 2: Pedologické podmínky (červeně – zkoumaná lokalita; hnědě – černozem; modře – fluvizem, šedá – zastavěná plocha; převzato z www.geoportal.cenia.cz – mapa Klasifikace půdních typů).

2 Historie lokality a popis dalšího osídlení

2.1 Historie bádání na lokalitě Slavonín – Zahrady

V prostoru tratě Slavonín – Zahrady proběhly prozatím tři výzkumy. První v roce 1999 pod vedením F. Šrámka s nálezy určenými obecně jako zemědělský pravěk a mladší doba bronzová (ŠRÁMEK 1999). Následující výzkum z let 2003/2004 pod vedením M. Kalábka (Archeologické centrum Olomouc, dále jen ACO; KALÁBEK 2004a, b) a třetí v letech 2008/2009 pod vedením V. Vránové (ACO; VRÁNOVÁ 2010). Oba prokázaly osídlení z období epilengyelu (Jsk). Druhý taktéž sídlištní aktivity z období kultury nálevkovitých pohárů (dále jen KNP), kultury lužických popelnicových polí (dále jen KLPP) a novověku – zemědělská usedlost. Velmi zajímavým objevem byly přibližovací zákopy pruské armády při obléhání Olomouce v roce 1758, které se shodují s mapovým vyobrazením (KUCH-BREBURDA – KUPKA 2003, 103-135; MICHNA 1997, 39-50).

2.2 Osídlení na sousedních tratích

Záznamy o „archeologických“ výzkumech v dané oblasti spadají již do roku 1841, kdy Antonín Boček provedl vykopávky ve vojenské cihelně na Tabulovém vrchu, kde byl objeven hrob pod mohylou. Prvním evidovaným nálezem přímo z katastru obce Slavonína se stal šálek kultury nálevkovitých pohárů darovaný Vlastivědnému muzeu v Olomouci Vlastou Havelkovou, manželkou prof. Jana Havelky. Mezi další nálezy patří 18 kg měděných mincí z období napoleonských válek (1800 – 1807), objev hrobu keltského bojovníka z městské cihelny v místní části Slavonína – Kyselova. Cílené archeologické výzkumy probíhaly až od 30. – 40. let 20. století. Dále budou popsány novější výzkumy, které souvisí s rozvojem stavební činnosti od poloviny 90. let 20. století (BÉM – KOUDELA – ŠINDELÁŘOVÁ 2002, 7-8).

Zkoumaná plocha na západě sousedí s významnou archeologickou lokalitou Slavonín – Horní lán, která patří k bohatým polykulturním lokalitám staré sídelní komory okolí města Olomouce. Nálezy pocházejí téměř ze všech období od pravěku po novověk: kultura s vypíchanou keramikou (KAZDOVÁ – PEŠKA – MATEICIUCOVÁ

1999), KNP (PEŠKA 1998, 70), kultura kulovitých amfor (BÉM 2001), kultury se šňůrovou keramikou (dále jen ŠK; KALÁBEK – TAJER – PREČANOVÁ 2002; PEŠKA – BÉM – KOUŘIL 2001, 52), kultura zvoncovitých pohárů (dále jen KZP), z doby bronzové počínaje únětickou kulturou (KALÁBEK – TAJER – PREČANOVÁ 2002), přes SMK (BÉM 1998; 2005) a konče KLPP (KALÁBEK – TAJER – PREČANOVÁ 2002). Z období laténského pochází pohřebiště (KALÁBEK 2001a) a z doby římské a stěhování národů pochází sídliště (KALÁBEK 2006; KALÁBEK 2009; KALÁBEK – TAJER – PREČANOVÁ 2002). Obecně do doby hradištní patří nalezené úseky úvozů pokračující směrem k trati U hvězdárny a dále k Nemilanům (KALÁBEK – VITULA 2000; KALÁBEK – KALÁBKOVÁ 2009, 75). Významné je také osídlení od doby časně slovanské s keramikou pražského typu (KALÁBEK – TAJER – PREČANOVÁ 2002), doby starohradištní (KALÁBEK – TAJER – PREČANOVÁ 2002), středohradištní – velkomoravské (BÉM 1998) až po období mladohradištní (KALÁBEK 2001b; KALÁBEK – TAJER – VRÁNOVÁ 2002).

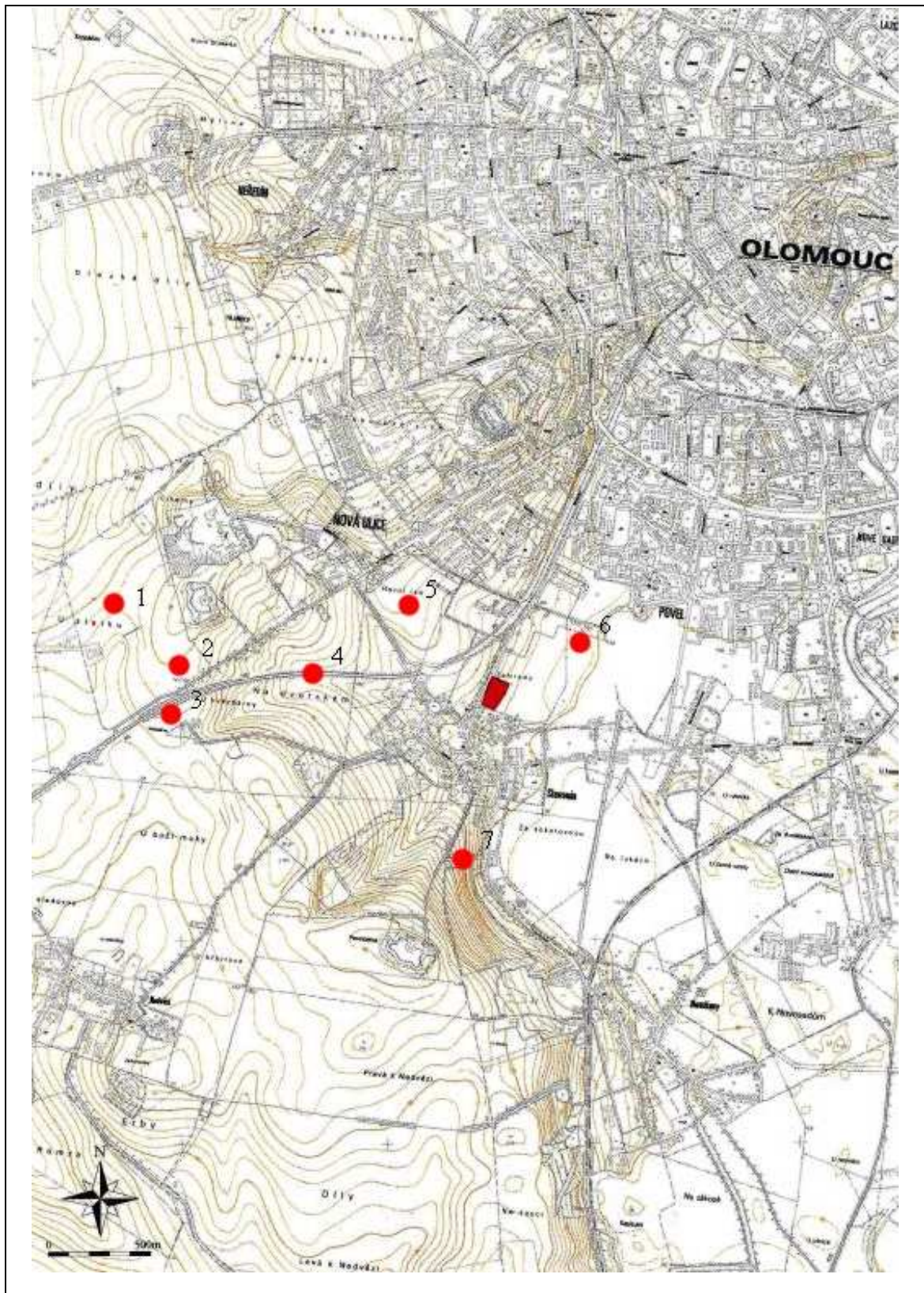
Následuje osídlení Lnk, ŠK, KLPP, doby laténské a mladohradištní období v trati Slavonín – U hvězdárny (KALÁBEK 2001a; KALÁBEK – TAJER – VITULA 2001; VRÁNA 2008). Dále Slavonín – U statku (VRÁNA 2006) a Pod hřbitovem (KALÁBEK 2002a) s nálezy sídlištních a pohřebních aktivit KLPP. V trati Slavonín – Pod Vlachovým je doloženo zemědělské sídliště z doby velkomoravské (VRÁNOVÁ 2006). A konečně poslední lokalita z katastru Slavonína, a to trať Na dvorském s nálezy KLPP (KALÁBEK 2002b), doby římské (KALÁBEK 2006), doby starohradištní (KALÁBEK 2001b). Z povrchových sběrů na katastru městské části Olomouc – Slavonín a přilehlé části Olomouce – Povelu pochází keramický materiál datovaný do doby laténské (KALÁBEK 2009). Z autorovy povrchové prospekce v trati Slavonín – Za Křenkovým pochází kolekce střepů a štípané industrie. Materiál je datovaný do Lnk IIa a obecně do doby bronzové a doby laténské.³

První písemná zmínka o Slavoníně pochází z roku 1141, kdy se obec zmiňuje v majetku proboštské kapituly v Olomouci. V chronologii archeologie středověku to odpovídá mladší době hradištní (950 - 1200 n.l) (BÉM – KOUDELA – ŠINDLÁŘOVÁ 2002, 14).

³ Nálezy jsou uloženy ve sbírce archeologické sekce Katedry historie FF UP Olomouc, Na Hradě 5, Olomouc.

Na katastru městské části Olomouc-Povel – Zikova ulice, na lehce vyvýšeném návrší v inundaci řeky Moravy, se nacházelo předvelkomoravské sídliště – opevněné hradiště – interpretované J. Bláhou jako centrum Olomoucka, potažmo celé střední Moravy (BLÁHA 1988; BLÁHA 2002). K hradišti pravděpodobně náležela chronologicky současná osada na vedlejším přilehlém katastru Olomouc – Nové Sady (BLÁHA 1988). Z Nových Sadů, ulic Velkomoravská, Ibsenova a Husitská pochází nálezy datované do období KLPP a doby laténské, také se zde našly pozůstatky sídlištních aktivit z 15. - 17. století (KALÁBEK 2003).

Z výše uvedeného vyplývá, že katastr Slavonína a přilehlého okolí patří mezi oblasti staré sídelní komory s téměř kontinuálním osídlením. Nebudeme daleko od pravdy, když toto tvrzení opřeme o velmi příznivé přírodní a klimatické podmínky dané oblasti. Také se do výběru mohlo promítnout výhodné tranzitní postavení (spojnice přes Moravskou bránu na sever, přes Prostějovsko a Vyškovskou bránu na jih, Konickou a Trstěnickou stezkou přes Boskovickou brázdou do východních Čech).

Obr. 2: Vyznačení poloh lokalit na katastru Slavonína: Zahrady - červený polygon, 1 - U statku, 2 - Pod Vlachovým, 3 - U hvězdárny, 4 - Na dvorském, 5 - Horní lán, 6 - Za Křenkovým, 7 - Pod hřbitovem (převzato z Vránová 2010, obr. 1.).

3 Jordanovská skupina – dosavadní stav

poznání

Jak už vyplývá z názvu dostala studovaná skupina svůj název podle eponymního naleziště Jordanów Śląski (nyní okres Powiat Wrocławski, vojvodství Woj. Dolnośląskie, Polsko). Lokalita byla objevena v roce 1906 a do literatury a povědomí badatelů uvedena H. Segerem již téhož roku v jeho studii Die Steinzeit in Schlesien v sborníku Archiv für Anthropologie. Jelikož v této době byla tato část Slezska součástí Německého císařství užíval se název „jordansmühle kultur/gruppe“⁴ dle německého pojmenování města Jordansmühl. Další užívané označení „kamenská kultura/skupina“ vycházelo ze jména hradu Kámen poblíž výše zmiňovaného města (VAŠKOVÝCH 2007, 84) nebo levohradecký typ (NOVOTNÝ 1950, 174; PODBORSKÝ 1993, 159).

Segerovy výzkumy byly akceptovány a ihned využity k potřebám analogického srovnávání i v českomoravské archeologii např. A. Procházka v Křenovicích (1907), I.L. Červinka v Šlapanicích a Němčicích na Hané (1908; 1926) nebo J. Axamitem v Praze-Ďáblicích (1929/1930). Různé studie a monografie např. J. Palliardi (1911), A. Stocký (1919), F. Vildomec (1928/1929) nebo J. Böhm (1941) se zabývali chronologickým a genetickým postavením jordanovské kultury/skupiny a vztahu k lengyelskému kulturnímu komplexu. Avšak v prostředí české a moravské archeologie se terminologie ustálila až po vydání článku B. Novotného Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu v Obzoru prehistorickém (1950). Práce M. Zápotocké (1969), V. Podborského (1970) a P. Koštuříka (1972) o moravské malované keramice zahrnovaly i poznání o Jsk jako finální fázi lengyelského vývoje u nás. I v 80. a 90. letech vyšly studie, které shrnovaly časem nashromážděný materiál např. Podborský (1984; 1985), Rakovský (1990), Kazdová – Koštuřík – Rakovský (1994).

Po skončení relativně jednotného období lengyelského kulturního okruhu se objevují jednotlivé skupiny (Jsk, Ludanice, Bisamberg – Oberpullendorf, Balaton – Lasinja), které svou materiální náplní navazují na tento komplex, ale dále se vyvíjí samostatně s vlastními specifickými prvky – tvary, výzdoba. Pro toto období se podle

⁴ Užití pojmu skupina či kultura záviselo, potažmo dosud závisí, na chápání jednotlivých badatelů. I přes četné studie, které se snaží pohled na problematiku sjednotit, např. ČIŽMÁŘ – PAVÚK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD. Dále viz. vlastní text kapitoly.

rakouské badatelky E. Ruttkay vžilo pojmenování epilengyel (RUTTKAY 1976, 1995 – převzato z ČIŽMÁŘ – PAVÚK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD 2004). Vyjadřuje návaznost na předchozí vývoj (-lengyel) s poznamenáním, že došlo k určitému posunu, změně až negaci určitých prvků předchozích (epi-).

Rozšiřování pramenné základny nakonec vedlo P. Koštuříka v roce 1997 k sepsání studie Poznámky k jordanovské kultuře na Moravě. Shrnuje dosavadní poznatky se zaměřením především na keramický materiál. Podle něj definuje náplň jednotlivých stupňů (Jsk I. – III.; KOŠTUŘÍK 1997). Z posledních souhrnných prací věnovaných problematice epilengyelských skupin s definováním postavení, zejména na Moravě a JZ Slovensku, a dějin bádání je článek J. Pavelčíka (2001), J. Pavúka (2001) nebo čtveřice autorů z prostředí moravské a slovenské archeologie (ČIŽMÁŘ – PAVÚK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD 2004). Ta je prezentována jako jedna z facií epilengyelského vývoje plynule vycházejícího z lengyelského kulturního komplexu. Náplň definovaná pro moravskou Jsk podle Koštuříka (1997) zde posloužila jako základ pro zpřesnění typologie a chronologie tvarů a výzdobných prvků. Synchronizace s ostatními epilengyelskými skupinami vypadá následovně:

Süd-Deutschland	Böhmen	Mähren	Ost-Österreich	Südwest-Slowakei	West-Ungarn	Nördl. Theißgebiet	Südl. Theißgebiet
MICHELBERG V PFFYN ALTHEIM →	BAALBERGE B	BAALBERGE B Bojice	REIZ-BAALBERGE Wien-Leopoldau	Čataj Gajary		LAŽŇANY	HUNYADIHALOM
WALLERFING SCHUSSENRIED MUNCIŠIŠÖFEN MICHELBERG I/II	IORDA Praha-Střešovice	Křenovice IV C Dolany IV B Troubelice IV A	BISAMBERG Wolfsbach	LUDANICE 2 Nitra 1	Remete-Höhle B BALATON-LASINJA Zalaszentbalázs	JUDANICS Főzesabony	BODROGKERESZTÚR B TISZAPOLGÁR A
BESCHTHEIM	Horn Cetho ?	Kramolin MBK III Čladrůžice	?	Brodzany MORAVANY	Veszprém Somodor	?	?
OBERLAUFERBACH	III	Střelice-Sklep	MOG II	LENGYEEL III		OBORÍN II	Gorza B
	II	STK V Kostelec n/H.	MOG II	LENGYEEL II	Pečeňady Z.-Mekenye	OBORÍN I	CSÓSZHALOM II HERPÁLY III
	I	STK IVb MBK I b-c MBK Ia	MOG Ib Falkenstein Kammeg MOG Ia	PHASE SANTOVKA Nitriansky Hrádok Svodín 2 LENGYEEL I Svodín 1	Mórógy Zengővárkony 3 Zengővárkony 2 Zengővárkony 1	Zalkod ČÍČAROVCE Zemplín Izkovce LENGYEL - MALICE	HERPÁLY II Gorza C THEISS II HERPÁLY I Ocsöd B Kókénydomb
STK II - III LNK IV	STK II - III ŠÁRKA	STK II - III ŠÁRKA	Unterwölbung ? ←	LUŽLANKY PROTOLENGYEL BIŇA-BICSKE	Sé SOPOT-BICSKE	?	THEISS I/II

Obr. 3: Chronologická tabulka (převzato z ČIŽMÁŘ – PAVÚK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD 2004, 226).

4 Objekty – charakteristika a prostorové uspořádání⁵

4.1 Popis objektů

Objekt č. 10 – obr. XVIII-XIX Nepravidelně oválný hliník s rozměry 10 m a 6 m, ze kterého byla prozkoumána JV čtvrtina pomocí dvou sond S-J a Z-V. Sonda přiléhající k Z hranici zkoumané plochy nebyla z důvodů vysoké spodní vody prozkoumána až ke dnu objektu. V řezech na dně sond se vyrýsovaly 4 mísovité prohlubně. Výplň tvořila středně hnědá ulehlá prachová hlína.

Objekt č. 11 - obr. XVIII-XIX Nepravidelně kruhová jáma s poloměrem 1,8 m a hloubkou 0,17 m. Výplň mísovitého profilu tvořila středně ulehlá prachová hlína.

Objekt č. 12 - obr. XVIII-XIX Oválná jáma s délkou 2,2 m, šířkou 1,4 m a hloubkou 0,8 m. Výplň tvořila středně ulehlá hnědá prachová hlína.

Objekt č. 13 - obr. XVIII-XIX Kruhová jáma s mísovitým profilem o poloměru 3,2 m a hloubkou 0,7 m. Výplň tvořily 3 uloženiny. Svrchní středně ulehlá tmavě hnědá prachová hlína a pod ní středně ulehlá žlutohnědá jílovitá hlína. Dole se vyskytovala středně ulehlá hnědožlutá jílovitá hlína.

Objekt č. 17 – obr. I Kruhová jáma o průměru 1,9 m s hloubkou 0,55 m a vanovitým profilem. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína. Uprostřed byla usazena celá mísa.

⁵ Zhodnoceny budou jen objekty s jasnou kulturní příslušností. Popis objektů vychází z kontextuálních karet a nákresů nálezové zprávy (dále jen NZ): Vránová, V. 2010: : Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu Slavonín – Arbesova ulice. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 262/2010. Olomouc.

Objekt č. 24 – obr. I Jáma nepravidelně kruhového tvaru s rozměry 1,3 m x 1,16 m a hloubce 0,24 m s mísovitým profilem. Svrchní výplň byla tvořena středně ulehlou tmavě černou prachovou hlínou o síle 0,12 m. Spodní výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína s barvou středně žluté hnědi o síle 0,15 m a obsahem drobných fragmentů keramiky.

Objekt č. 25 – obr. II Hliník nepravidelného tvaru, ze kterého byla zkoumána JZ polovina (zbytek zasahoval mimo zkoumanou plochu). Max. šířka byla 12,25 m a max. délka 6,2 m. JZ polovina byla prozkoumána dvěma na sebe kolmými sondami ve směru SZ-JV (S11) a SV – JZ (S12), obě o šířce 1 m. Sonda S11 měla vanovitý průřez se zvlněným dnem, taktéž i sonda S12. Výplň hliníku tvořila středně ulehlá prachová hlína barvy tmavá čerň.

Objekt č. 26 – obr. III Zásobní jáma s kruhovým půdorysem o průměru 1,85 m a hloubkou 1 m. V profilu měla vakovitý tvar. Výplň tvořila ulehlá prachová hlína s barvou tmavá čerň s četnými fragmenty keramiky a mazanice. Po stranách se nacházely čočky žluté spraše po spadných okrajích.

Objekt č. 27 - obr. XVIII-XIX Nepravidelně oválná jáma s délkou 1 m, šířkou 0,92 m a hloubkou 0,21 m. Mísovitý tvar vyplňovala ulehlá tmavě hnědá prachová hlína.

Objekt č. 31 - obr. XVIII-XIX Jáma s nepravidelně kruhovým půdorysem o poloměru 2,8 m měla hloubku 0,25 m. Vanovitý řez v profilu vyplňovala středně ulehlá prachová hlína v barvě tmavá čerň.

Objekt č. 32 - obr. XVIII-XIX Sloupcová jamka nepravidelně oválného půdorysu o rozměrech 0,83 m x 0,42 m. Hloubka výplně měla mocnost 0,43 m. Trapézovitý profil vyplňovala středně ulehlá prachová hlína. Výplň měla barvu tmavě černá hněd'.

Objekt č. 33 - obr. XVIII-XIX Zásobnice s téměř kruhovým půdorysem a rozměry 3,02 m a 2,65 m. Průřez měl trapézovitý tvar a uloženinu tvořila ulehlá prachová hlína

v barvě tmavá čern o mocnosti 0,96 m. Z jižní a východní stěny vystupují výklenky – první o 0,2 m a druhý o 0,4 m za stěnu zásobnice.

Objekt č. 34 - obr. XVIII-XIX Kruhový půdorys o poloměru 1,6 m a hloubce 0,6 m. Řez objektem měl vanovitý tvar. Výplň se sestávala ze středně ulehlé prachové hlíny. Barva uloženiny byla středně žlutá hněd'.

Objekt č. 35 - obr. XVIII-XIX Sloupová jamka s délkou 0,88 m a šířkou 0,65 m měla oválný půdorys a vanovitý profil. Mocnost uloženiny dosahovala 0,15 m, tou byla středně ulehlá prachová hlína barvy tmavá hněd'.

Objekt č. 37 - obr. XVIII-XIX Zachycená SZ část základového žlabu obdélného půdorysu s rozměry 9,25 m a 3,4 m, zbytek struktury zasahuje mimo zkoumanou plochu. Šířka žlabu je 0,34 – 0,6 m a hloubka 0,1 – 0,2 m. Jednotná výplň byla tvořena středně ulehlou hnědou prachovou hlínou.

Objekt č. 38 - obr. XVIII-XIX Oválná jáma o rozměrech 1,7 m x 1,54 m. Řez objektem měl trapézovitý tvar. Mocnost uloženiny dosahovala 0,54 m. Barva středně ulehlé prachové hlíny byla tmavá hněd'.

Objekt č. 39 – obr. IV Hliník oválného tvaru s rozměry 7 m x 5,5 m a max. hloubkou 1 m. Byl zkoumán 2 sondami ve směru SSV-JJZ (S13) a JV-SZ (S14) o šířce 1 m. Obě měly vanovitý profil s nepravidelným dnem. Výplň hliníku tvořila ulehlá prachová hlína v barvě tmavá čern.

Objekt č. 41 - obr. XVIII-XIX Nepravidelně oválný půdorys měl délku 1,96 m a šířku 1,72 m. Objekt měl v řezu tvar trapézy. Uloženina o síle 0,7 m byla tvořena ulehlou prachovou hlínou v barvě tmavě hnědá čern.

Objekt č. 42 – obr. V Zásobní jáma nepravidelně oválného půdorysu o rozměrech 2,15 m x 2,18 m a hloubkou 1,72 m s vakovitým profilem. Východní část zasahuje mimo zkoumanou plochu. Výplň tvořila od shora ulehlá prachová hlína barvy tmavá

čerň o síle 0,3 m, pod ní ulehlá prachová hlína v barvě tmavě oranžová čerň o síle 0,9 m, následuje plástev spraše o síle 0,2 m a pod ní ulehlá prachová hlína barvy tmavá čerň o síle 0,32 m.

Objekt č. 43 - obr. XVIII-XIX Sloupová jamka o poloměru 0,42 m a hloubce 0,16 m. V půdoryse se jevila jako kruh. V řezu měla trapézovitý tvar. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína v barvě tmavě černá hněd'.

Objekt č. 44 – obr. XVII Kruhová jáma o poloměru 2,35 m a hloubce 0,7 m. Trapézovitý profil byl shora vyplněn ulehlou tmavě černou prachovou hlínou. Uloženina pod ní byla ulehlá středně hnědá prachová hlína. Spodní uložení obsahovala pohřeb ženy a dítěte.

Objekt č. 45 - obr. XVIII-XIX Nepravidelně oválná jáma s délkou 2,04 m a šířkou 1,32 m. Mocnost uložení měla 0,15 m. Profil objektu byl mísovitý. Výplň se skládala ze středně ulehlé prachové hlíny v barvě tmavá hněd'.

Objekt č. 46 – obr. VII Hliník o nepravidelném půdorysu s rozměry 7 m x 6,5 m a max. hloubkou 0,6 m měl na dně 5 kruhových jam. Jednotný zásyp tvořila středně ulehlá prachová hlína v barvě tmavá hněd'.

Objekt č. 47 - obr. XVIII-XIX Sloupová jamka o šířce 0,8 m a délce 0,54 m. Trapézovitý řez měl hloubku 0,16 m. Zásyp se skládal z středně ulehlé prachové hlíny barvy tmavě černá hněd'.

Objekt č. 48 - obr. XVIII-XIX Sloupová jamka oválného půdorysu o rozměrech 0,5 m x 0,4 m. Hloubka jamky byla 0,14 m. Mísovitý řez vyplňovala středně ulehlá prachová hlína v barvě tmavě černá hněd'.

Číslo objektu	Keramika	ŠI	BI	Podložky a drtidla	Zvířecí kosti	Mazanice
10	8					
11	1					
12	1					
13	2					
17	1					
24	6	6				5
25	63	1				24
26	56	1	1			28
27	1					
28				1		
31	2					
33	4	1				31
34	1		1			12
37	7					24
38	2	1		5	3	
39	31					1
41	1					19
42	187	5			6	1300
43	15					
44	10					24
45	2					4
46	322	4	1		14	219

Tab. 1: Nálezový inventář jednotlivých objektů Jsk.

4.2 Charakteristika objektů a uspořádání sídliště

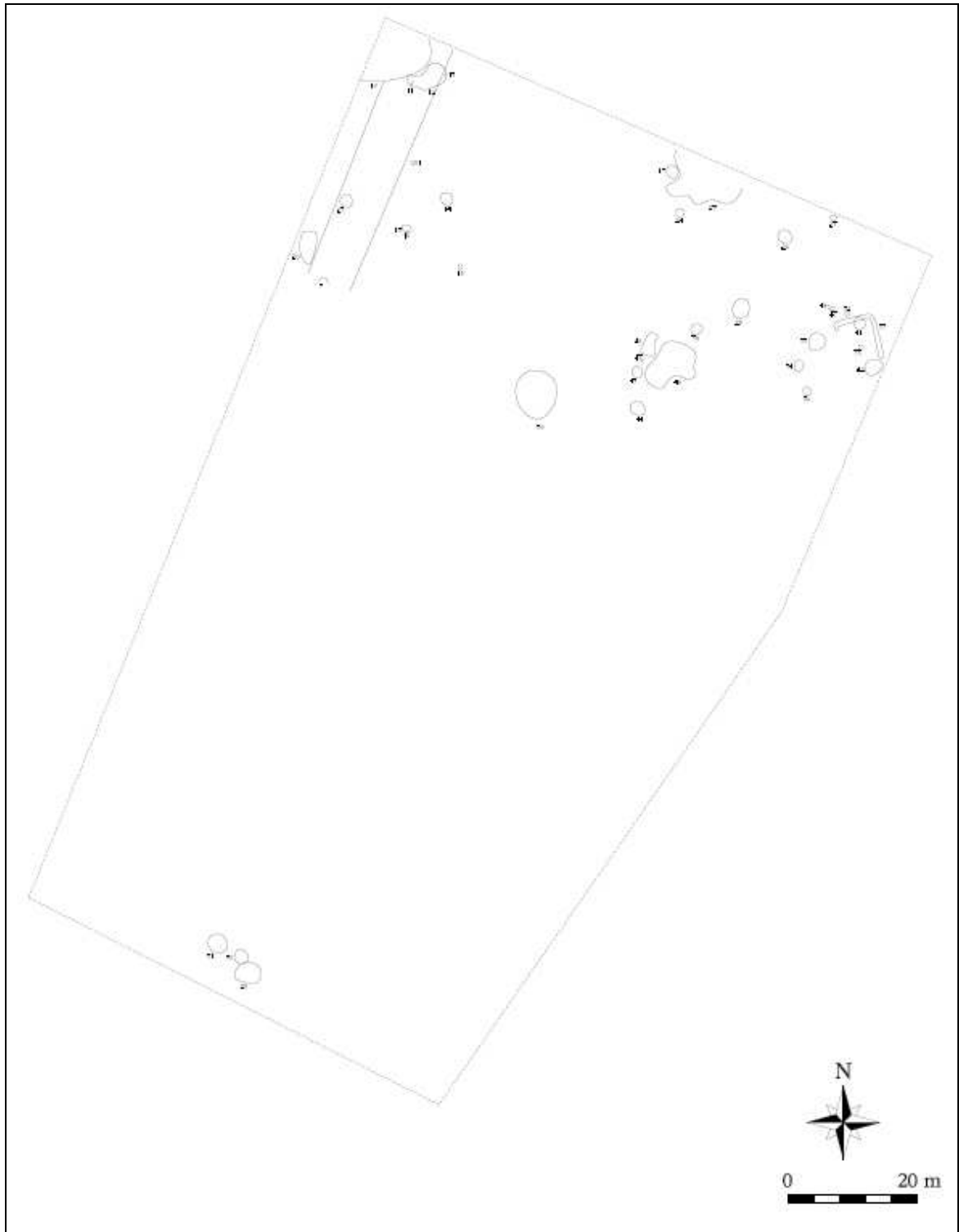
Jak z plánu vyplývá (obr. 4), byla zachycena jen část sídliště koncentrujícího se do severní třetiny zkoumané plochy. Toto osídlení pokračuje dále severním, západním i východním směrem. Totéž prokázal výzkum z let 2003/2004 prováděný severně od námi popisované plochy (KALÁBEK 2004a, b). Chybějící doklady sídlištních aktivit ve zbývajících 2/3 plochy mohou být způsobeny plošným odstraněním ornice. Trojice objektů na samé jižní hraně zkoumané plochy však naznačuje, že prostor mohl být využit k aktivitám, které nezasahovaly pod zem nebo jen minimálně a pozůstatky byly zničeny při skrývce.

Nejrozměrnější objekty č. 10, 25, 39 a 46 s nepravidelným půdorysem se dají označit jako hliníky. Rozměrově měly 7-12,25 m délky a na šířku 5,5-6,5 m s hloubkou 0,6-1 m. Jejich funkce již vyplývá z názvu. Byla v nich těžena spraš pro účely stavební

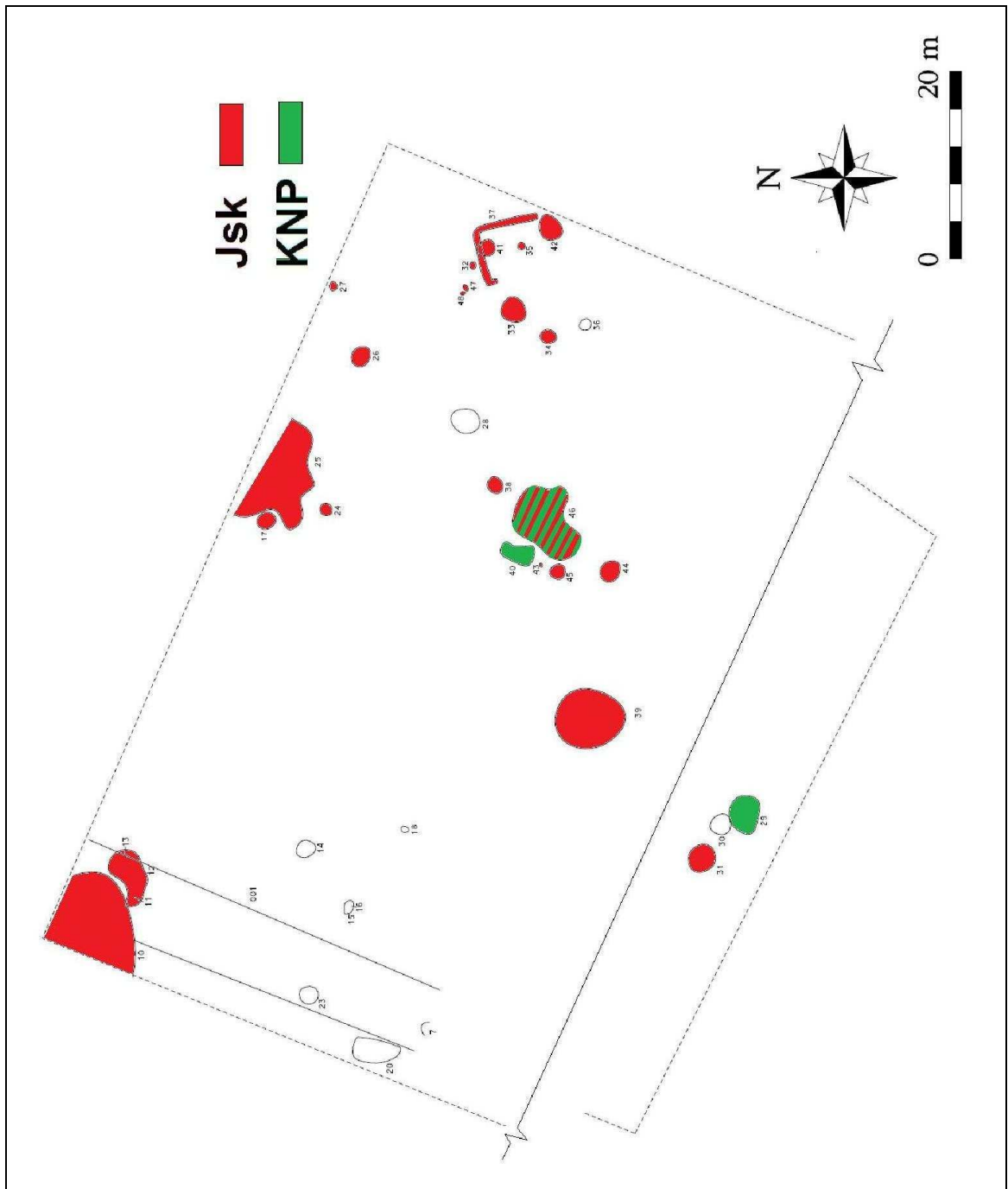
– mazanice nebo hrnčířské – keramika. Hliníky č. 10, 25 a 46 jsou doprovázeny menšími objekty – sloupové jamky a jámy neznámé funkce.

Objekt č. 37 je jednoznačně identifikován jako pozůstatek základového žlabu. Rozboru a zhodnocení bude věnována následující kapitola. Dům je provázen pěticí kruhových jam – obj. č. 33, 34, 36, 41 a 42 a čtveřicí sloupových jamek – obj. č. 32, 35, 47 a 48. Součástí struktury domu se zdají být sloupové jamky č. 32 a 35, které se vyskytují na delší ose domu a byly v nich zasazeny sloupy nesoucí střechu domu. Obj. č. 33, 41 a 42 mají tvar klasických zásobních jam s konkávním nebo vakovitým profilem. Protože poslední dva jmenované objekty superponují základový žlab, nemohly být s domem současné – narušovaly by značně statiku. Jedině obj. č. 33 mohl plnit funkci zásobní jámy v době existence domu. Oproti dvěma výše zmiňovaným měl v jižní a východní stěně vykopány navíc menší, téměř půlkruhové sklípky se šikmými stěnami. Východní šel o 0,2 m a jižní o 0,4 m za stěnu zásobní jámy.

Jámy identifikované jako zásobnice (obj. č. 26, 33, 34, 41, 42 a 44) měly dochovaný průměr 1,6 až 2,35 m s hloubku od 0,6 do 1,72 m. Řezy se vyskytovaly ve vakovité nebo trapézovité variantě. Ostatní jámy měly ponejvíce mísovitý profil. Jejich rozměry byly od 1-3,2 m délky a 0,92-3,2 m šířky. Rozmezí hloubky těchto jam s neurčitou funkcí se pohybovalo od 0,15 do 1,7 m.

Obr. 4: Plán lokality (převzato z VRÁNOVÁ 2010, obr. 3).

Obr. 5: Plán lokality (převzato z VRÁNOVÁ 2010, obr. 3) s kulturní příslušností objektů.

5 Sídliště a domy jordanovské skupiny

Sídlištní architekturu poznáváme na našich lokalitách ze dvou hlavních pramenů. Prvním jsou půdorysy domů a druhým je mazanice s dochovanými negativy konstrukcí. Zdejší lokalita poskytla prameny obojího druhu⁶. V podkapitole 5.1. popíši nález základového žlabu a v podkapitole následující 5.2. vyhledám analogie a srovnám s dosavadními lokalitami s nálezy půdorysů obydlí.

5.1 Nálezová situace na lokalitě

Nález základového žlabu se nacházel v SV rohu zkoumané plochy. Z něj byly zachyceny 3 strany (celá strana severní s náznakem pokračování západní stěny a východní, která zasahovala mimo zkoumanou plochu a nebyla tudíž celá probádána). Dochované reliktory vymezovaly obdélný půdorys o stranách 9,4 m x 3,4 m s orientací SZ-JV. Základový žlab měl tvar písmene U. Jeho rozměry se pohybovaly od 10-20 cm hloubky a 34-60 cm šířky. Za součást stavební konstrukce domu předpokládám i dvě sloupové jamky (obj. č. 32 a 35) nacházející se na delší ose domu. První byla sice mimo prostor vymezený žlabem, ale poloha na ose domu naznačuje její využití pro nosný sloup střešní konstrukce.

Jak už bylo řečeno v kapitole 4.2., v odstavci věnujícímu se prostorovému uspořádání objektů v okolí domu, jedině objekt č. 33 (zásobnice) mohl být současný a plnit tak svou funkci. Ostatní dvě superponují žlab a jsou tak chronologicky mladší a vznikly až po zániku konstrukce domu. S podobným uspořádáním se setkáváme na lokalitě Uničov – U pily, kdy je dům č. 1 provázen také jámami (2) klasifikovanými jako zásobnice (KALÁBKOVÁ – KALÁBEK 2004, 75; podobně pro KNP a KKA: ŠMÍD 1993; PLESLOVÁ-ŠTIKOVÁ 1972, 86).

5.2 Analogie a zhodnocení

První poznatky o architektuře Jsk jsou svázány s objevem domu z Pavlovic u Přerova (BÖHM 1941; PODBORSKÝ 1993, 160). Následující období je spojeno

⁶ Mazanice a z ní vycházející architektura domu bude zpracována a vyhodnocena v samostatné kapitole.

s přibývajícím objevy a postupné rozšiřování pramenné základny nakonec vedlo V. Podborského k sepsání práce o architektuře lengyelského kulturního okruhu (PODBORSKÝ 1984, zde další literatura a odkazy), v níž vyhodnotil stávající poznatky a vytvořil 8 typů:

- 1) dvouprostorový dlouhý pravoúhlý dům s vnitřní příčkou
- 2) jednoprostorový pravoúhlý dům
- 3) lichoběžníkový dlouhý dům
- 4) dům s apsidou
- 5) dům typu megaron
- 6) menší dvojloďný dům
- 7) malý jednolodní dům
- 8) zemnice/polozemnice.

Lokalita	Rozměry (v m)	Orientace	Kulová konstrukce	Zákl. žlab	Počet prostor
Slavonín – Zahrady	9,4?x3,4	SZ-JV	ano	ano	1?
Seloutky	7,5x4	S-J	ano	-	1
	7,5?-5?	V-Z	ano	-	1?
Uničov – U pily	8,4x6,1	SZ-JV	ano	-	1
	?x2,5?	?	ano	-	?
Dolany – Za Benešovým	?	?	ano	ano	?
Dolní Věstonice- Nová štěrkovna	7,8?x6,8	SSV-JJZ	ano	ano	1
	5,2?x4,9	SSV-JJZ	ano	ano	1
	8,4?x6,6	SSV-JJZ	ano	ano	1
Pavlovice u Přerova	8,9x6,2	SV-JZ	ano	-	1
Rousínovec	10,4x5,9	SSV-JJZ	ano	ano	1

Tab. 2: Seznam moravských lokalit s nálezy půdorysů domů.

Ze seznamu třídění domů (PODBORSKÝ 1984) příslušných do lengyelského kulturního okruhu vyplývá značná variabilita. Oproti tomu se zdá, že jordanovské domy na Moravě vykazují po stránce konstrukční, tak i po stránce velikostní menší rozmanitost (KALÁBKOVÁ – KALÁBEK 2003, 80-81). Charakteristika tedy zní, že

Jsk dům byla pravouhlá nebo mírně trapézovitá jednoprostorová středně dlouhá stavba křivkové konstrukce doplňovaná o základový žlab. Orientace domů závisela spíše na přírodních a klimatických podmínkách. Bohužel tuto hypotézu podporuje prozatím ze statistického hlediska velmi malý vzorek 10 dochovaných a jednoznačně určených půdorysů staveb – domů (tab. 2).

Dokladů sídlištních aktivit Jsk máme zachyceno poměrně dost, zato poznání vnitřní struktury sídlišť se omezuje jen na pár rozsáhlejších výzkumů. Celkově tedy můžeme areály označit jako menší usedlosti, které tvoří pár domů (1-3) s areálem pro hospodářskou činnost (ČIŽMÁŘ 2001; KALÁBEK 1998, 113; KALÁBKOVÁ 2009, 105; KOŠTUŘÍK – ŠEBELA 1992). Z tohoto poznání se nevymyká ani Slavonín – Zahrady (dům se zázemím vše do poloměru 100 m). Určité indicie naznačují (objekty oddělené volnou plochou na jihu zkoumané lokality a severně od areálu objevená jáma), že se v okolí mohou vyskytovat další podobné usedlosti. Ovšem tato hypotéza si také žádá své ověření.

5.3 Spalování domů – zdání nebo realita v epilengyelu?

V popisech jednotlivých Jsk sídlišť, na kterých se dochovaly půdorysy domů se často zmiňují požárové vrstvy nebo objekty s kumulací mazanice a přepálených artefaktů (ČIŽMÁŘ 2001, 236; KALÁBEK 1998, 112; PODBORSKÝ 1993, 160). A právě slavonínský dům se k nim řadí také. Následuje popis dochovaných situací.

Objekt č. 17 – jáma na jejímž dně se nacházela posazená celá mísa.

Objekt č. 38 – jáma s nálezem podložek a drtidel, některé se stopami po opálení.

Objekt č. 41 – zásobnice v superpozici se základovým žlabem, pochází z ní jeden zlomek keramiky a 19 kusů mazanice s doklady po stavební konstrukci.

Objekt č. 42 – zásobnice, která porušovala základový žlab domu, byla vyplněna 3 zásypy (mezi druhým a třetím se navíc nacházela vrstva spraše – kontext 100). Všechny uložení, kromě spraše, obsahovaly značné množství mazanice (1270 ks) s otisky

stavebních konstrukcí a uhlíků, dále keramiku a štípanou industrii (dále jen ŠI), vše prošlé silným žářem. Objekt nebyl probádán celý, jelikož zasahoval mimo zkoumanou plochu.

Objekt č. 44 – dvojhrob (žena a dítě) uložený na dně sídlištního objektu. Nalevo od jedinců se našli 4 zvířecí kosti a mazanice o rozměrech cca 15x15x6 cm s otiskem stavebního prvku – stropní poval.

Z poslední zmíněné situace jednoznačně vyplývá, že se mazanice dostala do hrobu po zániku stavby (spálení stavby => vypálení mazanice => uložení do hrobu). Velikost a stav dochované části mazanice vypovídá o záměrném jednorázovém uložení. Co se týče jejího užití jako pohřební výbavy/milodaru?, pokud jí uznáme tento status, jsem nezjistil žádné odpovídající analogie. Následně se tedy pokusím najít odpovídající vysvětlení.

Na prvním místě nás zaujme barva a tvar. Načervenalá barva by mohla odkazovat na podobnou funkci barviv, ať to jsou různé hlinky či rudy, které se nebožtíkům do jejich hrobů přikládají nebo jsou jimi posypáni. Tyto praktiky známe již od paleolitu. Z období neolitu/eneolitu jmenujme nebližší případy: Medlov – důl Barbora s pohřbem ženy a dítěte, kdy bylo červené barvivo nasypáno mezi jedince (TRŇÁČKOVÁ 1962), Jaroměřice n. Rokytnou (KOŠTUŘÍK 1980) s kostrovým pohřbem vybaveným několika nádobami, autor zde cituje rukopis J. Palliardiho, který mezi nimi uvádí nádobku celou potřenou červenou hlinkou. Z novějších výzkumů uvedme Hulín – Pravčice 1, kde byl v zásobnici nalezen pohřeb na břiše s milodary v podobě šálku, přeslenu, kostěného hrotu a hrudky rezavého barviva rámcově datovaný do eneolitu (DAŇHEL 2009, 274)⁷. Pokud bychom se snažili vydedukovat nějaké informace z tvaru mazanice, skončíme na konstatování, že prvek byl umístěn na rozhraní stěny a stropu. Co viděli za tvarem lidé, kteří milodar do hrobu uložili a jakou úlohu plnil?

Nabízí se nám možnost, že žena a dítě měly nějaký vztah ke stavbě, ze které stavební prvek pocházel. Podle dochovaných negativů byla mazanice určena jako rozhraní stěny a stropu dle deskriptivního systému MAZANICE (VAŘEKA 1995, 62,

⁷ Dostupné na WWW: <http://www.ac-olomouc.cz/page/840/hulin-pravcice-1-rim-tabor.htm> (k 26.7.2011). Podle sdělení P. Kalábkové náleží do KNP.

obr. 1:2). Jedinou doloženou stavbou v okolí je půdorys domu, z kterého pravděpodobně rozměrný kus mazanice pochází⁸. Jak už bylo několikrát řečeno, dva objekty, č. 41 a 42 – podle tvaru určeny jako zásobnice, ho porušovaly. Podle jejich obsahu, našlo se v nich značné množství mazanice s konstrukčními prvky – drtivá většina v obj. č. 42, se můžeme domnívat, že pozůstatky náležely také již uvedenému domu. Dále výše zmíněný objekt obsahoval silně přepálené střepey a ŠI. Ze střepeů se dalo částečně rekonstruovat několik nádob nebo alespoň určit keramickou třídu⁹ - tři větší mísy, jedna střední mísa, spodek nádoby s horizontálními uchy – putna, tělo bikónické nádoby¹⁰, hrdlo s plecemi dvouuché nádoby a 15 typických střepeů.¹¹ Z přepálené ŠI sem náleží dvě čepele a jádro. Pokud uznáme nálezovou situaci za uzavřený kontext vzniklý v jednom okamžiku či poměrně krátké době, nebudeme daleko od pravdy, když ho označíme za vybavení domácnosti. Jak tedy souvisí pohřeb dvou jedinců – ženy a dítěte – s tímto nálezovým celkem? Použitelné analogie nám nabízejí etnoarcheologie.

Spalování příbytků, spojené s úmrtím členů jejich domácnosti nebo se záměrným opuštěním sídliště, se vyskytuje u préríjních indiánů nebo indiánů žijících na jihozápadě USA – Navahové, Athapaskanové (THÉR – PROSTŘEDNÍK 2009, 19-20). Podobnou aktivitu předpokládají např. J.N. Nielsen v starší době železné v Dánsku nebo M. Stevanović v závěrečném stádiu vinčanské kultury (STEVANOVIĆ 1997; THÉR – PROSTŘEDNÍK 2009, 19). Druhá zmínka se nejvíce chronologicky přibližuje námi studovanému období¹².

V soupise objektů, které by mohly mít souvislost s hypotézou z názvu kapitoly, se nachází další dva se zajímavými nálezy. V objektu č. 38 se našlo 5 kusů podložek a drtidel se stopami po opálení. I tyto mohly být součástí domácnosti do doby, než byla

⁸ Z výzkumu rozsáhlé mazanice kry z domu odhaleného na lokalitě Chynorany (Slovensko) se podařilo J. Ďurišovi zpětně rekonstruovat intenzitu a průběh požáru z naměřených hodnot magnetické susceptibility a také podle konstrukčních prvků identifikovat většinu mazanice jako stop stavby (ĎURIŠ 2008).

⁹ Tento stav je zajisté zapříčiněn okolností, že objekt nebyl probádán celý, jelikož jeho východní část zasahovala za hranice zkoumané plochy.

¹⁰ Jediná nádoba bez známek přepálení v tomto objektu.

¹¹ Okraj – 6x, výduť s výčnělkem – 2x, ucho – 1x, podhrdlí s plecemi – 2x, zdobená výduť – 4x.

¹² Jako geograficky nejbližší by se jevílo spalování domů v ludanické skupině. Že se i zde záměrně spalovaly domy naznačují výzkumy např. domu v Budmericích (PAVÚK 1981). Tuto skutečnost by též mohlo podpořit, že J. Pavúk z množství nálezů ze shořelých domů definoval stupeň Brodzany-Nitra podle barvy přepálené keramiky (červeněšedá, červenooranžová, ...). Později svoje stanovisko přehodnotil z důvodů, že na ostatních lokalitách beze stop požárů, nemohl tuto definici použít. To ho vedlo k rozdělení a přidělení stupně Brodzany k Lengyelu III a stupně Nitra k Lengyelu IV (PAVÚK 2000).

záměrně? zničena ohněm. Zato celá mísa v objektu č. 17, na jehož dně byla usazena, nenese žádné stopy po ohni. Interpretace může být následující. Po smrti majitele–ženy pohřbené v zásobním objektu č. 44 přestala plnit svou funkci – umřela se svým majitelem a stala se tak nečistou pro další manipulaci.

Shrňme si nyní celkově uvedenou analýzu. Po smrti ženy a dítěte se zbývající členové domácnosti rozhodli podle svých tradic spálit příbytek, který se tímto stal pro další obývání nevhodný. Společně s domem spálily i jeho vybavení. Předměty (podložky, drtidla a mísa) spojené s činností zemřelé ženy a dítěte? taktéž pohřbili, jelikož ztratily svou dosavadní funkci. Následně přidali po vypálení omazu jeden výrazný kus mazanice jako milodar symbolizující spojitost nebožtíků se zaniklým obydlím. Druhá hypotéza nabízí následující schéma. Po záměrném opuštění sídlištního areálu, v jehož průběhu pravděpodobně žena a dítě zemřely, byl dům a jeho okolí zničeny¹³ a zbývající předměty rituálně pohřbeny¹⁴.

Podobně by se dala interpretovat situace z lokality Dolany – Za Benešovým, kde byl v jedné jámě – objekt č. 3 nalezen soubor velkých kusů mazanice s prvky stavební konstrukce a kamenné podložky, částí nádob, 2 tkalcovskými závažími a většími hroudami připravené keramické hmoty. I zde by se dalo uvažovat o vybavení domácnosti. Zaznamenané artefakty nasvědčují o jejich užívání ženami – tkaní, hrnčářství a mletí mouky¹⁵ (KALÁBEK 1998, 112). Z. Čižmář dokládá na lokalitě Seloutky – U planičky půdorys dvou staveb spojené s požárovým horizontem, kdy se kolem staveb našly výrazné vrstvy mazanice a rozbitých nádob a další předmět. Nálezovou situaci autor shrnuje slovy „získaný archeologický materiál pochází pouze z několika velmi bohatých objektů a vrstev“ (ČIŽMÁŘ 2001, 236, 245). Dále I.L. Červinka při popisu domu z Pavlovic u Přerova uvádí (převzato z PODBORSKÝ 1993, 160), že „dům z Pavlovic asi zašel ohněm, jak svědčí propálená hlína, kusy uhlí a popel v jámách, ba dokonce spodek sloupu ve velikých nedohořelých kusech v jedné kůlové jámě.“ Totéž se opakuje i na poměrně rozsáhlém výzkumu Uničov – U pily. Dvě

¹³ Můžeme uvažovat o očistné funkci ohně, kdy areál poznamenaný lidskou aktivitou byl uveden do svého řekněme původního stavu.

¹⁴ Podobná nálezová situace pochází ze slovenské lokality Vyšná nad Hronom. V sídlištní jámě pod vrstvou mazanice byly nalezeny kosterní pozůstatky 3 dospělých jedinců a jednoho nedospělého se stopami po ohni, fragmenty 9-10 přepálených nádob, 16 hliněných závaží, přeslen a 2 šídla. Celek byl interpretován jako doklad obětí požáru blízkého domu (PIETA – KONEČNÁ – TRGINA 1991).

¹⁵ Úvahy o postavení mužů, žen a dětí v lengyelském kulturním okruhu publikovala Eva Čermáková – ČERMÁKOVÁ, E. 2007: Postavení ženy, muže a dítěte ve společnosti tvůrců lengyelské kultury. In: Kazdová, E. – Podborský, V. (eds.): Studium sociálních a duchovních struktur pravěku. Brno. 207-257.

zásobnice - objekt č. 70 a 71 nacházející se u půdorysu domu obsahovaly polovinu nalezeného keramického materiálu a navíc jako jediné dva kusy kamenných podložek. Doloženy byly i kusy mazanice (KALÁBKOVÁ – KALÁBEK 2003, 77). Toto schéma nedokazuje zatím situace z Dolních Věstonic – nové šterkovny (KOŠTUŘÍK – ŠEBELA 1992)¹⁶ a lokalita Rousínovec nebyla ještě celkově vyhodnocena a publikována (ŠMÍD 2008, 250)¹⁷.

Jaké je tedy zhodnocení? Potvrdila se vyřčená hypotéza o záměrném spalování obydlí, popřípadě další praktiky s tím související? Ze 7 lokalit s doklady půdorysů domů (celkem 10) se na 5 z nich našli pozůstatky po požáru pravděpodobně těchto staveb. Blízko nich se vyskytovaly vrstvy nebo jámy, klasifikované jako zásobnice, s hojným obsahem mazanice s konstrukčními prvky, keramiky, často rekonstruovatelné tvary, kamennými podložkami, ŠI a dalšími předměty spojenými s domácí činností – tkalcovská závaží. Prozatím malý vzorek, na kterém byl tento předpoklad testován, přináší kladné stanovisko. Zaznamenané situace dokládají nebo naznačují, že sídliště po skončení své funkce byla zapalována a jejich zbytky poté planýrovány a alespoň jejich části záměrně symbolicky pohřbeny. Zatím nelze doložit po jaké době nebo co vedlo jejich obyvatele k této činnosti. Snad úmrtí člena komunity/rodiny jak by naznačoval nález ze Slavonína. Doba využívání sídlišť podle datace materiálu ukazuje na osídlení doložené prozatím jen v jednom stupni pro každou lokalitu. Jedině M. Kalábek dokládá v Dolanech – Za Benešovým vícefázové osídlení.¹⁸ Autor věří, že další výzkumy a bádání potvrdí (nebo naopak vyvrátí) zde načrtnutou hypotézu¹⁹.

¹⁶ Důkladnější studium nálezové situace, než umožňuje publikovaná studie, by mohla popravít pohled i na tuto lokalitu.

¹⁷ Výzkum na lokalitě prováděla Mgr. B. Mikulková – MIKULKOVÁ, B. 2006: Rousínov-Rousínovec – Přední lány. Logistické centrum HET. Nálezová zpráva. ÚAPP Brno. č.j. 13/07. Brno. (ÚAPP Brno, pracoviště Vyškov). Výzkum nyní zpracovává PhDr. Miroslav Šmíd (ÚAPP Brno, pracoviště Prostějov; ŠMÍD 2011, v tisku).

¹⁸ Superpozice dvou zásobních jam, z nichž starší byla datována do Jsk II (dle KOŠTUŘÍK 1997) a mladší do následujícího stupně Jsk III (KALÁBEK 1998, 113).

¹⁹ Podobně se pokoušela interpretovat tyto praktiky pro oblast JV Evropy Ruth Tringham (TRINGHAM 2005, dostupné na: http://diva.berkeley.edu/projects/tringham/RET_DigPub/RET_Unsettling_Fire.pdf). Dle jejího vymapování spadá oblast Moravy do oblasti s praktikováním záměrného spalování domů. To by souhlasilo s názory zdejších badatelů o JV vlivech (NOVOTNÝ 1950; POBORSKÝ 1993, 159). Badatel Francesco Menotti uvažuje o trypilském domě jako o živém organismu, který se rodí, žije a funguje, a nakonec umírá. Spálení domu považuje za podobu pohřebního ritu – kremace (přednáška na 6th World Archeological Congress, Dublin, dostupné na WWW: <http://www.wac6.org/livesite/item.php?itemID=1683&itemType=PAPER>).

6 Pohřební ritus a pohřbívání jordanovské skupiny

6.1 Nálezová situace na lokalitě²⁰

Slavonínský nález rozšířil nepočetnou řadu dokladů pohřbů datovaných do jordanovské skupiny²¹. Na dně sídlištního objektu č. 44 – zásobní jáma, byly uloženy dvě kostry – ženy a dítěte. Zásyp byl tvořen ulehlou středně hnědou prachovou hlínou, která byla promíšena množstvím malých a 24 většími kusy mazanice. Po sesednutí zeminy se vprostřed vytvořila mělká mísovitá prohlubeň zaplněná tmavě černou hlínou. V uloženině, ve které se nacházel pohřeb, se dále vyskytlo 9 atypických střepeň a jeden okraj, vše datované do jordanovské skupiny. Z předmětů určených jako milodary se symbolickou funkcí to byly zvířecí kosti a mazanice o rozměrech 15x15x6 cm s negativem konstrukčního prvku – stropní poval (Foto 1, 2).²²

Kostry ležely na zádech v jižní části objektu s orientací SZ-JV. Kostra ženy měla disartikulovanou lebku a některé další části kostry. Podle určení antropoložky to zapříčinil druhotný zásah půdních živočichů – menších a středních savců. Pohřbená měla ruce podél těla s dlaněmi složenými pravděpodobně v klíně. I když se nezachovaly kosti zápěstí, dlaní a prstů, směřování kosti loketní a vřetenní tomu nasvědčuje. Výška ženy byla odhadnuta na 148-156 cm. Určení věku bylo stanoveno na 25-35 let. Na levé lýtkové kosti byly zjištěny drobné perforace zánětlivého charakteru – periostitida. Kostra dítěte ležela na pravé straně od ženy. I když byla kostra disartikulovaná odpovídá svému anatomickému postavení. Hlava směřuje na S tváří ke kostře ženy.²³ Pohlaví dítěte nebylo určeno. Stáří dítěte je odhadováno na 6-10 let (kategorie infans II).

²⁰ Antropologickou analýzu provedla Mgr. A. Pankowské (ACO). Analýza se nachází jako příloha nálezové zprávy VRÁNOVÁ 2010.

²¹ Z prací, které shrnují doklady pohřbů z období lengyelu a epilengyelu např. HUMPOLOVÁ 1992; KALÁBKOVÁ 2009, 2010; KOŠTUŘÍK 1972; PODBORSKÝ 1970, 1993 – kapitola o MMK a Jsk; TRŇÁČKOVÁ 1962.

²² Problematika významu tohoto druhu artefaktu je rozebrána v kapitole 5.3.

²³ Situace by mohla naznačovat blízký vztah obou osob. Nejčastěji se interpretují, zejména pohřby velmi mladých jedinců a žen, jako matka a dítě. Bez dalších analýz se nelze k vztahu mezi jedinci vyjádřit. Velmi podobné doklady pocházejí ze slovenských lokalit Jelšovce a Výčapy-Opatovce, kde v doložených dvojhrobech vždy oba jedinci směřovali tváří k sobě (BALÁŽOVÁ 2007, 105).

6.2 Analogie a zhodnocení

Umístění pohřbu v sídlištním objektu, popř. sídlištním areálu, se nevymyká z tradic lengyelského a epilengyelského období, pro které jsou doloženy pohřby na sídlištních a intramurální pohřebiště.²⁴ Také pohřebním ritem odpovídá dobovým tradicím, kdy se vedle sebe vyskytuje inhumace a kremace. Doloženy jsou i vícenásobné pohřby. Z nich se nejvíce podobá pohřbu z Medlova - důl Barbora. Dvojhrob, žena a dítě ležící skrčením na boku, ležel v zásobní jámě? u její východní stěny. Kostry směřovaly hlavou k SZ a nohama k JV. U západní stěny se nacházely dva kameny – kamenné podložky? a mezi kostrou ženy a dítěte bylo nalezeno červené barvivo. Datace se omezuje na konstatování, že hrob náležel obecně do období MMK (TRŇÁČKOVÁ 1962). Pohřební ritus chronologicky současné ludanické skupiny se v převážné většině vyskytuje ve formě inhumací²⁵. Největší počet hrobů na jedné lokalitě je znám z Jelšovců (PAVÚK – BÁTORA 1995) a Branče (VLADÁR – LICHARDUS 1968). Pohřbení jedinci jsou uloženi na pravý či levý bok ve skrčené poloze bez pohlavního dimorfismu. Na území ludanické skupiny nebyla dosud nalezena extramurální pohřebiště, všechny hroby jsou známy pouze ze sídlištního prostředí, a to buď z regulérních hrobových jam nebo sídlištních objektů (KLIČOVÁ 2001; ŠUTEKOVÁ 2005). Pohřebním ritem a uložením zapadá tedy slavonský hrob zcela do mozaiky funerálních praktik studovaného období.

7 Keramické nálezy

I když nalezený soubor neposkytl příliš bohatou kolekci keramického materiálu (cca 180 typických střepů), přesto se z něj podařilo rekonstruovat dostatek tvarů. Největší soubory pocházely z objektu č. 25 – hliník (63), č. 42 (187) a č. 46 (322). Popis nálezu souboru se řídí návrhem třídění eneolitické keramiky dle PROCHÁZKOVÁ 1999. Typické střepy bez určení keramické třídy jsou zařazeny na konec soupisu 7.3.9. Soubor veškerých typických střepů byl zanesen do databáze KERAMIKA a všechny určitelné komponenty byly zaznamenány do tabulek podle vytvořeného hesláře.

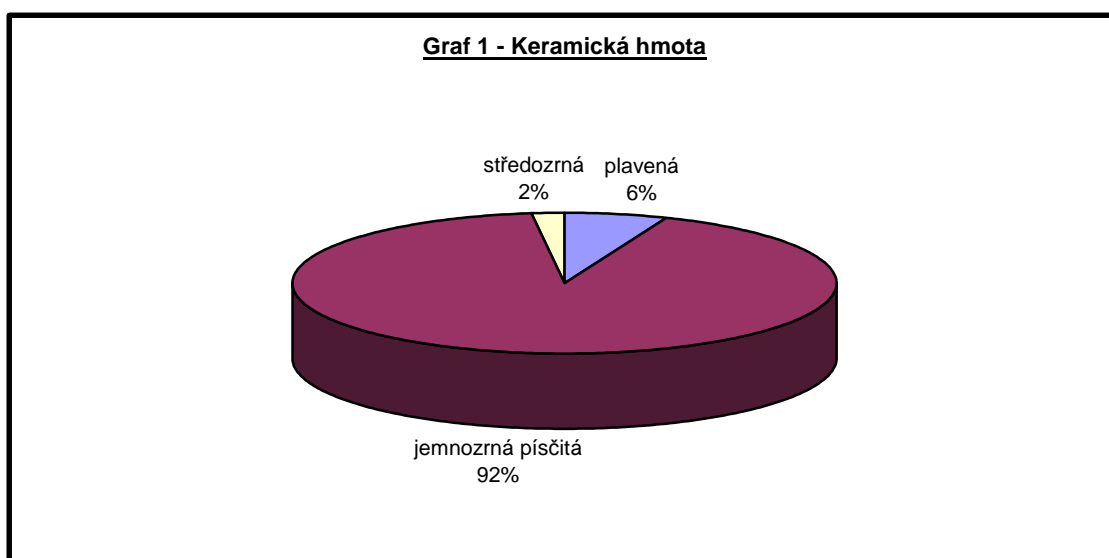
²⁴ I když jsou známy pohřebiště z maďarských lokalit Aszód a Zengővárkony, i tyto se prolínají se sídlištním a nejsou tak oddělena od jeho areálu.

²⁵ Žárový pohřební ritus je doložen jen v několika případech, a to navíc buď narušených nebo nejistých. Z rakouských lokalit Stillfried a Siegendorf - skupina Bisamberg-Oberpullendorf - jsou také doloženy (vždy po jednom) žárové hroby (BALÁŽOVÁ 2007, 106-107).

Z databáze se informace přenesly do jednoduchého tabulkového zobrazení v programu Excel, ze kterého se pomocí funkce GRAF vytvořily koláčové grafy s procentuálním zastoupením jednotlivých sledovaných prvků.

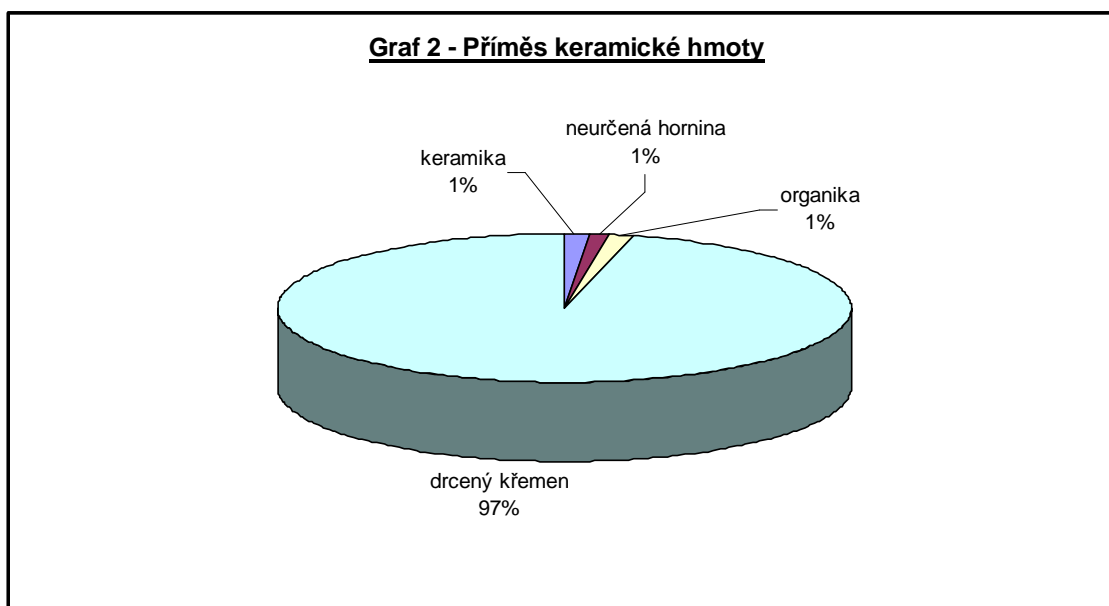
7.1 Materiál

Keramické nádoby byly zhotovovány v drtivé většině z jemnozrného písčitého těsta (graf 1) a jako nejčastěji přidávaná příměs se objevoval drcený křemen (graf 2; množství křemene není příliš velké, ale přesto je pro tento soubor charakteristický). Toto zjištění z objektů obsahujících jen střepy Jsk pomohlo při dataci materiálu ze smíšeného objektu č. 46 (Jsk a KNP; materiál KNP zde má organickou příměs – „měkké střepy“). Celkově lze tedy souhlasit s podobnou charakteristikou ostatních autorů²⁶ (ČIŽMÁŘ – PAVŮK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD 2004, 217; KOŠTUŘÍK - ŠEBELA 1992; KOŠTUŘÍK 1997, 91-92).

Graf 1: Keramická hmota.

²⁶ Po shlednutí keramických nálezů Jsk z lokality Brníčko, okr. Olomouc (uloženo ve Vlastivědné muzeum Olomouc) se charakteristika shoduje i s tímto materiálem.

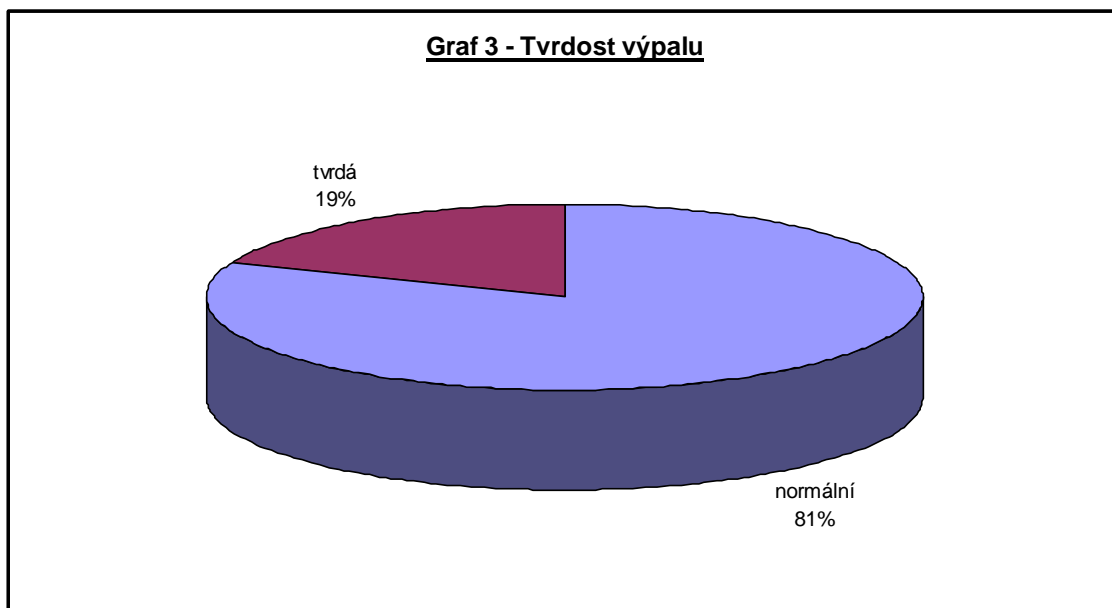
Graf 2: Příklad keramické hmoty.

7.2 Technologie

Zdejší materiál byl stejně upravován jak z vnější tak i z vnitřní strany (graf č. 6, 7). Nejčastěji se vyskytovalo hlazení. Leštění dosahovalo jen 1% materiálu. Úprava povrchu některých nádob upomíná právě na černé leštěné zboží nepravé terry nigry. Ten pokrývá tenká vrstva černé hlazené a někdy leštěné engoby?, která se od písčitého těsta odlupuje (KOŠTUŘÍK 1997, 91). U téměř 30% se původní povrch nedochoval. Vysokou korozi materiálu má na svědomí písčitého materiál, od kterého se povrch odlupuje nebo lehce stírá. Proto předpokládáme, že leštění a zejména hlazení dosahovalo vyššího procentuálního zastoupení. Tvrdost výpalu u 81% nádob byla normální, zbývajících 19% mělo tvrdý výpal (graf č. 3). V materiálu převažují nádoby s běžnou tloušťkou stěny od 5 do 10 mm (graf č. 8). Převažující barvy od hnědé, hnědočerné, hnědošedé odkazují na redukční výpal (80%). Rozmanitější barevná škála povrchů nádob vně (graf č. 4, z toho 4 po oxidačním výpalu – okrová, červenooranžová, červenohnědá a oranžová) s poměrem 20% barev způsobených oxidačním výpalem proti jednotnější škále barev z povrchu uvnitř (graf č. 5, zde oxidační barvy mají jen

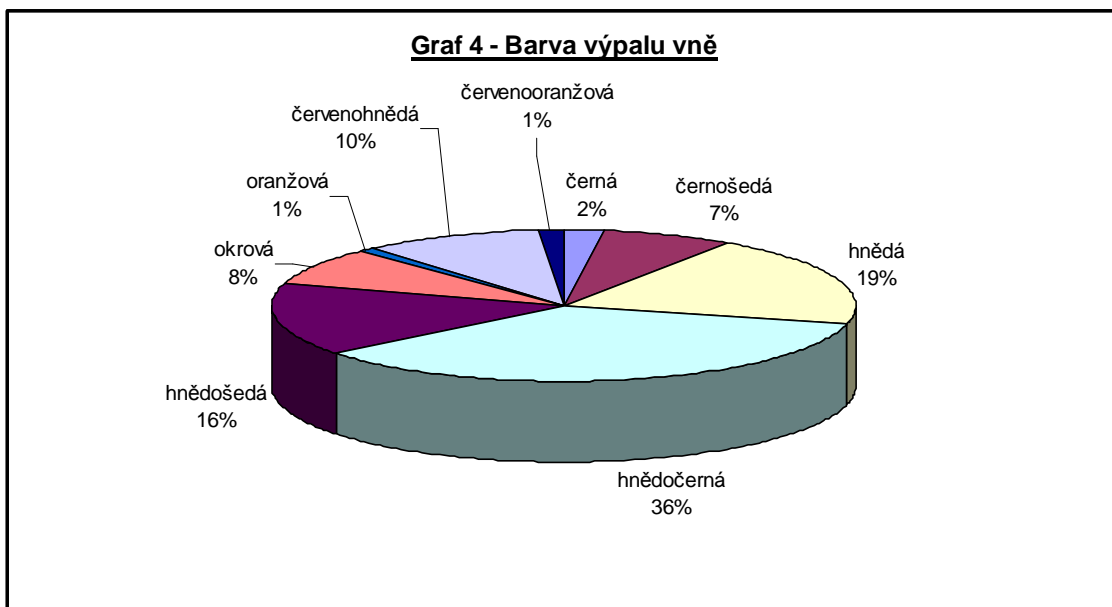
11%) dokládá, že nádoby byly patrně při výpalu otočeny dnem vzhůru a tak při průniku vzduchu do pece nezískaly červené oxidační zbarvení²⁷.

Po technologické stránce by se dala keramická produkce charakterizovat jako podomácká výroba, pokud by jsme ji srovnávali např. se zbožím tzv. nepravé terry sigillaty nebo terry nigry, které jak se zdá, bylo již specializovanou výrobou (KOVÁRNÍK 1982).

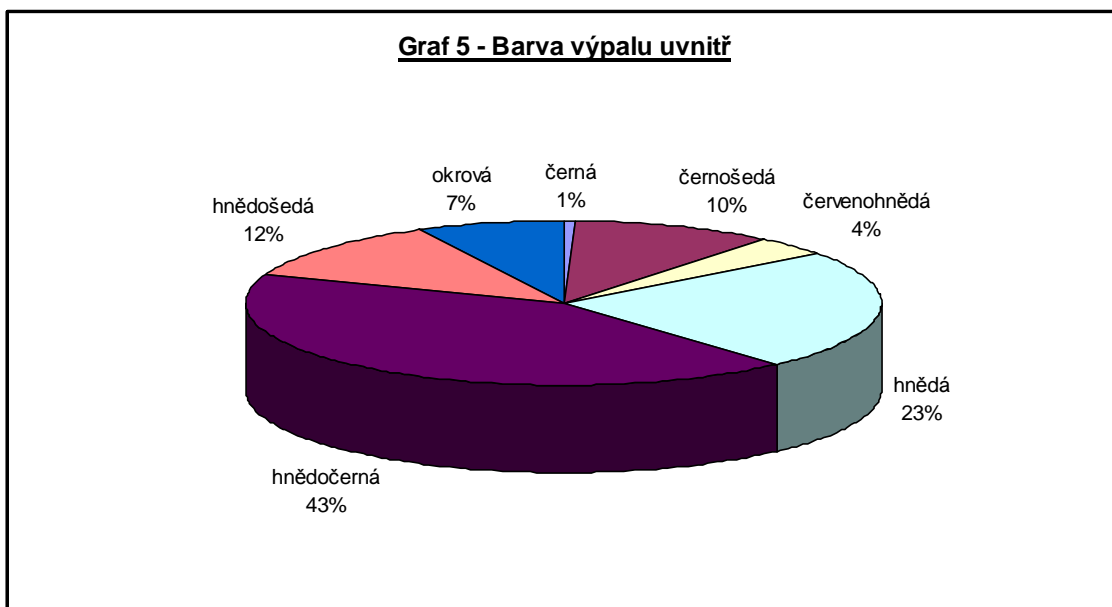

Graf 3: Tvrdost výpalu.

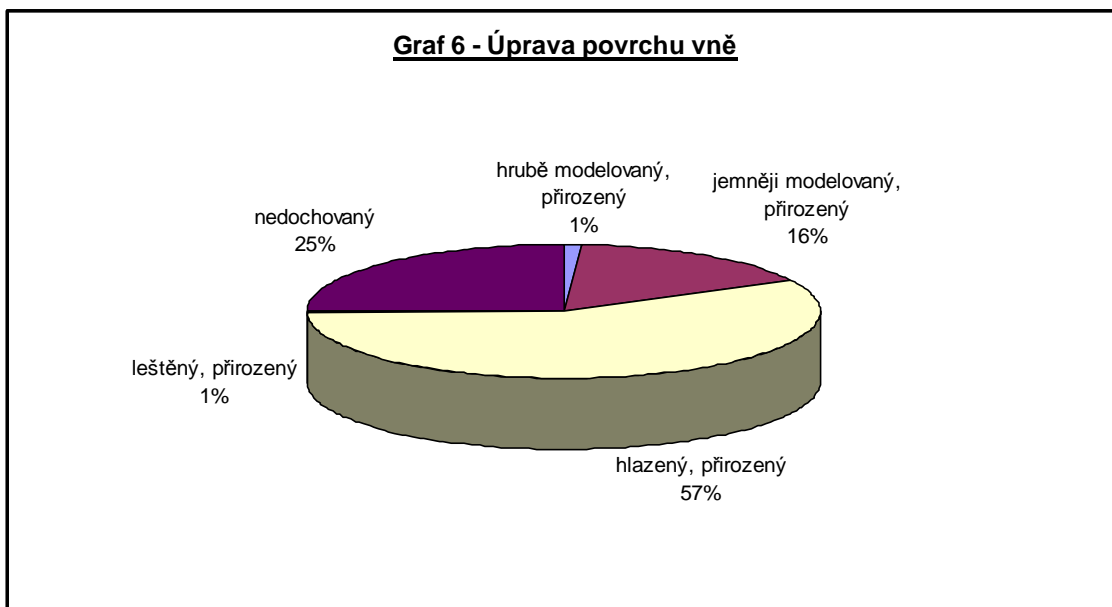
²⁷ O tom jak vypadaly a fungovaly lengyelské pece, se můžeme přesvědčit z nálezu právě jedné z nich na lokalitě Kramolín – Hradisko (LIČKA – KOŠTURÍK – MACH 1992: Hrnčářská pec lengyelské kultury z Kramolína, okr. Třebíč. (K otázce výskytu zařízení k výpalu keramiky ve starším úseku pravěku). ČNM A . č. 159. 1-20.

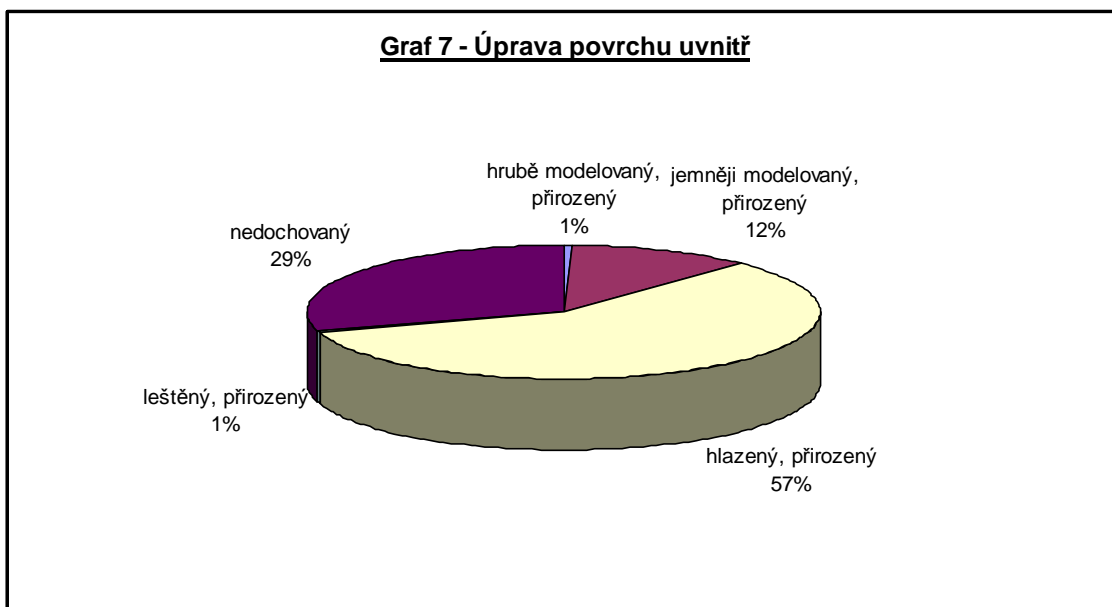
Graf 4: Barva výpalu vně.

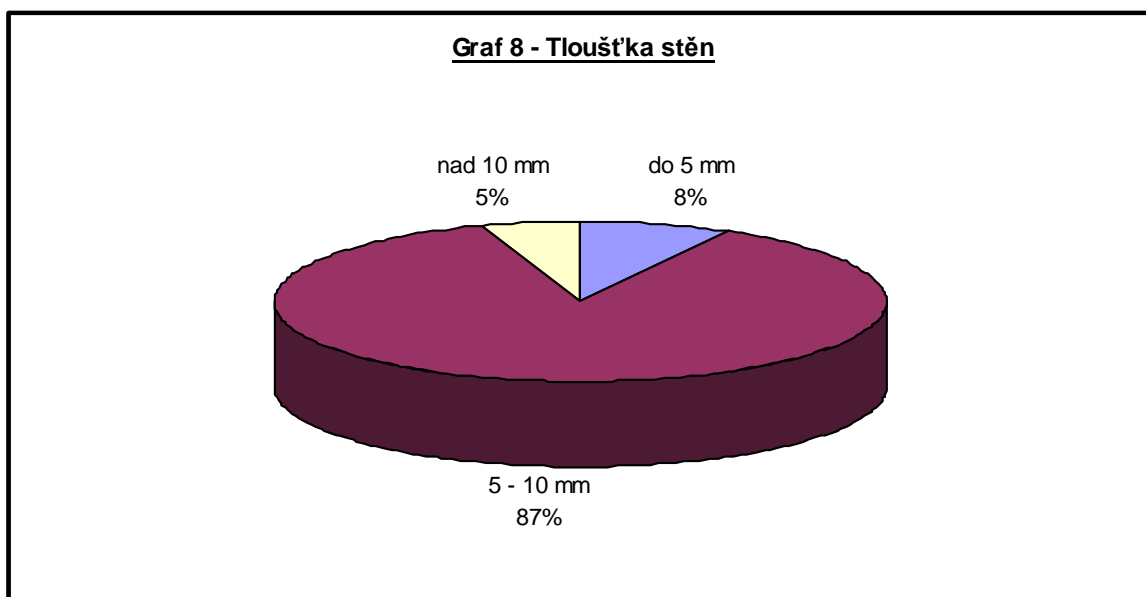
Graf 5: Barva výpalu uvnitř.

Graf 6: Úprava povrchu vně.

Graf 7: Úprava povrchu uvnitř.

Graf 8: Tloušťka stěn.

7.3 Keramické třídy

Velmi fragmentární soubor je typický pro sídlištní materiál. Oproti tomu objekty č. 17 a 42, které patrně souvisí s jednorázovou činností, obsahovaly více určitelných keramických jedinců, tudíž i keramických tříd.

7.3.1 Hrnce

Díky velké fragmentárnosti souboru se nepodařilo jasně vyčlenit jedince, kteří by patřili do této keramické třídy. Proto by sem mohly být hypoteticky zařazeni tito jedinci (dle tvarů okrajů a ubíhajícího hrdla): I:2, V:1, VII:17 a IX:3.

7.3.2 Putny a jiné hrncovité tvary

Přítomnost puten můžeme doložit podle zachovaných spodků nádob a typických horizontálních uší, tvarově vycházejících z uší rohatých MMK (obr. IV:2; V:7, 11). Fragmentárnost nalezeného materiálu nám nedovoluje určit tvarovou náplň této keramické třídy²⁸.

²⁸ Tvarově by se nám náležely i jedinci III:10 - amfora a VIII:6 – putna/amfora, ovšem jejich keramické těsto a zpracování povrchu odpovídá spíše KNP.

7.3.3 Dvouuché nádoby²⁹

K této třídě by se dala přiřadit část nádoby s odlomeným páskovým uchem (obr. II:9) či další fragment s hraněným kolínkovým uchem obdélného průřezu, které spojuje hrdlo s plecemi. Hrdlo je oddělené od těla dvojicí rytých oběžných linií. Plece pokrývá výzdoba z dvojic rytých šikmých linií (obr. VI:8). Dále jsou z keramické třídy doloženy dvouuché koflíky (obr. VII:1; 9:2) či horní část dvouuché nádoby (obr. II:1). Pásková či oválná ucha spojují okraj s plecemi nebo výdutí. V jednom případě se vyskytlo i ucho tyčinkové s kruhovým průřezem. Kolem nasazení ucha na plece se nacházejí 4 důlky postavené do tvaru čtverce. Tělo je od hrdla odděleno rýhou a zbytek plecí pokrývá hustá výzdoba v podobě meandrů a šikmých linií. Motivy se skládají z dvojitých rýh. (obr. VI:1). Ostatní dochované tvary postrádají jakoukoli výzdobu. Tvarově příbuzné amforám se zdá tělo bikónické nádoby. Rozhraní hrdla a plecí je odděleno dvojitou rytou linií. Plece pokrývá rytá výzdoba v podobě zaklesnutých trojúhelníků - "vlčí zuby", tento motiv tvoří dvojitá rytá linie (obr. VI:10).

7.3.4 Mísy

Nejčtenější keramická třída, u které se podařilo rekonstruovat nejvíce nádob, ale i jednotlivých typů, představují mísy. Jsou zastoupeny především mísami s rovnými nebo zataženým plecemi a okrajem. Max. výduť zdobí jazykovité výčnělky a spodky jsou prohnuté směrem dovnitř (obr. I:1; II:2-3; V:2, 9; VI:11; VIII:4-5; IX:9). Rekonstruovatelná nádoba pochází z objektu č. 39. Na její výduti se nachází 2 jazykovité výčnělky, které konci mírně směřují nahoru. Spodek nádoby je dovnitř prohnutý (obr. IV:3). Bohužel většinu jedinců lze do této kategorie zařadit jen podle zatažených plecí a okrajů (obr. V:3; VII:2, 5, 14-15, 21; IX:4). Dále se podařilo identifikovat mísu, u které okraj s max. výdutí spojuje široké páskové ucho (obr. II:5; KALÁBEK 1998, 124, 5:9; KOŠTUŘÍK 1994, 74, 6:10), formu s dovnitř seříznutým okrajem (obr. VIII:1; KOŠTUŘÍK 2008, 29, 9:2) a rozevřenými plecemi (obr. VI:2). Z výzdobných prvků se na mísy váže z drtivé většiny dvojice/čtveřice jazykovitých

²⁹ Fragmentárnost materiálu nedovolovala určit, jestli daný jedinec měl ucho jedno nebo dvě. Autor se rozhodl všechny přiřadit k dvouuchým nádobám, a to proto, že džbány by měly nastupovat až v Jsk III/Lengyel IVc (ŠMÍD 2008, 250; ČIŽMÁŘ – PAVÚK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD 2004, 217, 225). Daný materiál je datovaný do Jsk II viz. kapitola 7.5.

výčnělků, které jsou umístěny na max. výduť (obr. I:1; II:2-3; VI:11). Z plastické výzdoby se ojediněle vyskytl na jednom zataženém okraji lalůček (IX:4). Vhloubená výzdoba v podobě hustě rytého meandrujícího motivu se vyskytla na plecích jedné z nalezených mís (obr. V:2).

7.3.5 Mísy na nožce

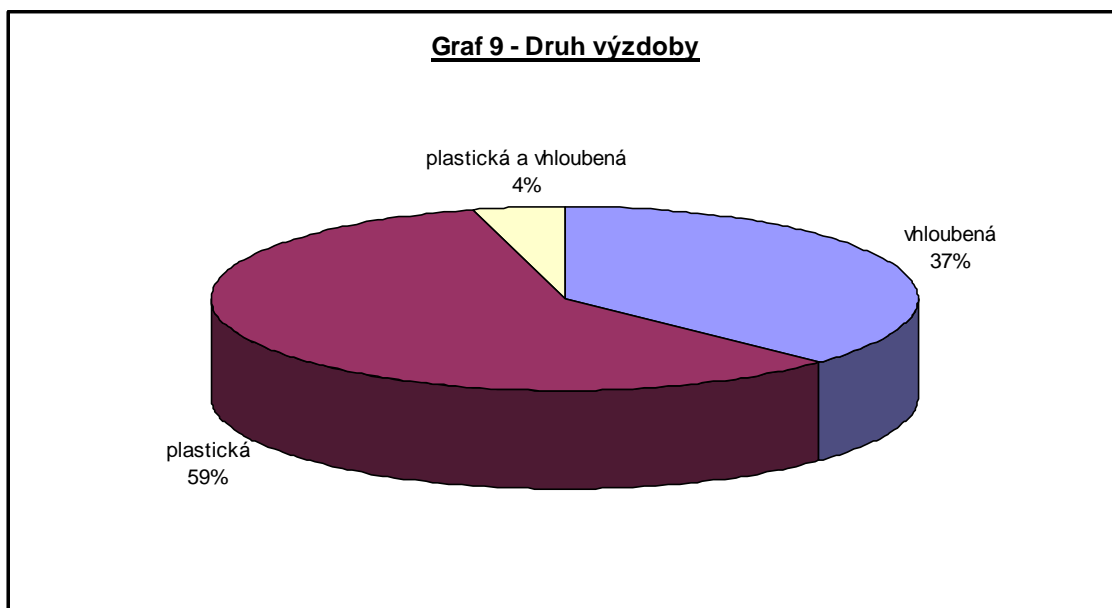
Z této keramické třídy se podařilo identifikovat pouze dva zlomky nožek. Jednou jako rozhraní dna a nasazení nožky (obr. II:11), podruhé jako lehce kyjovitý okraj podstavy (obr. IV:1).

7.3.6 Neurčitelné keramické třídy

Zde stručně popíšeme zbytek typických střepeň nezařazených k nějaké výše uvedené keramické třídě. Fragments budou popsány od okraje ke dnu. Většina okrajů je zaoblená (obr. III:2, VII:2, 5; IX:1) nebo zahrocená (obr. V:2-3; VII:10). Vyskytnou se i rovné (obr. III:3; V:5), dovnitř (obr. II:4) nebo vně vyhnuté (obr. I:2). Hrdla se vyskytují rovná (obr. V:1) nebo kónická (obr. VII:10, 12, 25). Na jednom jedinci se nachází jemný žlábek v podobě lomených linií (obr. III:2). Tvary plecí přecházejí od kónických ke klenutým. Většina výzdoby se soustředí právě na tuto část nádoby a končí v oblasti max. výduť. A to v podobě meandrů (obr. II:12; VI:4), lomené linie (obr. V:6; VII:23; IX:6), šikmé linie (obr. III:6; VI:9), "vlčí zuby" (obr. V:10), šikmý žlábek (obr. II:13). Stěpeň s kulatým nálepem (obr. IX:8) navazuje na výčnělky MMK (KALÁBKOVÁ – CHEBEŇ – MONÍK 2007, s. 215, tab. 77: 5-6). Samostatná ucha máme oválná s vnitřní zploštělou stranou (obr. II:14-15) nebo hraněná kolínková (obr. VI:3). Na maximální výduťi se projevuje typická bikóničnost jordanovských tvarů. Nasazení pozorujeme buď oblé (obr. II:10; VI:7) nebo ostré (obr. III:6; VIII:5). Spodky nádob se opět vyskytují především kónické (obr. II:10; VII:29). Dna jsou obvykle plochá s ostrým nasazením (obr. II:17-18; III:8; IX:15), ale vyskytne se i ve středu zesílené (obr. II:17; IX:14) a dovnitř vklopené dno (obr. VII:29).

7.4 Výzdoba keramiky

Kapitola se bude zvlášť zabývat jednotlivými druhy výzdoby a jejím umístěním na keramických třídách. Pro určení jednotlivých charakteristik budou využity jednoduché koláčové grafy s procentuálním určením četnosti prvků jako v předchozích kapitolách. Podle grafu č. 9 to bude kapitola o vhloubené (37%) a plastické výzdobě (59%)³⁰, výskyt obojího druhu výzdoby byl zaznamenán v jednom případě.

Graf 9: Druh výzdoby.

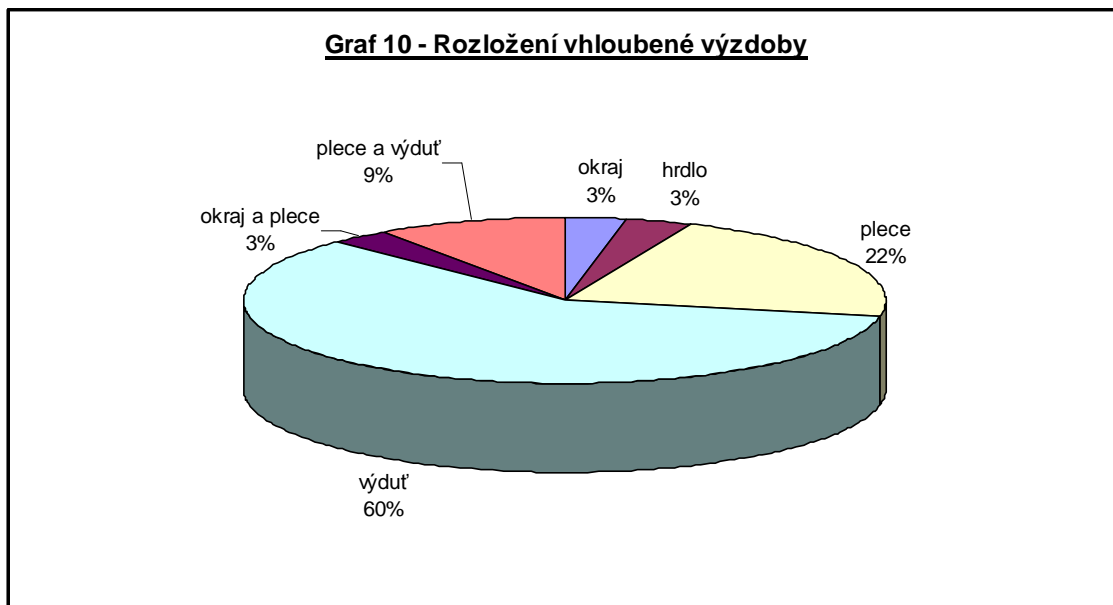
7.4.1 Vhloubená výzdoba

Jak ukazuje graf č. 9 vhloubená výzdoba se na nádobách váže nejčastěji na výduť, plece nebo na oboje zároveň³¹. Rozmanitost vhloubené výzdoby (rytí, žlábkování a důlky), zejména rytého prvku – linie přímé či lomené mohou být jednoduché, dvojité, dokonce i trojité, ukazuje na oblíbenost tohoto výzdobného stylu. Z nich dominuje užití hustého meandrujícího motivu, jak potvrzuje graf č. 10. Ten z vhloubené výzdoby zabírá téměř 50% (s ostatní rytou výzdobou – 73%).

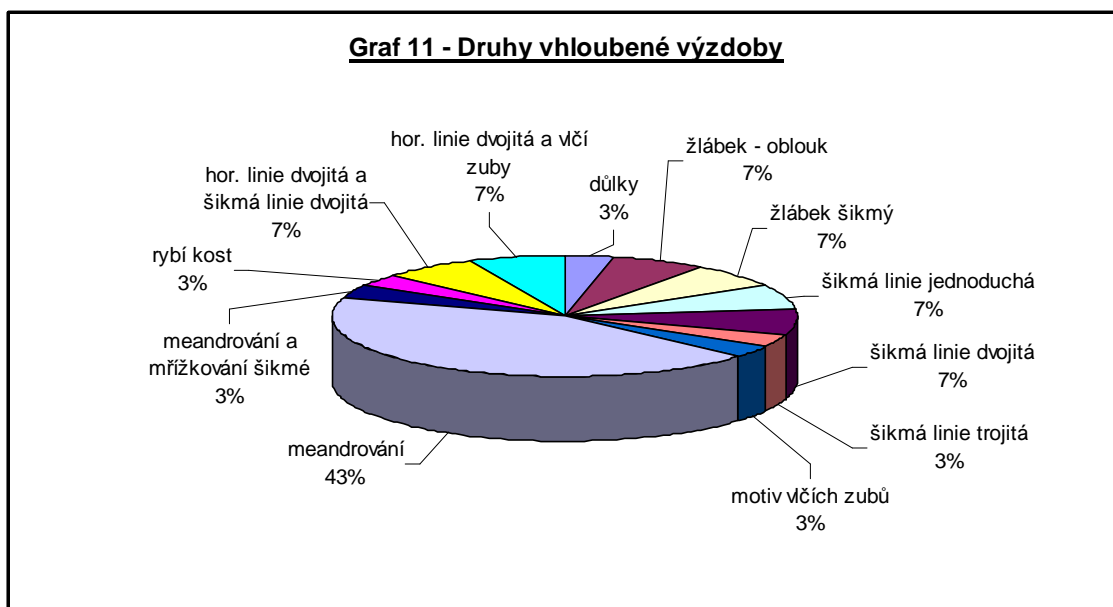
³⁰ O třetinu vyšší podíl plastické výzdoby je způsoben tím, že k plastické výzdobě řadíme i ucha. Jinak by byl podíl téměř 1:1.

³¹ Na vysoký podíl výzdoby jen na výduťi nebo jen na plecích má vliv zejména fragmentárnost materiálů. Na celých tvarech se pro toto období Jsk II. (viz. kapitola 7.5.) vyskytuje hustá rýsovaná výzdoba pokrývající celý.

Charakteristický motiv představuje chronologicky citlivý prvek, který se váže především na II. stupeň Jsk (KOŠTUŘÍK 1997; ČIŽMÁŘ – PAVÚK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD 2004).

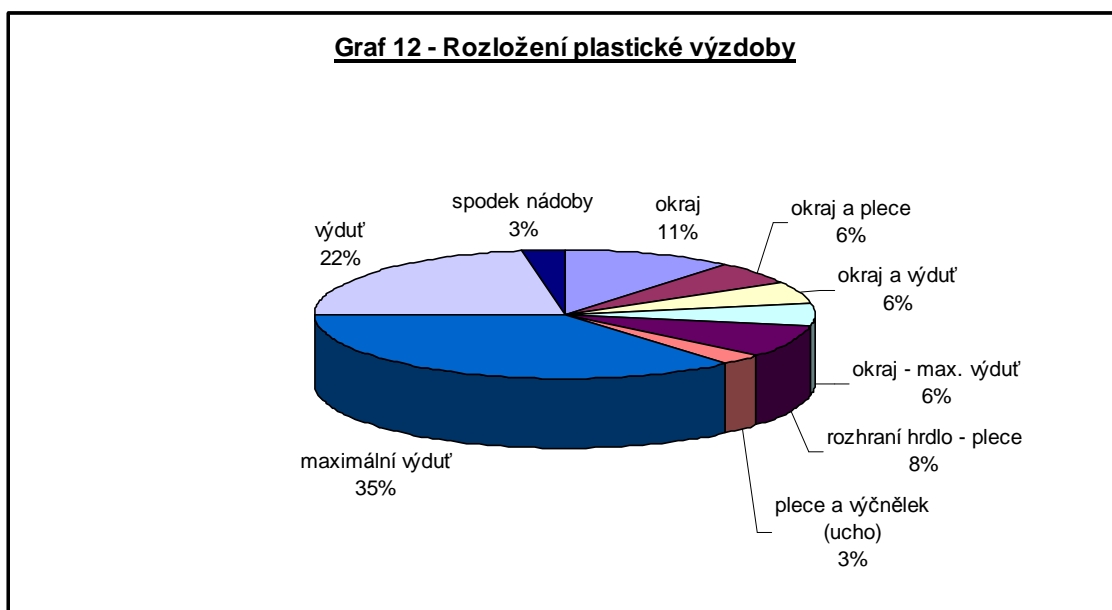
Graf 10: Rozložení vhloubené výzdoby.

Graf 11: Druhy vhloubené výzdoby.

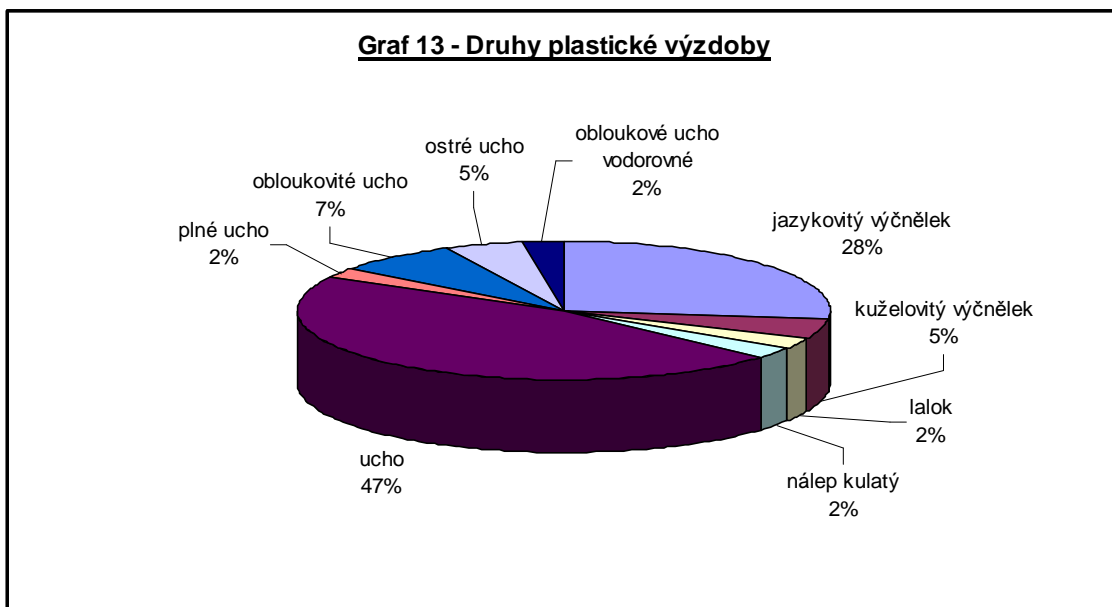
7.4.2 Plastická výzdoba³²

Užití plastické výzdoby se soustřeďuje zejména na maximální výduť nebo na výduť obecně, a to zejména v podání tvaru jazykovitého výčnělku. Ucha nejčastěji vycházejí z okraje a nasedají na plece nebo výduť, popř. max. výduť. Vyskytnou se i varianty hrdlo – plece nebo umístění na spodku nádob (především putny). Z druhů plastické výzdoby jsou to zejména ucha (63%) a výčnělky (33%), objeví se i kulatý nálep a lalok na okraji. Fragmentárnost zavinila, že u jen 26% dokážeme určit i tvar ucha (plné, obloukovité, ostré, horizontální). Bohužel jen u této třídy se dal využít dotaz na afinitu jednotlivých plastických prvků a keramických tříd. Z grafu č. 14 jasně vyplývá, že se na mísy váže jazykovitý výčnělek a na bikónické nádoby plastické výzdoba v podobě uší. Ty se ale vyskytnou i na mísách a putnách. Absence jednouchých nádob naznačuje, že soubor patří do II. stupně Jsk.

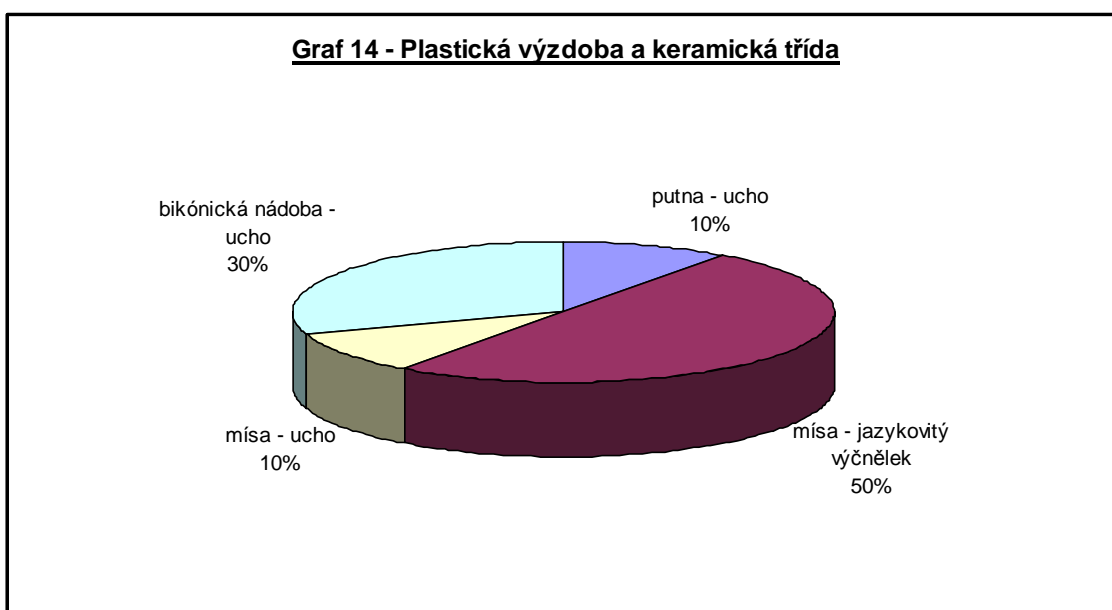

Graf 12: Rozložení plastické výzdoby.

³² K plastické výzdobě jsou počítána i ucha, i když jejich primární funkce nebyla estetická, ale užitková, stejně i u některých typů výčnělků. I přesto jsem se rozhodl přiřadit je k plastické výzdobě, protože jsou i ony nositeli určitých charakteristických prvků.

Graf 13: Druhy plastické výzdoby.

Graf 14: Plastická výzdoba a keramická třída.

7.5 Celkové zhodnocení a datace keramických nálezů

Mísy představují v uvedeném souboru nejvíce identifikovaných jedinců díky charakteristické profilaci plecí s okrajem. Rekonstruované kusy se vyznačují silně podsazeným spodkem. Vyskytují se po celý klasický (Lengyel IVb = Jsk II) a závěrečný stupeň Jsk (Lengyel IVc = Jsk III) (ČIŽMÁŘ, Z. – PAVÚK, J. – KALÁBKOVÁ, P. – ŠMÍD, M. 2004, 217; KOŠTUŘÍK 1997). K hluboké míse s jazykovitými výčnělky najdeme analogie v jedincích z Uherského Brodu-Kyčkova (PAVELČÍK 1974, 16). Zatažený okraj a podsazené dno opět naznačují dataci do Lg IVb – Lg IVc. Dvouuchá nádoba s motivem "vlčích zubů" a hrdlem odděleným od těla oběžnými liniemi charakterizuje podle P. Koštuříka závěrečný stupeň epilengyelského vývoje s tím, že jemné rytí jako výzdobný prvek náleží ovšem do Lg IVb (KOŠTUŘÍK 1994, 75). Putny s horizontálními uchy jsou průběžnými tvary celé Jsk. Dvouuché nádoby-koflíky jsou charakteristické pro celé období Jsk. Scházející výzdoba zmenšuje chronologickou citlivost. Podle tvaru má dvouuchá nádobka (obr. VIII:2) své analogie z Rybníčku-Rybného potoka (KALÁBKOVÁ 2007, 67, obr. 7:3). Oproti tomu se vymyká dvouuchá nádoba s hustým meandrujícím ornamentem a čtyřmi důlky provázející tyčinkové ucho mající své místo v Lg IVb (SPURNÝ 1970, 90, obr. 6:3,5). Hustá rytá geometrická výzdoba (meandr, lomené linie) se hlásí do klasického stupně Lg IVb. Na starší stupeň taktéž poukazuje kulatý nálep. Zato jemný žlábek a motiv "vlčích zubů" naznačuje nástup Lg IVc, ale absence jednouchých nádob typických pro nástup pozdního stupně snižuje možnost datace do toho období.

Podle uvedených chronologicky citlivých prvků profilace, výzdoby a absence většího počtu jedinců s žlábkovanou výzdobou a jednouchých nádob – džbánů je sídliště Slavonín – Zahrady představitel stupně Lg IVb/Jsk II. Jiné lokality tohoto stupně jsou svou keramickou náplní shodné s materiálem slavonínským např. Dolany – Za brankou (KALÁBEK 1998): bohatá jemně rytá výzdoba – především meandr (obr. 4:1, 5:2,5) a absence žlábkované výzdoby, Uničov – U pily (KALÁBKOVÁ – KALÁBEK 2003): opětovně bohatá rytá výzdoba pokrývající téměř celou plochu nádoby (obr. 4:1-2) a vyvinuté mísy se zataženými plecemi, jazykovitými výčnělky a lehce prohnutým spodkem (obr. 3:6, 5:2-4). Za doklad příslušnosti k Jsk II můžeme považovat i absenci prstence na rozhraní dna a nožky (obr. 3:8). Určité styčné plochy má s materiálem z Drnovic (KOŠTUŘÍK – RUMIANOVÁ – PŘICHYSTAL 1998):

hustá meandrující výzdoba (obr. 3:12, 4:10, 6:6, 9), ale častý výskyt žlábkované výzdoby (obr. 3: 2, 4-5, 10, 4:3, 6, 5:6, 7:3,6) a výčnělky doprovázené oblouky (obr. 4:7, 9, 11,5:7, 6:13, 16) jsou typické pro Jsk III a tedy odlišné od Slavonína-Zahrad, kde nejsou doloženy.

8 Kamenná industrie³³

8.1 Štípaná industrie

K nálezům ŠI náleží kolekce 16 artefaktů. V jednom případě je prokázána přítomnost rohovce typu Stránská skála v podobě diskovitého jádra. Na lokalitě ovšem dominují silicity glacienních sedimentů (SGS, typ Maastricht). Jádra jsou zde zastoupena pokaždé s částí kůry v počtu 3 kusů. Taktéž počet úštěpů s kůrou (5x) převyšuje počet úštěpů bez kůry (1x). I čepele jsou více jak z poloviny s kůrou (4x) oproti čepelím bez kůry (2x). Z nich 3 představují fragmenty distální části s bulbem. Tři kusy ŠI nesou stopy silného žáru (nejsou surovinově určitelná). Jedná se o 2 jádra a distální část čepele. Značný počet jader s kůrou napovídá, že byla v počátečním stádiu těžby. Také čepele a úštěpy s kůrou naznačují, že se mohlo jednat právě o tyto kusy. Nepodařila se ovšem ani v jednom případě zpětná remontáž.

Převládající využití SGS ukazuje na kontakty směrem na Moravskou bránu do prostoru kontinentálního zalednění, ale i na Brněnskou kotlinu, pravděpodobně přes Vyškovskou bránu, kde jsou doložena četná jordanovská sídliště (např. Drnovice, Radslavice s nepočtenější kolekcí ŠI a BI Jsk na Moravě - KOŠTUŘÍK – RUMIANOVÁ – PŘICHYSTAL 1998, Rousínov – MIKULKOVÁ 2006).

Číslo objektu	Inventární číslo	Typ	Dochovanost	Materiál
24	32/08-143/4	úštěp	celý	SGS
24	32/08-143/5	úštěp	celý	SGS

³³ Surovinové určení provedli Ing. Lada Hýlová (Katedra geologie, Přírodovědecká fakulta UP Olomouc) a Mgr. Martin Moník (Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou, Filozofická fakulta KU Praha).

Číslo objektu	Inventární číslo	Typ	Dochovanost	Materiál
24	32/08-143/6	úštěp	celý	SGS
25	32/08-144/28	čepel	část	SGS
26	32/08-145/16	čepel	část	SGS
33	32/08-151/3	čepel	část	SGS
38	32/08-164/2	jádro	celý	rohovec Stránská skála
42	32/08-175/10	jádro	celé	SGS
42	32/08-175/11	čepel	část	SGS
42	32/08-175/12	úštěp	celý	SGS
46	32/08-178/99	úštěp	celý	SGS
46	32/08-178/100	čepel	část	SGS
46	32/08-178/101	úštěp	celé	SGS
46	32/08-178/102	jádro	celé	SGS
46	32/08-179/6	čepel	část	neurčeno - přepáleno
46	32/08-179/7	jádro	celé	neurčeno - přepáleno

Tab. 3: Štípaná industrie (obr. XVI).

8.2 Broušená industrie

Zde náleží zlomek sekeromlatu, ze kterého se dochovala část otvoru a těla s povrchem. Použitá surovina byla určena jako droba/metadroba. Dalšími předměty jsou dva kusy brousků. Jeden surovinově určen jak glaukonit. Tato hornina se nachází nejbližší v Karpatech a naskýtá možnost kontaktů s touto oblastí. Možná vazba na současnou epilengyelskou skupinu Ludanice vyskytující se na JZ Slovensku a přilehlých částech. Druhý připomíná polotovar kopytovitého nástroje, ale surovinou – hrubozrnný pískovec – by byl pro tyto účely nevhodný.

Číslo objektu	Inventární číslo	Typ	Dochovanost	Materiál
26	32/08-145/17	sekeromlat	část kolem otvoru	droba/metadroba
34	32/08-159/3	nástroj?	celý	hrubozr. pískovec
46	32/08-178/103	brousek?	celý	glaukonit

Tab. 4: Broušená industrie.

8.3 Podložky a drtidla

Objekt č. 38 poskytl 6 kusů celých nebo částí podložek a drtidel. Některé nesly známky po opálení (červené nebo načernalé skvrny). Použitá surovina byla droba a slepenec. Z objektu č. 28 pochází nález jednoho kusu podložky. Výchozy tohoto materiálu se nachází na více místech v okolí (Drahanská vrchovina, Nízký Jeseník) a jeho přesná provenience by se dala určit podrobnějším petrografickým rozbořem.

Číslo objektu	Inventární číslo	Typ	Dochovanost	Materiál
28	32/08-153/1	podložka	celá	droba
38	32/08-164/4	drtič	celý	slepenec
38	32/08-164/5	drtič	část	droba
38	32/08-164/6	drtič	část	droba
38	32/08-164/7	podložka	celá	droba
38	32/08-164/8	drtič	část	slepenec/svor
38	32/08-164/9	podložka	část	droba

Tab. 5: Podložky a drtidla.

9 Ostatní nálezy

9.1 Osteologický materiál

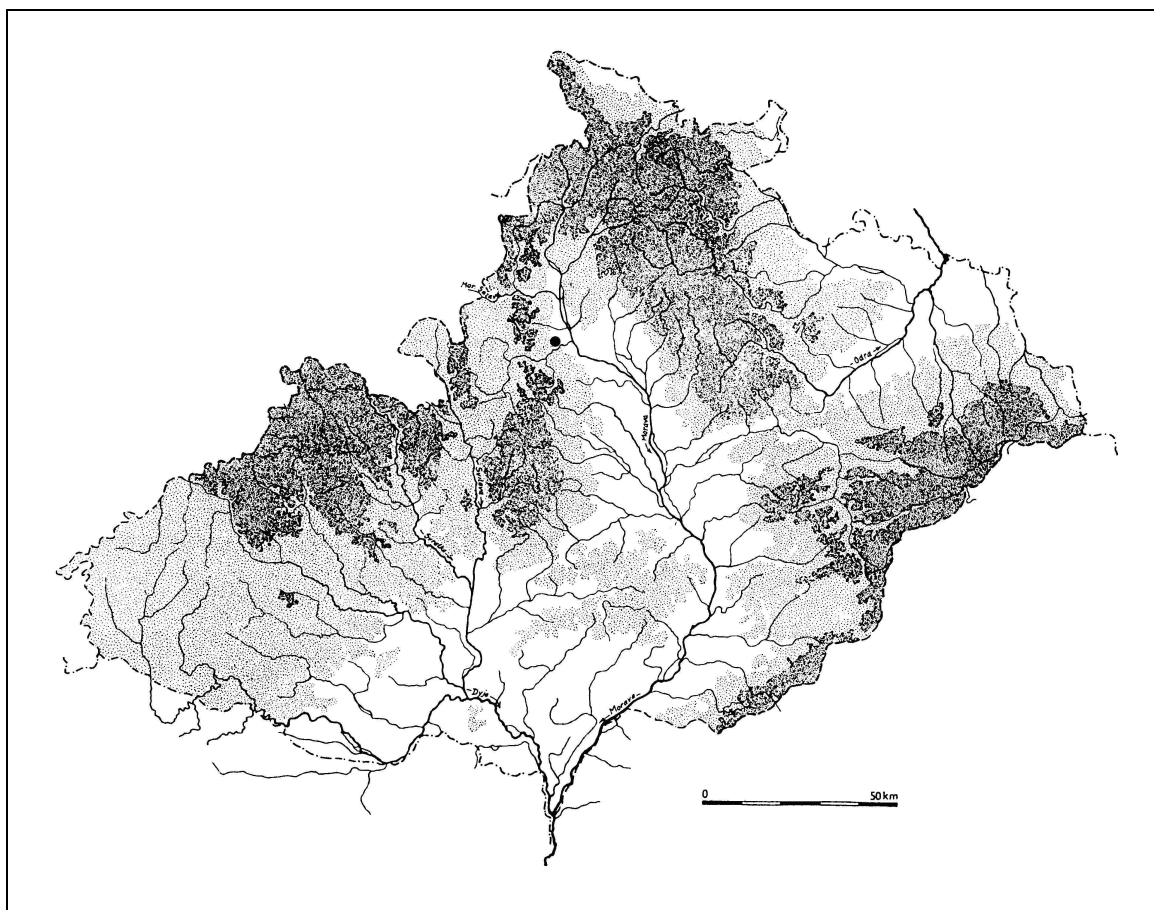
Dochované kosti byly silně stráveny a představovaly je malé fragmenty pro další identifikaci nevhodné.

9.2 Mazanice

Velké kumulace mazanice se vyskytly v objektech č. 42 (cca 1300 kusů) a č. 46 (219). První z nich porušoval základový žlab domu. Z této nálezové situace můžeme vyvodit, že místo, na kterém dům stál bylo po požáru zplanýrováno a uklizeno. Nalezené množství mazanice jistě neodpovídá kubatuře využitě na stavbu (část reutilizována, rozpad vlivem povětrnostních podmínek, postdepoziční procesy, atd.). I přesto se na mnohých kusech dobře zachovaly konstrukční prvky (již několikrát zmíněná část povalu – Foto 3-4, výplet armatury stěn, tyčovina, kuláče, štípaná prkna). Zajímavým doklad, který dávní stavitelé zanechaly na omazu domu, je objev vrypů nehtů (vně) a otlaků prstů (uvnitř) z druhé strany stejného kusu. Ten se poté dochoval na vypálené mazanici (Foto 5). Dva dochované kusy nárožní konstrukce mají pravoúhle formované vnější strany (VAŘEKA 1995). Jeden rub nese negativ po sloupu-kuláči, druhý po otesaném trámu. Pokud oba patří ke stejnému konstrukčnímu prvku dalo by se uvažovat, že nárožní sloup/trám byl omazán a tento omaz ještě obložen hladkými štípanými prvky – fošnami? (Foto 6).

10 Sídliště v Lošticích – Náměstí Míru **(rozbor a porovnání)**

V roce 2009 se v Lošticích (okr. Šumperk) na Náměstí Míru z důvodů rekonstrukce silnice konal ZAV vedený J. Vránou (ACO; VRÁNA 2009, 2010). Lokalita se nachází v centru města asi 300 m SZ od soutoku říčky Třebůvky a potoku Podhrádek na mírné vyvýšenině. Z geomorfologického hlediska je součástí Hornomoravského úvalu. Geologické podloží tvoří kvartérní uloženiny, především v podobě spraší (DEMEK – MACKOVIČ 2006). Z této polykulturní lokality (LnK, Jsk, KLPP, středověk, novověk) náležely 2 objekty jordanovské skupině.

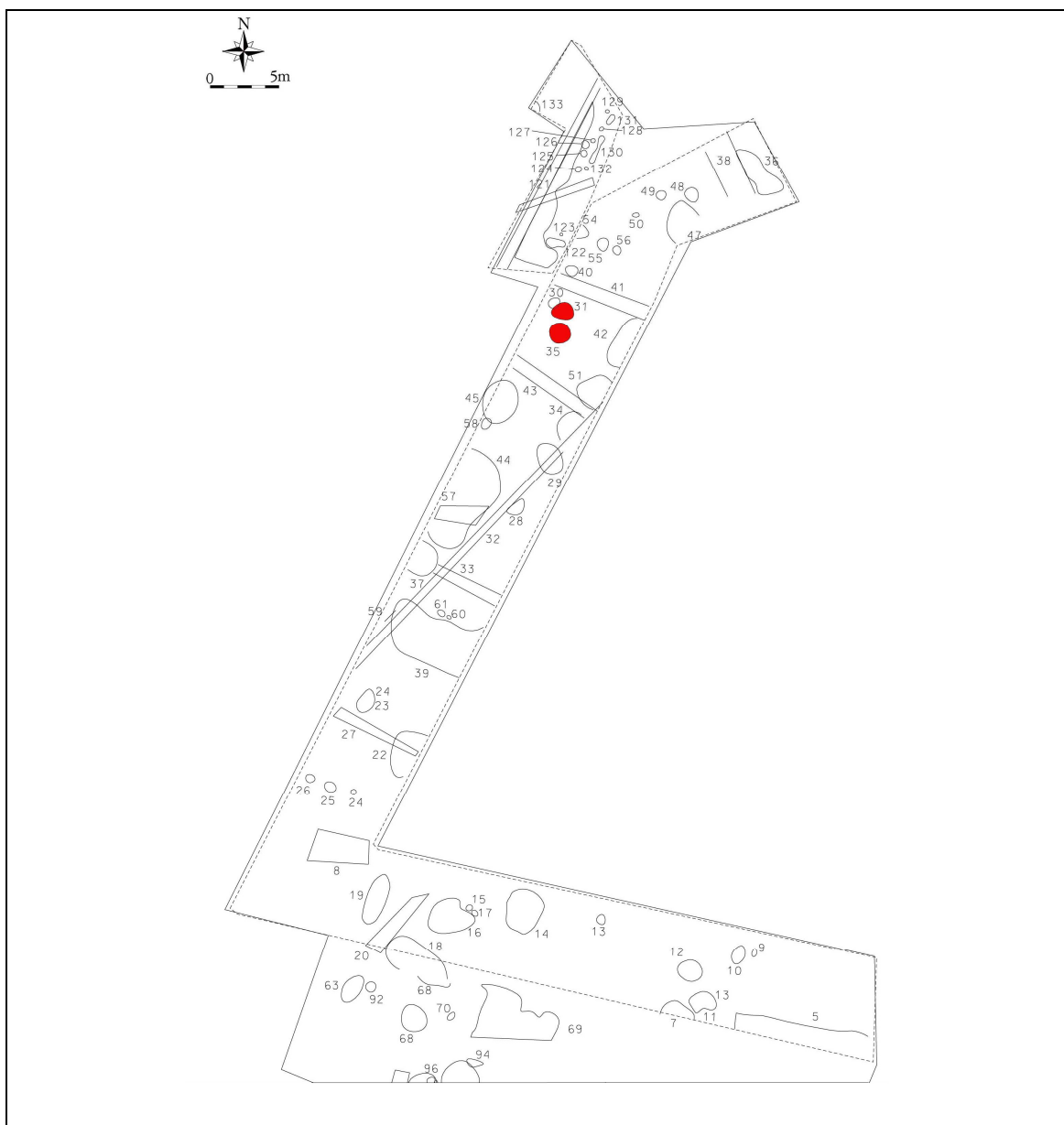

Obr. 6: Mapa Moravy s vyznačením polohy lokality Loštice – Náměstí Míru (černá tečka).

10.1 Popis objektů

Objekt č. 31 – obr. X Jáma nepravidelně oválného půdorysu s rozměry 1,13 m x 1 m a hloubkou 0,4 m s vanovitým profilem. Výplň tvořila ulehlá prachová hlína hnědočerné barvy. V zásypu se nacházely třecí podložky.

Objekt č. 35 – obr. XII Jáma kruhového půdorysu o průměru 1,4 m a hloubkou 0,35 m s mísovitým profilem. Výplň tvořila ulehlá prachová hlína hnědočerné barvy. V zásypu se nacházely třecí podložky.

Obr. 7: Plán lokality s kulturní příslušností objektů k Jsk (červená barva; převzato z VRÁNA 2010).

10.2 Rozbor keramického inventáře

Putny

Zástupce keramické třídy puten se dal opět určit jen podle spodku nádoby s horizontálními uchy (obr. X:7). Kuželovité hrdlo s dochovanou částí plecí, by podle rozměrů mohlo patřit této keramické třídě (obr. XI:6). Bližší charakteristika bohužel není možná.

Jednouché nádoby - džbány

Jednouchý tvar zastupuje džbánek s páskovým uchem vystupujícím z okraje a dosedajícím na plece. Výzdoba sestává z motivu "vlčích zubů" provázených kruhovými žlábků (obr. XV:4).

Dvouuché nádoby

Sem patří dva jedinci, ze kterých se dochovala jen horní polovina s uchy spojující okraj-výduť a okraj-hrdlo (obr. X:2-3) a menší dvouuché nádoby. První nádobku pokrývá ztrojená šikmá linie. Pásková ucha spojují okraj s plecemi (obr. XIV:2). Druhý exemplář dochovaný v podobě výdutě se spodkem nese motiv "rybí kosti". Části uražených uší nasedají na max. výduť (obr. XIV:4). Větší nádoby, tvarově připomínající amfory, dobře dokumentují dva dochovaní jedinci. První z nich má silně zploštělé bikónické tělo s oblou max. výdutí, na kterou je nasazeno kónické hrdlo. Okraj a plece spojují 2 pásková ucha. Okraj zdobí jemný žlábek, zatímco plece jsou pokryty rytou meandrující ornamentací (obr. X:1). Druhá amfora má opět bikónické tělo s oblou max. výdutí a s válcovitým hrdlem. Pásková ucha spojují hrdlo a rozhraní hrdla-plecí. Plece pokrývá rytá výzdoba v podobě zaklesnutých trojúhelníků - "vlčí zuby" (obr. XV:6). Podle oběžných žlábků na okraji a na rozhraní hrdlo-plece by se dala do této keramické třídy přiřadit dvě hrdla s podobnou výzdobou (obr. XII:3, 5).

Bikónické bezuché nádoby

Do této kategorie patří menší bezuché nádoby trojitě profilace. Na bikónické tělo s oblou max. výdutí nasedá kónické hrdlo. Najdeme zde nezdobené kusy (obr. XII:6; XIII:5; XIV:3), ale jinak v námi sledovaném souboru jsou to především tvary bohatě zdobené. A to především tzv. "vlčí zuby" (obr. X:5; XIV:1; XV:1), zavěšené

trojúhelníky či klikatka (obr. XIII:6) a hustě meandrující ornamentaci (obr. XI:1). Vyskytnou se i kombinace ryté (šikmé linie, "vlčí zuby") a žlábkované (oblouky) výzdoby (obr. XII:1), ale i samostatné vertikální žlábkky (obr. XIII:12). Charakteristickým rysem je okraj, který připomíná ovalené okraje doby laténské nebo má kyjovitý tvar (obr. XI:1; XII:1; XIII:4,6).

Mísy

Nalezneme zde jak mísy se zataženým plecemi, tak i zataženým okrajem. Opět se na max. výdutí objevují jazykovité výčnělky a spodek je dovnitř podsazený (obr. X:4; XI:5; XIII:8, 13). V materiálu nalezneme i tvar s klasicky rozevřenými plecemi známými z náplně MMK (obr. XIII:2) a formu s oválným uchem spojujícím okraj s max. výdutí (obr. XIV:12).

Mísy na nožce

Tento tvar zde představuje mísa na kónické nožce s hladkým prstencem na rozhraní dna a nožky (obr. XI:3). Na následující zbytek kónického spodku mísy navazuje pouze začátek nožky, bez možnosti charakteristiky tvaru nožky (obr. XV:5). Poslední určitelný střep z nožky lze podle profilace zařadit mezi zvoncovité varianty (obr. XIII:3).

Neurčitelné keramické třídy

Zde stručně popíšeme zbytek nezařazených fragmentů od okraje ke dnu. Variabilita okrajů se pohybuje od zaoblených (obr. XIII:1) nebo ovalených (obr. XIII:4) po mírně kyjovité (obr. XI:4), zevnitř seříznuté (obr. XIII:7) nebo hrotité (obr. XIV:3). Hrdla se vyskytují rovná nebo kónická (obr. XII:3, 5). Tvary plecí přecházejí od kónických ke klenutým. Většina výzdoby se soustředí právě na tuto část nádoby a končí v oblasti max. výdutě. Výzdoba je v podobě meandrů (obr. XII:8-10; XIII:9; XIV:6), šikmé linie (obr. XII:11) nebo lomené linie (obr. XIII:11), čtverců s lomenou linií (obr. XV:3), "rybí kosti" (obr. XIV:5), "vlčí zuby" z rytých linií (obr. XII:7) nebo žlábkku (obr. XIV:11) či klikatky (obr. XIII:10). Samostatná ucha máme pásková (obr. XIV:9-10), oválná s vnitřní zploštělou stranou (obr. XII:2) nebo hraněná kolínková (obr. XII:4). Jeden exemplář ucha s obdélným průřezem nese vertikální klikatkový ornament (obr. XV:2). Z plastické výzdoby zaujme neprotknutý výčnělek připomínající horizontální

ucha puten (obr. XIV:8). Na maximální výduti se projevuje typická bikónočnost s oblou profilací (obr. XIV:5, 7, 11). Spodky nádob se opět vyskytují především kónické. Dna jsou plochá s ostrým nasazením a zesíleným středem (obr. X:6; XIII:15).

10.3 Vyhodnocení

Zatažené mísy s podsazeným spodkem spadají do Lg IVb – Lg IVc, také i mísa s oválným uchem. K části kónické mísy s hladkým prstencem nalezneme podobného jedince na lokalitě Uherský Brod-Kyčkov (PAVELČÍK 1974, 16, obr. 7:11). Pro celý loštický soubor má keramická třída bikónický amforovitých tvarů prvořadý význam. Zachovalo se zde 7 rekonstruovatelných tvarů. Na trojdílné stavbě těla se nachází jednak rytá výzdoba (meandr, "vlčí zuby"), ale i žlábek (linie, oblouky). Jednoduchý džbánek taktéž kombinuje oba typy vhloubené výzdoby (KOVÁRNÍK 1992, obr. 3). Výskyt žlábkování a "vlčích zubů" charakterizuje fázi Lg IVc. Naproti tomu výzdoba dvouuchých nádob spadá do Lg IVb. Jednoznačně jednouchý tvar posouvá celkovou dataci taktéž do závěrečného stupně epilengyelského vývoje (ŠMÍD 2008, 250; ČIŽMÁŘ – PAVÚK – PROCHÁZKOVÁ – ŠMÍD 2004, 217, 225). Taktéž výzdobně má svou přesnou analogii v materiálu z Brna – Líšně, který náleží do Lg IVc a dále to jsou kyjovité okraje bikónických nádobek s analogiemi taktéž v již zmiňovaném materiálu (KOVÁRNÍK 1992, obr. 3:11; 4:5).

Loštický materiál obsahující větší a bohatší množství žlábkované výzdoby a motivu "vlčích zubů", ovšem bez dominance nad rytou aplikací, se staví na počátek období Lg IVc. A opětovně konstatované tvrzení o jednouchých nádobách (koflík, džbán), které jsou signifikantní pro Lg IVc. Ze stejně chronologicky zařazených lokalit se podobá nejvíce materiálu z Drnovic a Radslavic (KOŠTUŘÍK – RUMIANOVÁ – PŘICHYSTAL 1998): žlábkování (obr. 3: 2, 4-5, 10, 4:3, 6, 5:6, 7:3,6) a oblouky kolem výčnělků (obr. 4:7, 9, 11,5:7, 6:13, 16) se jednoznačně shodují s loštickým souborem. Další lokality řazené do stupně Jsk III s analogiemi v tvarech a výzdobě jsou tyto: Křenovice (PROCHÁZKA 1907): amfora s obrýsovanými výčnělky (Tab. 1: 4), Brno – Líšeň (KOVÁRNÍK 1994): žlábkování a oblouky kolem důlků (obr. 3) a ovalené okraje náležející podle analogií bikónickým nádobkám (obr. 4:2-3, 5), Brno – Nový Lískovec (KOŠTUŘÍK 1994): opět shodné žlábkování (obr. 6:6-7, 7:1-2) a oddělování hrdla a plecí oběžnými liniemi (obr. 7:1-2), Mostkovice (ŠMÍD 2008, 272-

273): žlábkování a oblouky kolem provrtaných výčnělků, Popovice (KOŠTUŘÍK 1994): již několikrát zkonstatované žlábkování a oddělování hrdla a plecí oběžnými liniemi.

10.4 Srovnání s keramickým inventářem z lokality Slavonín – Zahrady

Srovnatelné tvary, které provázejí stupně Lg IV b-c, najdeme především v mísách. Na obou lokalitách patří k nejčastěji identifikovaným tvarům díky jejich charakteristické profilaci plecí a okraje. Zajisté to je také díky jazykovitým výčnělkům. Druhý styčný bod nacházíme v oblasti husté meandrující výzdoby provedeného jemným rytím. Ale i motiv „rybí kosti“ a prvky v podobě šikmé jednoduché, dvojité či trojitě linie jsou společné pro obě lokality. Zde výčet končí. To, co má loštický materiál navíc, je pro jeho datování ovšem zásadní. Na prvním místě máme žlábkovanou výzdobu, která se zde vyskytuje ve formě kolečka a motivu vlčích zubů. Vlčí zuby byly častým motivem výzdoby i ryté výzdoby. Snad se ukáže, že i oběžné linie – žlábků na okraji a rozhraní hrdla a plecí – budou charakteristické pro závěrečný stupeň epilengyelu. Ve slavonínském keramickém inventáři nebyly pozorovány. Toto tvrzení můžeme doplnit ještě o bezuché bikónické nádoby s trojitou profilací, které se opět vyskytují jen v loštickém souboru³⁴. Porovnáním se nám lépe vyrýsovala keramická materiální náplň pro stupeň Lg IVb a stupeň následující Lg IVc. Kdy můžeme označit loštický materiál za nástup závěrečného období epilengyelského vývoje.

³⁴ Autor se zamýšlel nad funkční náplň tohoto keramického tvaru jako předchůdci pohárů. Svým obsahem by odpovídali nádobám k picím účelům. Právě picí obřady jsou považovány jako prvek nastupující v eneolitu společně se džbánem. Proto by mohl být závěrečným stupni epilengyelského vývoje viděn počátek eneolitu. Některé eneolitické kultury jsou přímo pojmenovány podle výzdoby nebo tvaru pohárů – kultura s nálevkovitými poháry, kultura se šňůrovou keramikou, dříve se šňůrovými poháry nebo kultura se zvoncovitými poháry.

11 Závěr

Jak tedy celkově zhodnotit prostudovaný materiál, nálezové situace a nastíněné hypotézy?

I když výzkum odkryl plochu něco málo přes 1 ha, i tak se podařilo lehce nastínit pravděpodobné uspořádání sídelního areálu. S analogiemi z ostatních sídlišť lze označit toto uspořádání jako menší hospodářské usedlosti s hospodářským areálem většinou do vzdálenosti 100 m. Dále nám výzkum na lokalitě Slavonín - Zahrady přinesl poznatky o architektuře a pohřebním ritu Jsk. Dům zapadá mezi ostatní nálezy této provenience a rozšiřuje statistiku a charakteristiku obytných staveb v epilengyelském období. K domu, jak se zdá, se vždy vázal určitý počet zásobnic, z čehož lze usuzovat, že si obyvatelé jednoho domu/usedlosti uchovávali úrodu, co nejbližší u sebe. Věřím, že s budoucím rozvojem poznání sídlišť Jsk, se bude dát vyjádřit např. i k vlastnictví vyprodukovaných plodin, které se v nich uchovávali. Kdy snad obsah zásobních jam přináležel jedné rodině obývajících příslušející dům.

Pohřeb v sídlištním objektu – žena a dítě – doplňuje počet již objevených hrobů, ať již kostrových tak i žárových. I když pohřeb zapadá do funerálních zvyklostí dané doby, přesto poskytl neobvyklý důkaz o těchto praktikách. Nález profilového kusu mazanice, určeného jako prvek stropního povalu a přiloženého záměrně jako milodar pohřbeným jedincům, dokládá vztah zemřelých se stavbou, z které prvek pocházel. Jak se poznamenává v kapitole o záměrné spalování domů, byl to právě onen objevený dům, který zesnulé osoby s velkou pravděpodobností obývaly.

Rozbor a posouzení shodných nálezových situací z ostatních 6 moravských lokalit se zřejmě potvrdilo, že v období Jsk na Moravě byla obydlí záměrně spálena a poté zplanýrována. Zbytky spáleniště s vybavením domu, které tam obyvatelé ponechali, byly rituálně? pohřbeny přímo na místě shořelého domu nebo velmi blízko. Co vedlo k tomuto činu? Nabízí se několik vysvětlení. Může se jednat o rituální praktiky, kdy se po úmrtí člena komunity/rodiny dům stal neobyvatelný a musel tak sejít ze světa spolu se zesnulým. Nebo po určité době, kdy lidé vyčerpali místní zdroje, byla lokalita opuštěna a uvedena do původního stavu. Dalo by se říci přímo zametena pod povrch. Dále se nabízí, že po ukončení životnosti domu musel být rituálně zničen očištnou silou – ohněm. Podobně je stejná problematika doložena i u dalších

epilengyelské skupiny Ludanice nebo trypilské kultury (jejím stupněm B), v které jsou také doloženy záměrné požáry obytných staveb.

Keramický materiál nám poskytl dobrou oporu pro chronologické zařazení sídliště a využití statistických metod pomohlo určit jednotlivé charakteristiky. Z nich vysvítá, jednotnost používaného materiálu – jemnozrná písčítá hmota, povrchová úprava – tmavý hlazený až leštěný povrch v barvách od hnědé po černou. Výzdobné motivy jednoznačně odpovídají klasickému stupni Jsk (jemné rytí, hustá výzdoba pokrývající téměř celou nádobu). Štípaná a broušená industrie s podložkami a drtidly po určení surovinové provenience poskytla důkaz o kontaktu místního osídlení směrem do Moravské brány, ale také do Brněnské kotliny. Nález brousku? z glaukonitu odkazuje na styky s oblastí Karpat. Z toho můžeme usuzovat na styky s epilengyelskou ludanickou skupinou. V neposlední řadě často opomíjený artefakt – mazanice. Značné množství nalezené v jediném objektu bez pochyb náleželo jedné stavbě. Dobrý stav zachování nám poskytl důkazy o stavebním umu tehdejších obyvatel, kteří nám na jednom kousku zanechali důkaz v podobě nehtových vrypů. S nadsázkou bychom mohli uvažovat, jestli dané otisky nepatřili zesnulé ženě nebo dítěti.

Porovnáním keramických souborů ze Slavonína-Zahrad a Loštic-Náměstí Míru poskytlo informace, které pomohly zpřesnit náplň závěrečného stupně Lg IVc (bikónické bezuché nádoby; úvaha o jejich funkční náplni viz. poznámka č. 30).

A protože lokalita je podle Plánu územního rozvoje města Olomouce³⁵ určena jako plocha k zástavbě, můžeme čekat, že zkoumané místo nám vydá ještě další doklady dávných dob. Proto bychom se měli dopředu připravit na situace, o kterých už něco víme (část domu a zásobnice zasahujících mimo zkoumanou plochu) a využít tak informací v nich uložených.

³⁵ Dostupné na: http://www.olomouc.eu/uzemni-planovani/koncept-uzemniho-planu/obsah-konceptu_%28cesky%29 (k 31.7.2011)

12 Resumé

Slavonín - Zahrady is located in the South of the city center of Olomouc. It lies on a gentle slope towards to the East at an altitude of 214-219 m above sea level. The stream Nemilanka flows about 300 m South. Three archeological excavations have been already conducted in this locality. The last one was conducted by V. Vránová in 2008/2009 from which the material is analyzed in this thesis. There were found three cultures here - Jordanów Group, Funnel Beaker Culture and Lusatian Culture. There were also found trenches from the siege of the city of Olomouc by the Prussian army in 1758.

Foundations of the house were discovered in this locality as well as the burial of woman and child in the pit. It seems that both objects were related. A large piece of daub - gateway of the ceiling - lay next to the funeral. It could come from the house that was burned down deliberately. Same proofs of deliberately burnt houses are known from other sites - Dolany, Uničov, Seloutky and Pavlovice u Přerova. The evidence of burnt houses comes also from other cultures as Vinča Culture, Tripolje Culture etc.

Many pottery and stone industry were found in the locality as well. The shapes and decoration of the pottery site can be dated as Jordanów Group II. Chipped industry was primarily made from flint. Stone pads and crushers were made from greywackes and conglomerates. The finding of a large daub was acquired image of the architecture of the house. The material from Slavonín - Zahrady was compared with the ceramic material from the site Loštice – Náměstí Míru. The differences between them can date Loštice as younger site - to the Jordanów Group III.

13 Literatura, elektronické zdroje a zkratky

- Axamit, J.* 1930: Nové nálezy jordansmühlské keramiky v Čechách. PA XXXVI/4. 188-201.
- Bálek, M. – Koštuřík, P.* 1998: Nové neolitické a eneolitické nálezy z Popůvek, okr. Brno-venkov. In: Kouřil, P. – Nekuda, V. – Unger, J. (eds): Ve službách archeologie II. Sborník k 60. narozeninám RnDr. Vladimíra Haška, DrsSc. Brno. 12-31.
- Bém, M.* 1998: Záchraný archeologický výzkum v Olomouci – Slavoníně a Olomouci – Nové Ulici v trati "Horní lán" v letech 1995 – 1997. Ročenka ÚAPPO 1997. 45-55.
- Bém, M. (ed.)* 2001: Archeologické zrcadlení. Olomouc.
- Bém, M.* 2005: Pravěké stavby na lokalitě Horní lán v Olomouci – Slavoníně. Ročenka ACO 2004. 126-172.
- Bém, M. – Koudela, M. – Šindlářová, I.* 2002: Paměti obce Slavonína. Olomouc.
- Bláha, J.* 1988: Předběžná zpráva o objevu předvelkomoravského ústředí v Olomouci. AH XIII. 133-155.
- Bláha, J.* 2002: Před výskytem písemných zpráv. In: Olomouc. Malé dějiny města. Olomouc. 121-151.
- Böhm, J.* 1941: Kronika objeveného věku. Praha.
- Červinka, I.L.* 1908: Moravské starožitnosti II. O pokoleních skrčených koster na Moravě. Kojetín.
- Červinka, I.L.* 1926: Předvěká pohřebiště v Němčicích na Hané. Pravěk XVI. 3-35.
- Čižmář, Z. (ed.)* 2008: Život a smrt v mladší době kamenné. Katalog výstavy. Brno.
- Čižmář, Z. – Pavúk, J. – Procházková, P. – Šmíd, M.* 2004: K problému definování finálního stadia lengyelské kultury, in: Hänsel, B. – Studeníková, E. (Hrgs.): Zwischen Karpaten und Ägäis. Neolithikum und ältere Bronzezeit. Gedenkschrift für Viera Němejcová-Pavúková. Internationale Archäologie. Studia honoraria Bd. 21. Verlag Maria Leidorf Rahden/Westf. 2004. 207-232.
- Daňhel, M.* 2009: Pravčice (okr. Kroměříž). PV 50 (2008). 274.
- Demek, J. – Mackovič, P. (ed.)* 2006: Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. Brno.
- Đuriš, J.* 2008: Intenzita prepálenia mazanice na príklade deštrukcie domu lengyelskej kultúry z Chynorian. In: Otázky neolitu a eneolitu našich krajín 2007. Nitra. 49-65.

- Geislerová, K. – Peška, J. – Rakovský, I.** 1992: Životní prostředí člověka v mladší a pozdní době kamenné na Břeclavsku. In: Kordiovský, E. (ed.): 21. Mikulovské sympozium Mikulov 23.-24. října 1991. Vývoj životního prostředí v podmínkách jižní Moravy. Mikulov. 19-42.
- Hájek, L.** 1930: Jordansmühlaská jáma v Ďáblicích. PA XXXVI/4. 271-272.
- Humpolová, A.** 1992: Žárové pohřby v kultuře s moravskou malovanou keramikou. Pravěk NŘ 2. 61-75.
- Kalábek, M.** 1998: Nové nálezy z Dolan (okr. Olomouc). Ročenka 1997. Olomouc. 112-125.
- Kalábek, M.** 2001a: Doklady čtvercových příkopových objektů z Olomouce – Slavonína. Pravěk NŘ 11. Brno. 255-263.
- Kalábek, M.** 2001b: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). PV 42 (2000). 190, 236.
- Kalábek, M.** 2002a: Olomouc – Slavonín „Pod hřbitovem“, příjezdová komunikace a rodinné domky. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 581/03. Olomouc.
- Kalábek, M.** 2002b: Slavonín – Na Dvorském, sjezd a vjezd na dálnici u společenskoobchodního centra Haná. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 1807/03. Olomouc.
- Kalábek, M.** 2003: Olomouc – Velkomoravská ulice. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 583/03. Olomouc.
- Kalábek, M.** 2004a: Olomouc (k.ú. Slavonín, okr. Olomouc). PV 45. Brno. 145.
- Kalábek, M.** 2004b: Olomouc–Slavonín – Zahrada. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 980/04. Olomouc.
- Kalábek, M.** 2006: Germánské osídlení Olomouce. In: DROBERJAR, E.: Archeologie Barbarů 2005. 431-450.
- Kalábek, M.** 2009: Mladší doba železná, doba římská, stěhování národů. In: SCHULZ, J. a kol.: Dějiny Olomouce – svazek 1. Olomouc. 63-72.
- Kalábek, M. – Kalábková, P.** 2009: Slovanské osídlení a archeologie raného středověku. In: SCHULZ, J. a kol.: Dějiny Olomouce – svazek 1. Olomouc. 73-86.
- Kalábek, M. – Tajer, A. – Prečanová, V.** 2002: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). PV 43 (2001).

- Kalábek, M. – Vitula, P.** 2000: Olomouc (k. ú. Nemilany, okr. Olomouc). PV 41 (1999). Brno. 112, 128, 177-178.
- Kalábková, P.** 2009: Lengyelské osídlení střední Moravy. sv. I.-III. Rkp. disertační práce. Uloženo v knihovně FF Masarykovy univerzity Brno.
- Kalábková, P.** 2010: Pohřby na sídlištích lengyelské kultury na střední Moravě. In: Živá archeologie – (re)konstrukce a experiment v archeologii. Supplementum 3. Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích. 58-64.
- Kalábková, P. - Cheben, M. - Moník, M.** 2007: Kostelec na Hané. Sídlíště lengyelské kultury. Archaeologiae Regionalis Fontes. 9. Olomouc.
- Kalábková, P. – Kalábek, M.** 2004: Sídlíště jordanovské skupiny v Uničově – U pily (předběžná zpráva). In: Ročenka ACO 2003. Olomouc. 75-88.
- Kalferst, Jiří - Zápotocký, Milan** 1991: Sídlíště ze staršího období kultury nálevkovitých pohárů u Benátek, okr. Hradec Králové. AR XLIII. 376-410.
- Kazdová, E. – Koštuřík, P. – Rakovský, I.** 1994: Der gegenwärtige Forschungsstand der Kultur mit mährischer bemalter Keramik. In: Koštuřík, P. (ed.): Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur 1888–1988. Brno – Łódź. 131–155.
- Kazdová, E. – Podborský, V. (eds.)** 2007: Studium sociálních a duchovních struktur pravěku. Brno.
- Kličová, J.** 2001: Doklady pohřebního ritu na sídliskách z obdobia neolitu a eneolitu na Slovensku. In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Plzeň. 218-232.
- Koštuřík, P.** 1972: Die Lengyel-Kultur in Mähren. Studie AÚB I/6. Praha.
- Koštuřík, P.** 1994: Nálezy jordanovské kultury na Brněnsku. Pravěk NŘ 4. Brno. 65-77.
- Koštuřík, P.** 1997: Poznámky k jordanovské kultuře na Moravě. SPFFBU M-2. Brno. 89-112.
- Koštuřík, P.** 2007: Eneolitické osídlení hradiska u Kramolína ve střeoevropských souvislostech. Brno.
- Koštuřík, P. – Bláha, J. – Černý, M.** 1986: Eneolitický hrob z Pekařské ulice v Olomouci. SPFFBU E-31. Brno. 61-68.
- Koštuřík, P. – Rumianová, A. – Přichystal, A.** 1998: Nálezy jordanovské keramiky z Drnovic a Radslavic (okr. Vyškov). Pravěk NŘ 7. 129-147.
- Koštuřík, P. – Šebela, L.** 1992: Eneolitická sídlíště v Dolních Věstonicích, okr. Břeclav. Pravěk NŘ 2. 183-204.

- Kovárník, J.** 1982: K výrobní technologii neolitické keramiky. SPFFBU E-27. 103-115.
- Kovárník, J.** 1992: Pravěké sídliště v Brně – Líšni, okr. Brno – město. *Pravěk NŘ* 2. 77-98.
- Kovárník, J.** 2004: Vývoj na konci II. stupně MMK/MOG a další otázky k počátku eneolitu. In: Kazdová, E. - Měřínský, Z. - Šabatová, K. (eds): K počtě Vladimíru Podborskému. Přátelé a žáci k sedmdesátým narozeninám. Brno. 113-121.
- Kovárník, J.** 2010: Proč jsou hroby také na sídlištích z neolitu a eneolitu?. In: *Živá archeologie – (re)konstrukce a experiment v archeologii. Supplementum 3. Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích.* 50-57.
- Kuch-Breburda, M. – Kupka, V.** 2003: Pevnost Olomouc. *Pevnosti – Architectura militaris.* sv. 23. Praha.
- Lička, M. - Koštuřík, P. - Mach, Z.** 1992: Hrnčířská pec lengyelské kultury z Kramolína, okr. Třebíč. (K otázce výskytu zařízení k výpalu keramiky ve starším úseku pravěku). *ČNM A.* č. 159. 1-20.
- Medunová-Benešová, A.** 1986: Křepice. Bez. Znojmo: Äneolithische Höhensiedlung "Hradisko". *Fontes archaeologiae Moravicae.* Tom. 19. Brno.
- Michna, P.** 1998: Bastionová pevnost Olomouc – památková dokumentace: Výsledky Projektu výzkumu a vývoje č. 99. Průvodce dějinami a expozicí.
- Neuhäuslová, Z. et al.** 1998: Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky. Praha.
- Novotný, B.** 1959: Počiatky výtvarného prejavu na Slovensku. Bratislava.
- Novotný, B.** 1950: Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu. *OP XIV.* 163-260.
- Palliard, J.** 1911: Sídlíště z mladší doby kamenné u Boskovštiny. *Pravěk VII.* 40-48, 125-140.
- Pavelčík, J.** 2001: Poznámky k závěrečné fázi lengyelského kulturního okruhu na Moravě (Problematika jordanovské skupiny). In: Podborský, V. (ed.): 50 let archeologických výzkumů Masarykovy univerzity na Znojemsku. Brno. 257-267.
- Pavúk, J.** 1981: Sídlisko lengyelskej kultúry v Budmericiach. *AVANS 1980.* 220-222.
- Pavúk, J.** 2000: Skupina Brodzany-Nitra alebo skupina Brodzany? In: *Memoriam Jan Rulf. PA. Supplementum 13.* Praha. 328-340.

- Pavúk, J.** 2001: Das Epilengyel/Lengyel IV als kulturhistorische Einheit. SA XLVIII/1. 1-26.
- Pavúk, J. – Bátor, J.** 1995: Siedlung und Gräber der Ludanice-Gruppe in Jelšovce. Nitra.
- Peška, J.** 1998: Osídlení lokality Olomouc – Slavonín v období eneolitu. Ročenka ÚAPPO 1997. Olomouc. 70-82.
- Peška, J. – Rakovský, I.** 1990: Břeclavsko v pozdní době kamenné. Mikulov.
- Pieta, K. – Konečná, K. – Trgina, G.** 1991: Hromadný hrob ludanickej skupiny vo Vyšnom nad Hronom. AVANS 1989. 81.
- Pleslová-Štiková, E.** 1972: Eneolitické osídlení v Lysolajích u Prahy. PA LXIII. 3-141.
- Podborský, V.** 1970: Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou. SA XVIII/2. 235-310.
- Podborský, V.** 1984: Domy lidu s moravskou malovanou keramikou. SPFFBU E-29. Brno. 27-66.
- Podborský, V.** 1985: Těšetice – Kyjovice 2. Figurální plastika lidu s moravskou malovanou keramikou. Brno.
- Podborský, V. (red.)** 1993: Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada. Svazek 3. Brno.
- Podborský, V. – Kazdová, E. – Koštuřík, P. – Weber, Z.** 1977: Numerický kód moravské malované keramiky: problémy deskripce v archeologii. Brno.
- Procházka, A.** 1907: Neolithické nálezy z Křenovic (u Slavkova). Pravěk III. 12-14.
- Procházková, P.** 1999: Návrh databáze eneolitické keramiky. In: Otázky neolitu a eneolitu našich krajín 1998. Nitra. 183-195.
- Procházková, P.** 2001: Olomouc ve starším a středním eneolitu. In: Pravěk NŘ. Supplementum 8. Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Brno. 299-310.
- Rakovský, I.** 1990: Zur Problematik der äneolithischen Höhensiedlungen in Mähren. JfMV 73. 149-157.
- Rulf, J.** 1981: Poznámky k zemědělství středoevropského neolitu a eneolitu. AR XXXIII. 123-132.
- Rulf, J.** 1983: Přírodní prostředí kultury českého neolitu eneolitu. PA LXXIV. 35-95.
- Stocký, A.** 1919: Studie o českém neolithu I. PA XXXI. 67-87, 121-134.

- Svoboda, J. – Šmíd, M.** 1994: Dílenský objekt kultury nálevkovitých pohárů na Stránské skále. *Pravěk NŘ* 4. Brno. 79-115.
- Šmíd, M.** 1993: Výsledky zjišťovacího výzkumu na eneolitickém hradisku Rmíz u Laškova. *Pravěk NŘ* 3. Brno. 17-79.
- Šmíd, M.** 2008: Eneolit (cca 4300 - 2000 př.n.l.). In: Čižmář, Z. (ed.): *Život a smrt v mladší době kamenné*. Katalog výstavy. Brno. 248-269.
- Šmíd, M.** (v tisku): (studie věnovaná nálezům jordanovského domu z lokality Rousínov-Rousínovec). *Pravěk NŘ* 21. Brno.
- Šrámek, F.** 1999: Olomouc-Slavonín – Zahrady. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 1078/99. Olomouc.
- Šuteková, J.** 2005: Špecifiká pohrebného rítu v eneolite (so zreteľom na pohrebiská v oblasti Karpatskej kotliny). In: *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín 2004*. Nitra. 321-334.
- Thér, R. – Prostředník, J.** 2009: Požáry sídlišť v mladší době bronzové: nehody či záměrná lidská aktivita?. *Živá archeologie – (re)konstrukce a experiment v archeologii* 10. Oheň a archeologie. 17-20.
- Točík, A.** 1970: Slovensko v mladšej dobe kamennej. Bratislava.
- Tóth, P.** 2008: Poiplie v mladšej dobe kamennej. Rkp. bakalářské diplomové práce. Uloženo v knihovně FF Masarykovy univerzity Brno.
- Trnáčková, Z.** 1962: Příspěvek k pohřebnímu ritu v mladším neolitickém období. *Sborník ČSA* 2. 215-233.
- Vařeka, P.** 1995: Nálezy mazanice v archeologických strukturách - deskriptivní systém a databáze MAZANICE. *Archeologické fórum* 4. 59-64.
- Vaškových, M.** 2007: Vývoj osídlení středního a severní části dolního Pomoraví v neolitu a na počátku eneolitu. Rkp. disertační práce. Uloženo v knihovně FF Masarykovy univerzity Brno.
- Vildomec, F.** 1928/1929: O moravské neolithické keramice malované. *OP VII-VIII*. 1-43.
- Vladár, J. – Lichardus, J.** 1968: Erforschung der Frühäeneolitischen Siedlungen in Branč. *SA XVI/2*. 263-352.
- Vrána, J.** 2006: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). *PV* 47 (2005). 135, 144-147.

- Vrána, J.** 2008: Olomouc-Slavonín: (U hvězdárny): Mladohradištní pohřebiště. *Archaeologiae Regionalis Fontes* 10. Olomouc.
- Vrána, J.** 2009: Loštice (okr. Šumperk). PV 50 (2008). 251.
- Vrána, J.** 2010: Loštice – Náměstí Míru. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 4353/10. Olomouc.
- Vránová, V.** 2006: Olomouc – Slavonín „Pod Vlachovým“. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 2124/06. Olomouc.
- Vránová, V.** 2010: : Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu Slavonín – Arbesova ulice. Nálezová zpráva. Archeologické centrum Olomouc. č.j. 262/2010. Olomouc.
- Zajíček, P.** 2010: Archeologický informační systém Olomouce a otázka sídelní strategie. Rkp. bakalářské diplomové práce. Uloženo v knihovně katedry historie FF Univerzity Palackého.
- Zapletal, J.** 2009: Geologie území a vývoj. In: SCHULZ, J. a kol.: Dějiny Olomouce – svazek 1. Olomouc. 14-18.
- Zápotocká, M.** 1969: Die Stichbandkeramik zur Zeit der späten Lengyel-Horizontes. *Študijné zvesti* 17. 541-574.
- Zápotocký, M.** 2000: Keramika s brázděným vpichem a synchronizace Čech, Moravy a středního Podunají ve starším eneolitu. *AR* LII/4. 595-622.

Elektronické zdroje (k 31.7.2011)

- Daňhel, M.** 2009: Hulín-Pravčice 1 – římský tábor. Dostupné na WWW: <http://www.ac-olomouc.cz/page/840/hulin-pravcice-1-rim-tabor.htm>
- Menotti, F.** 2008: The Tripolye house, a sacred and profane coexistence!. Přednáška na 6th World Archaeological Congress, Dublin 29.6.-4.7. 2008. Dostupné na WWW: <http://www.wac6.org/livesite/item.php?itemID=1683&itemType=PAPER>
- Plán územního rozvoje města Olomouce.** Dostupné na WWW: http://www.olomouc.eu/uzemni-planovani/koncept-uzemniho-planu/obsah-konceptu_%28cesky%29
- Stevanović, M.** 1997: The age of clay: The social dynamics of house destruction. *Journal of anthropological archaeology* 16. 334-395. Dostupné na WWW:

<http://faculty.ksu.edu.sa/archaeology/Publications/General/The%20Social%20Dynamics%20of%20House%20Destruction.pdf>

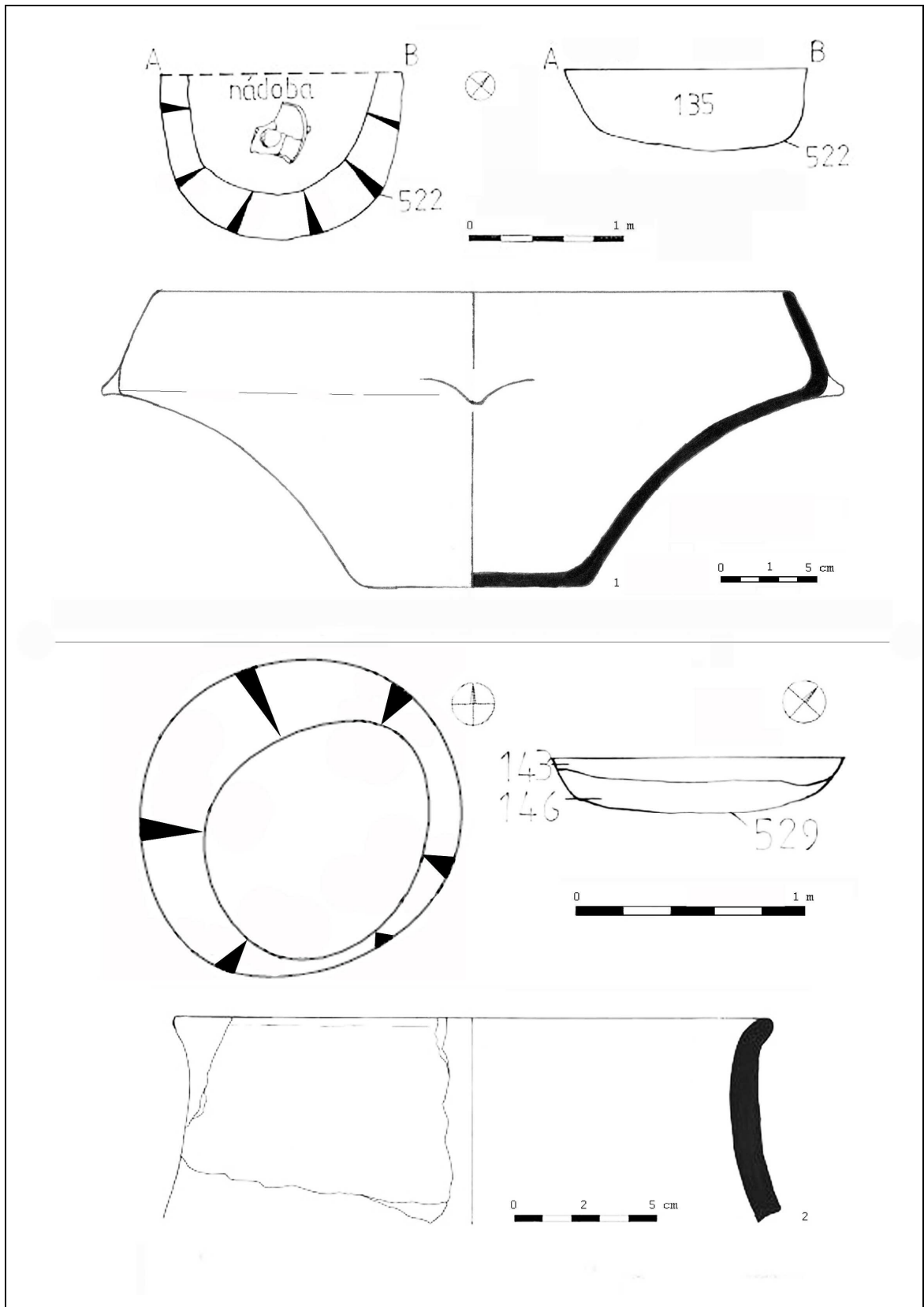
Tringham, R. 2005: Weaving house life and death into places: a blueprint for a hypermedia narrative. In: Bailey, D. W. - Whittle, A. - Cummings, V.: (Un)settling the neolithic. Oxford. Dostupné na WWW: http://diva.berkeley.edu/projects/tringham/RET_DigPub/RET_Unsettling_Fire.pdf

www.geoportal.cenia.cz – mapa Klasicifikace půdních typů

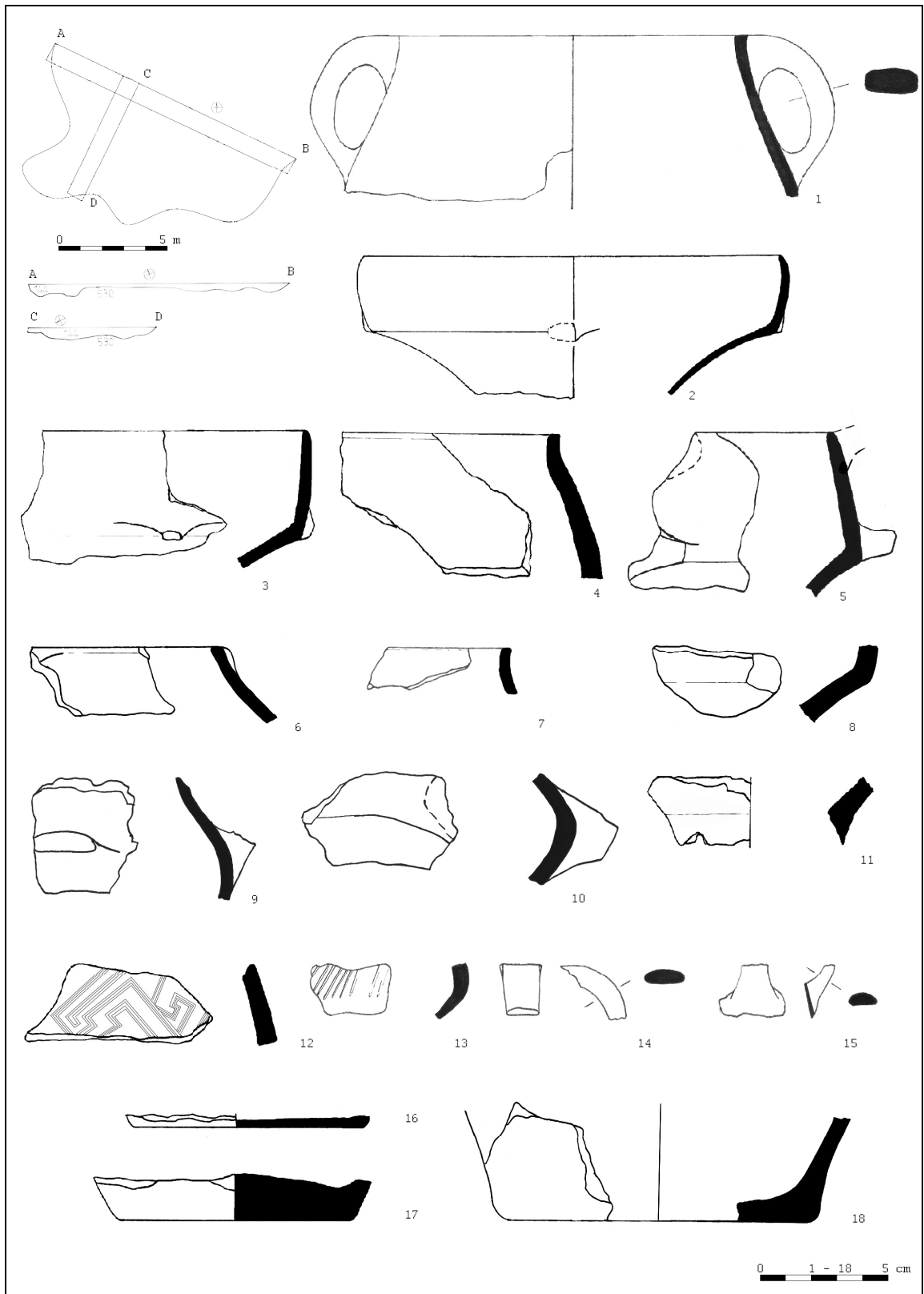
Použité zkratky

AH..... Archeologia historica
AR..... Archeologické rozhledy
AVANS.....Archeologické vykopávky a nálezy na Slovensku
PA Památky archeologické
Pravěk NŘ..... Pravěk Nová řada
SPFFBUSborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity
Studie AÚB..... Studie Archeologického ústavu Brno

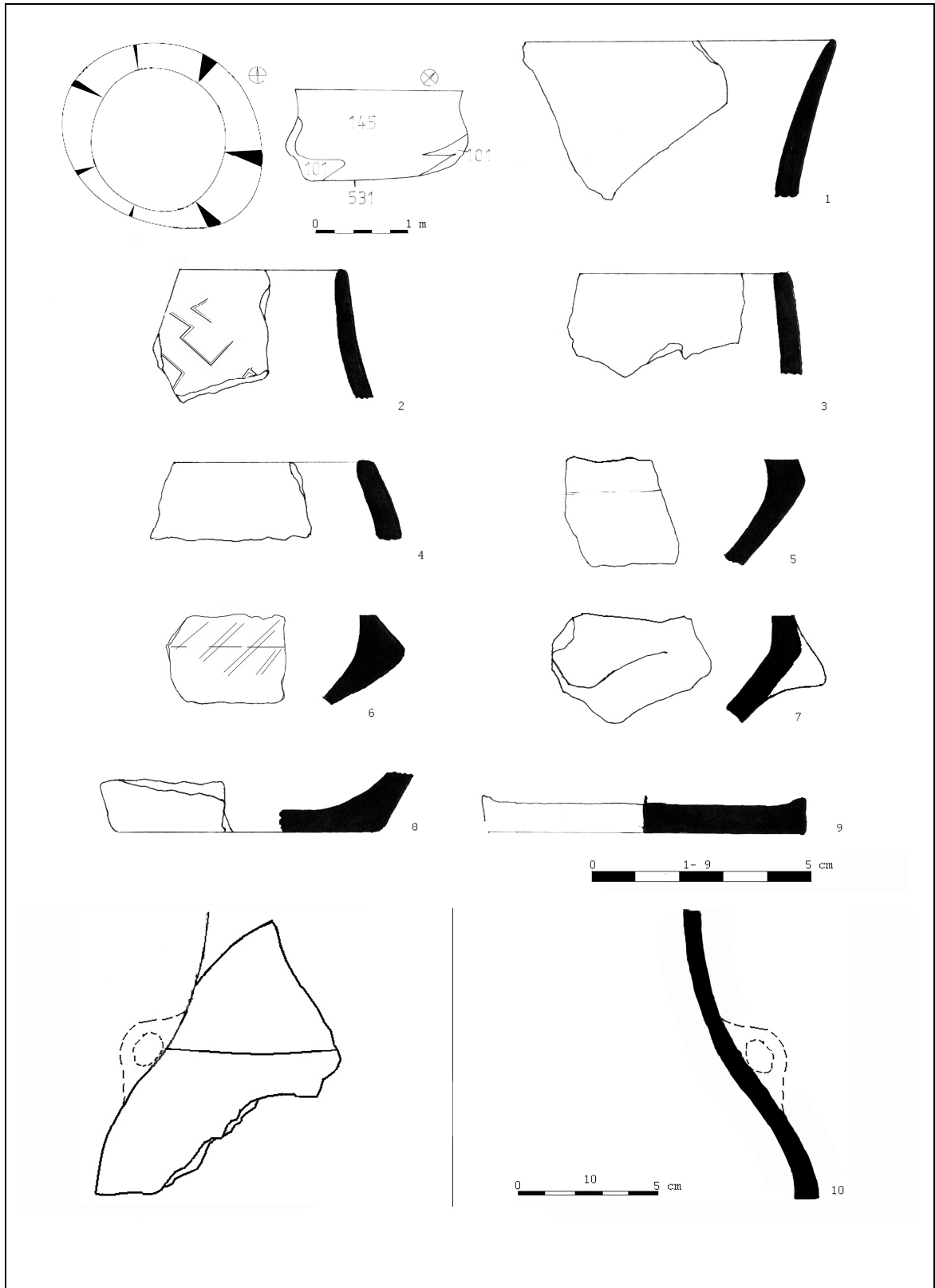
Příloha – kresebná a fotografická

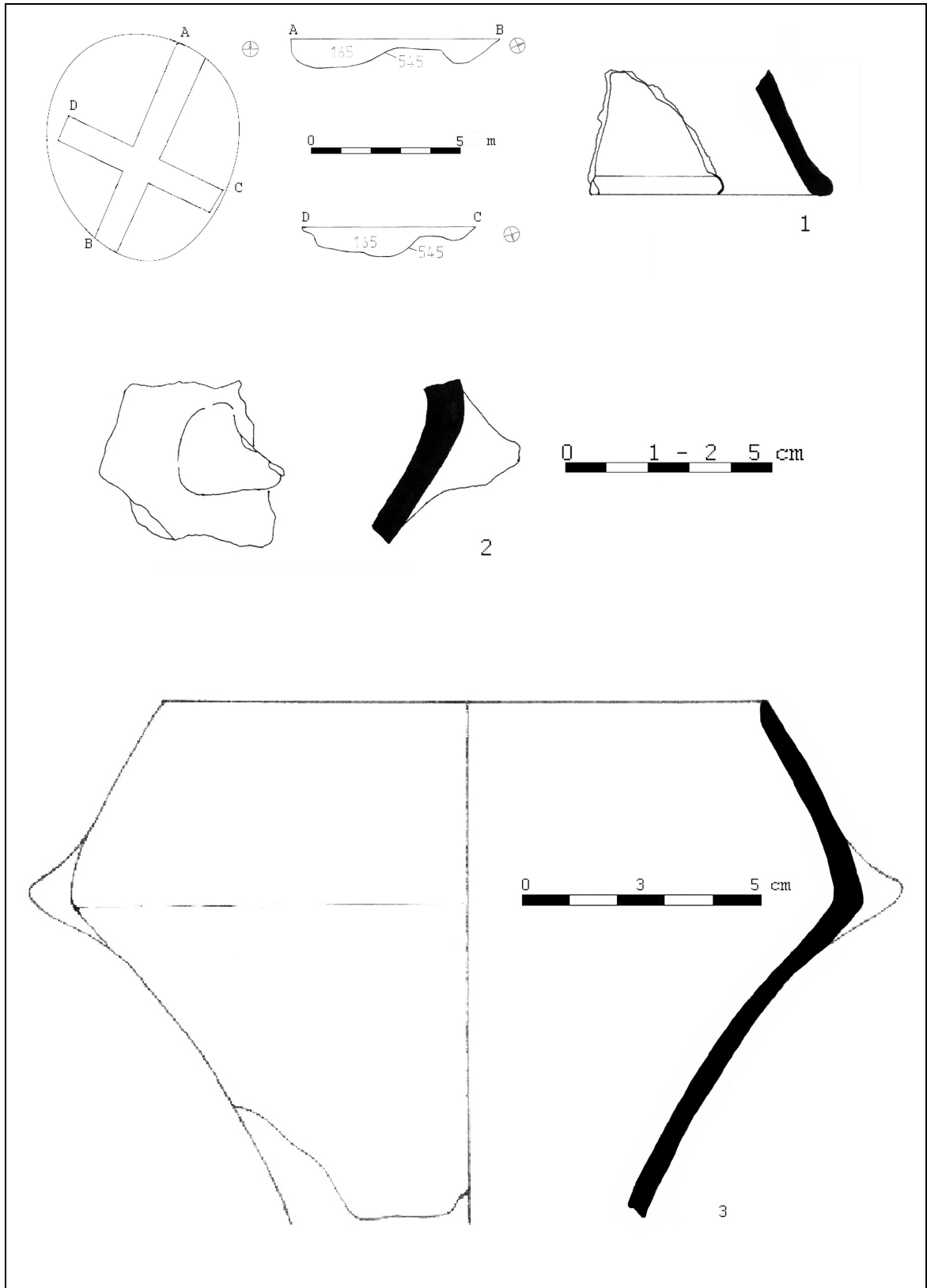
Obr. I. Slavonín - objekt 17 (nahore) a objekt 24 (dole)

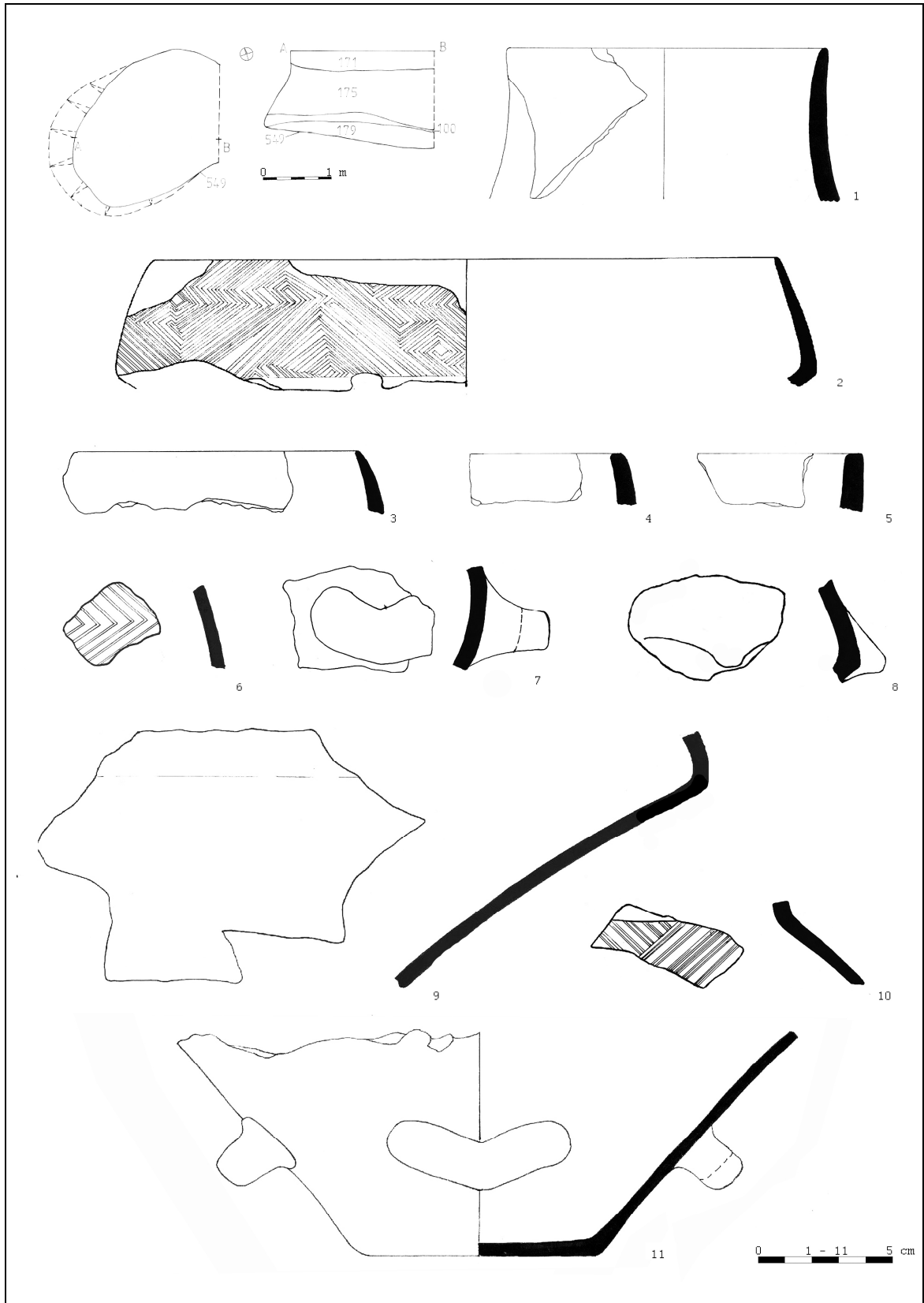
Obr. II. Slavonín - objekt 25

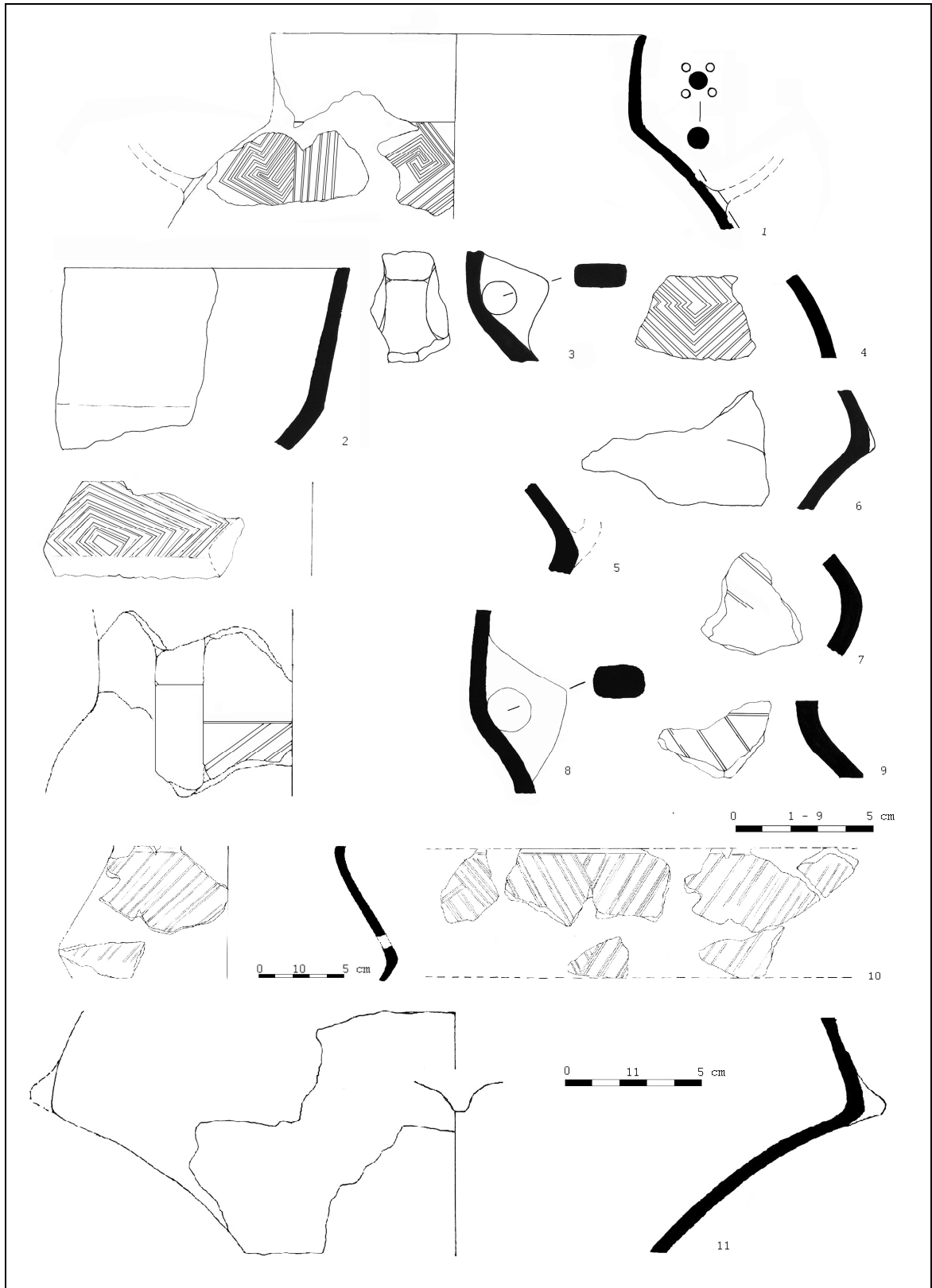
Obr. III. Slavonín - objekt 26

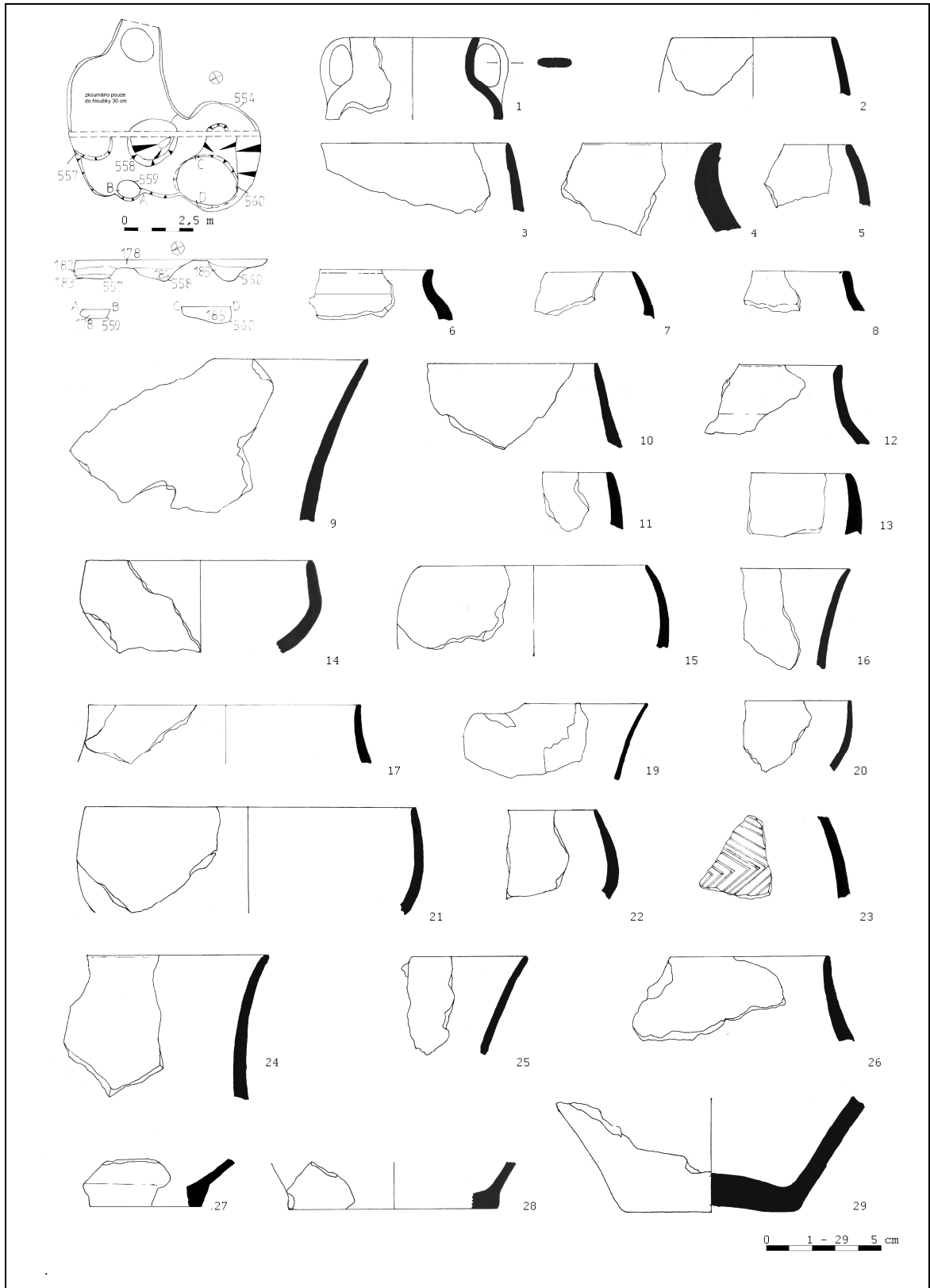
Obr. IV. Slavonín - objekt 39

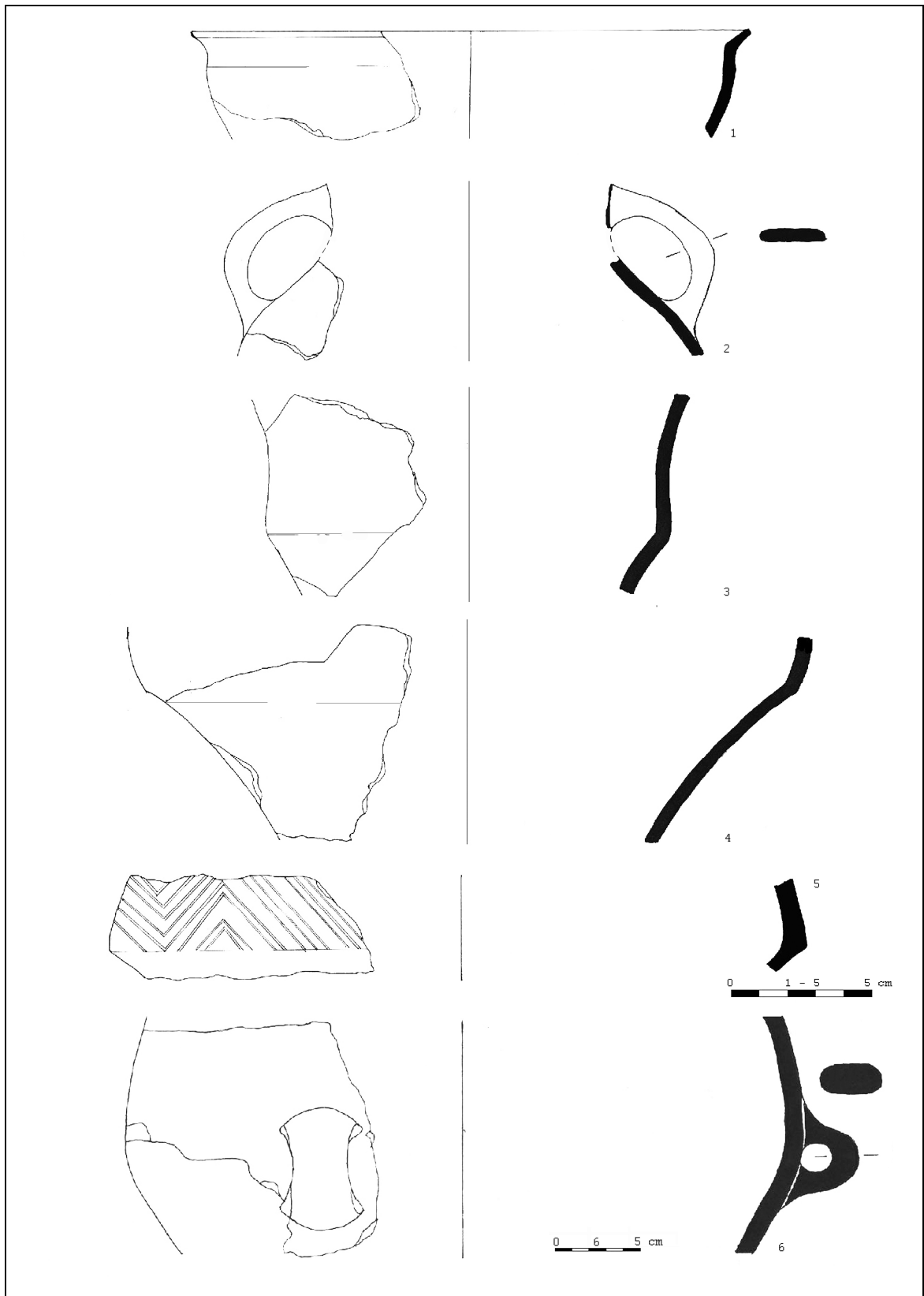
Obr. V. Slavník - objekt 42

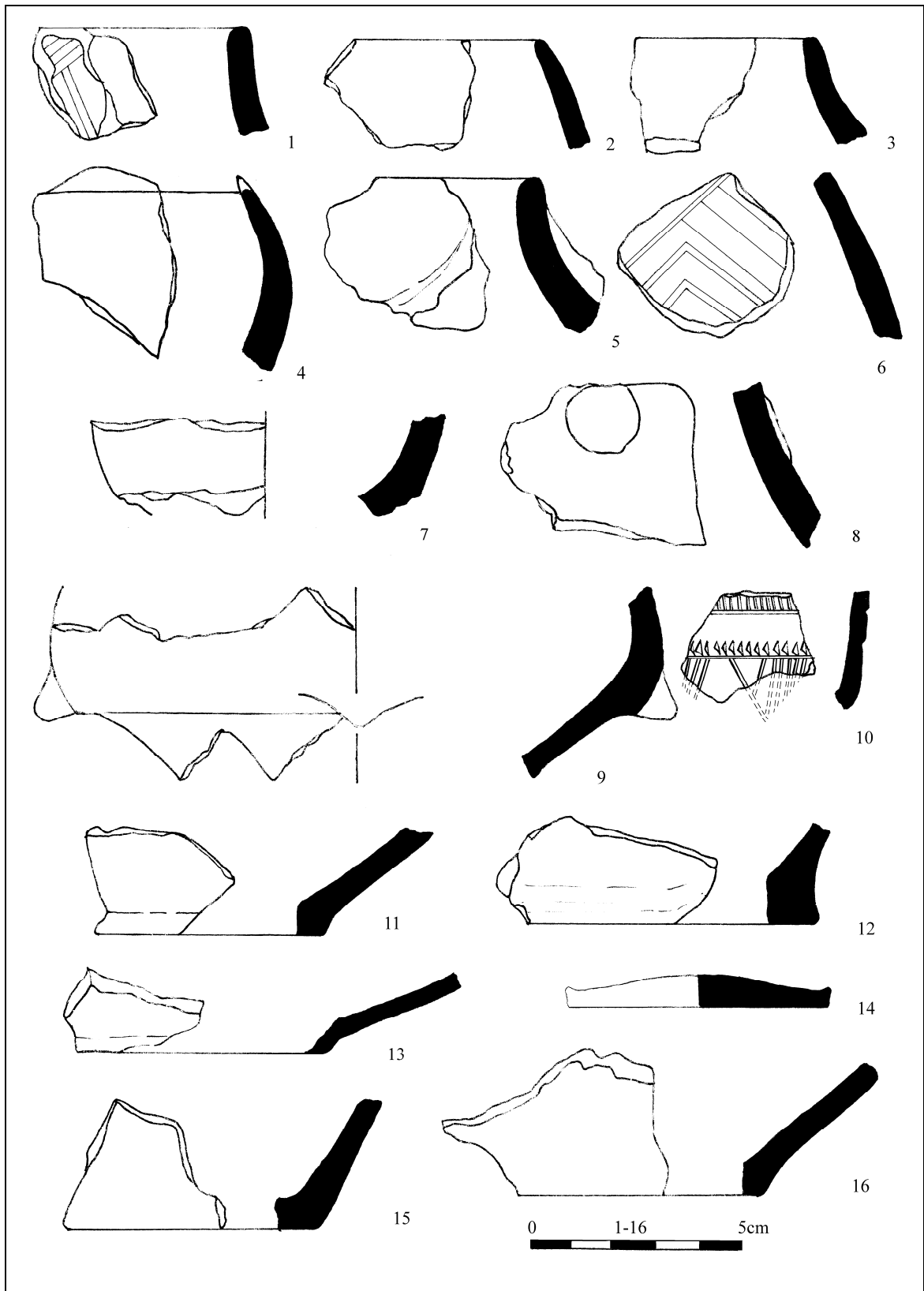
Obr. VI. Slavonín - objekt 42

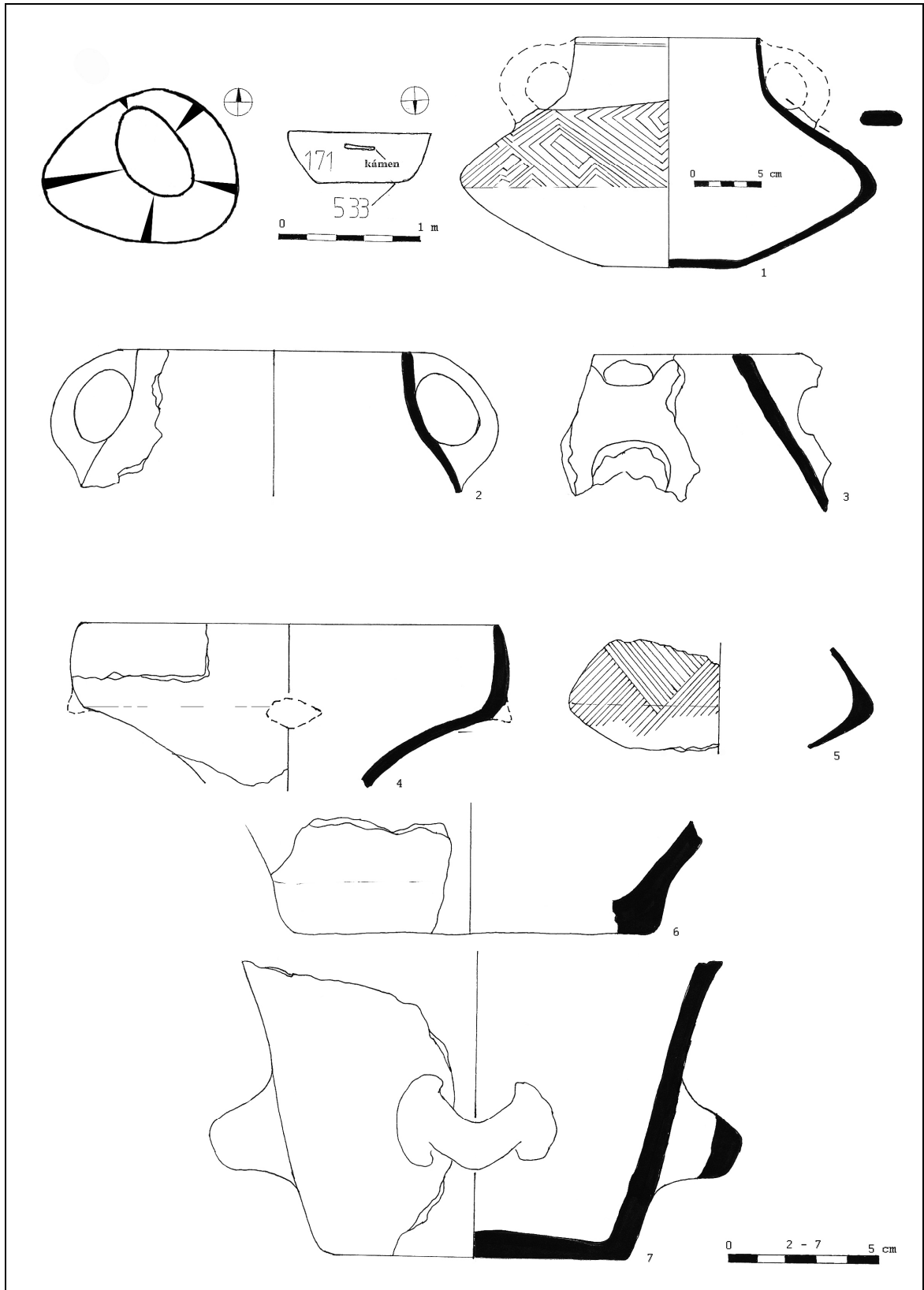
Obr. VII. Slavonín – objekt 46

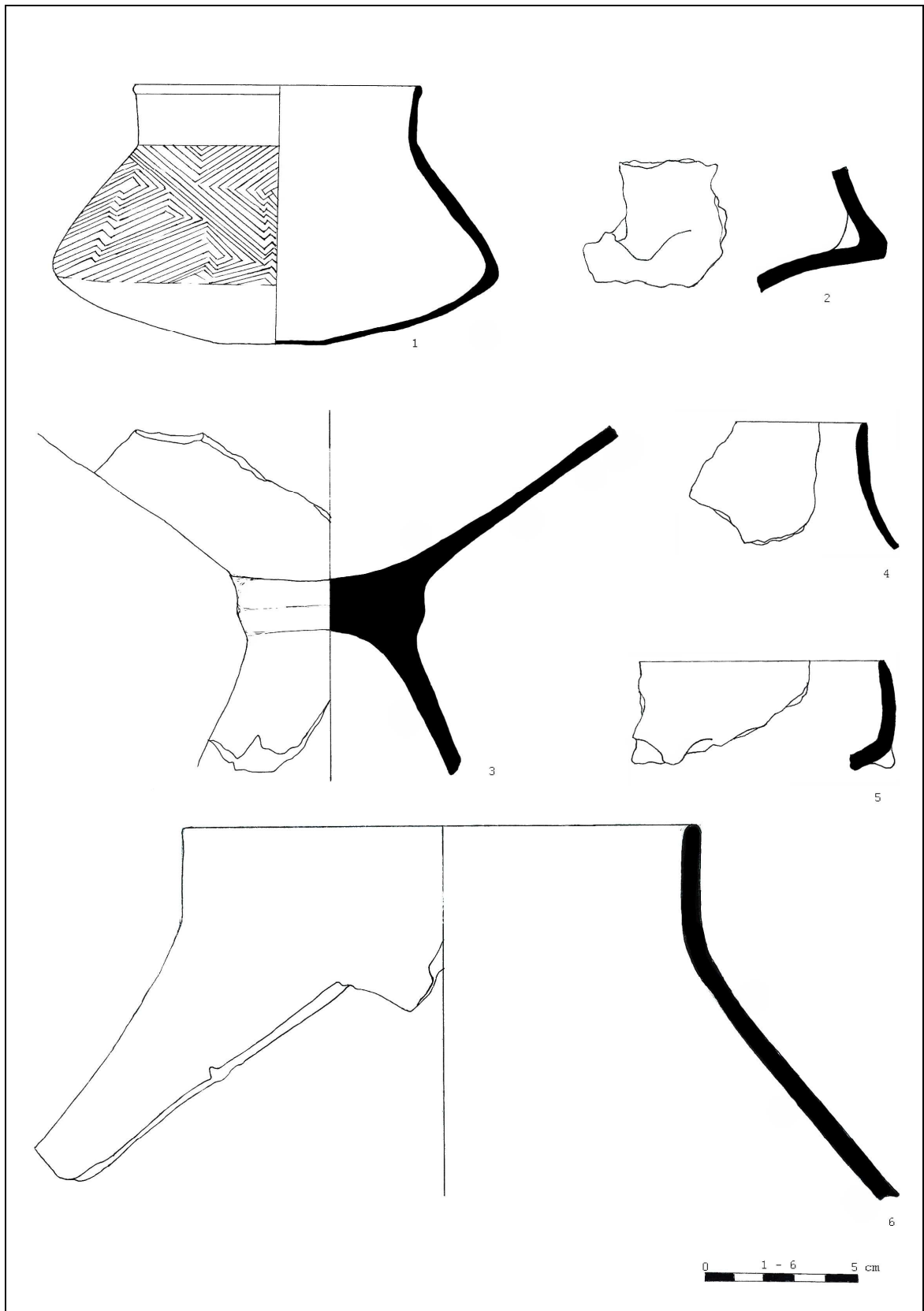
Obr. VIII. Slavonín - objekt 46

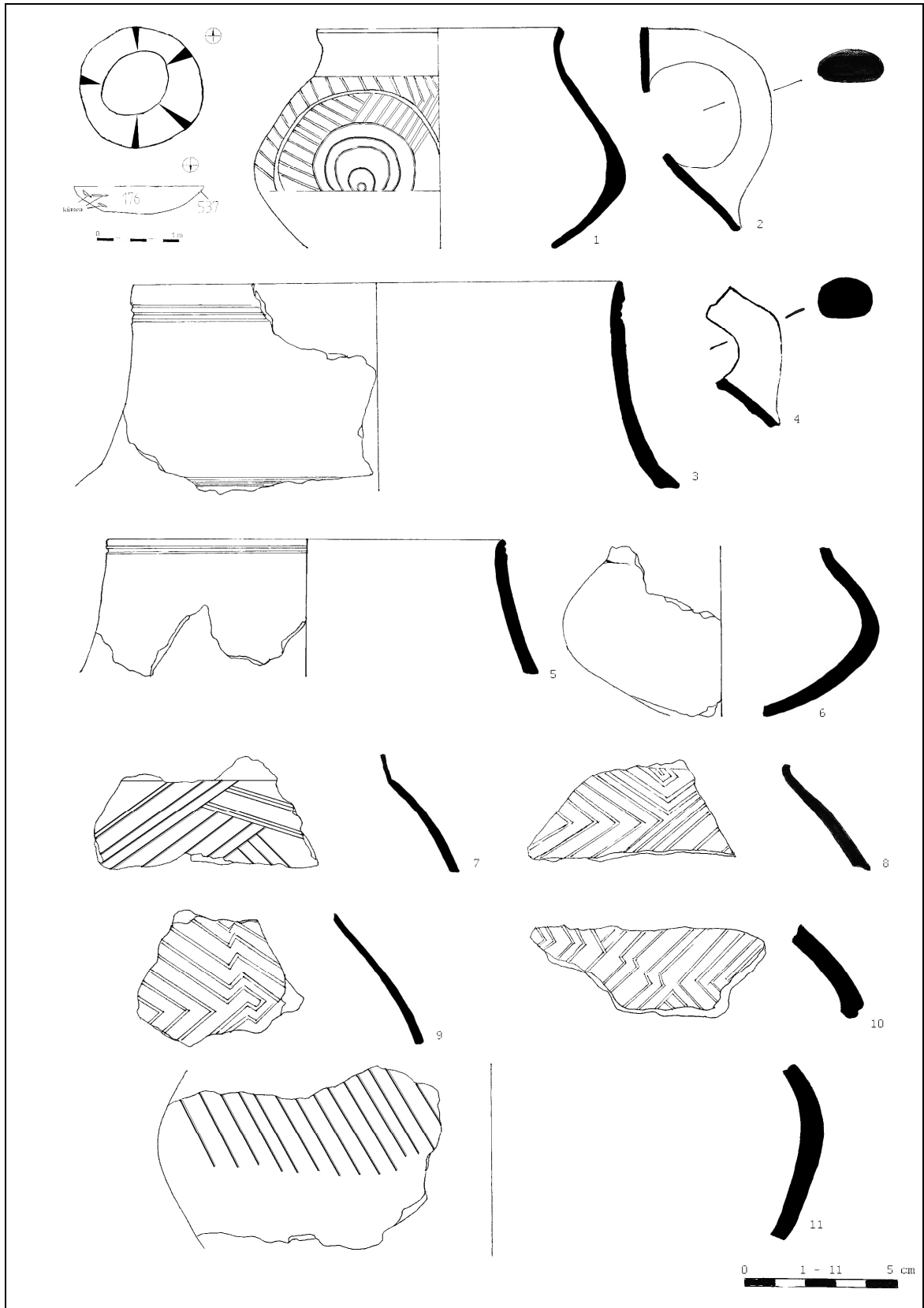
Obr. IX. Slavonín – objekt 46

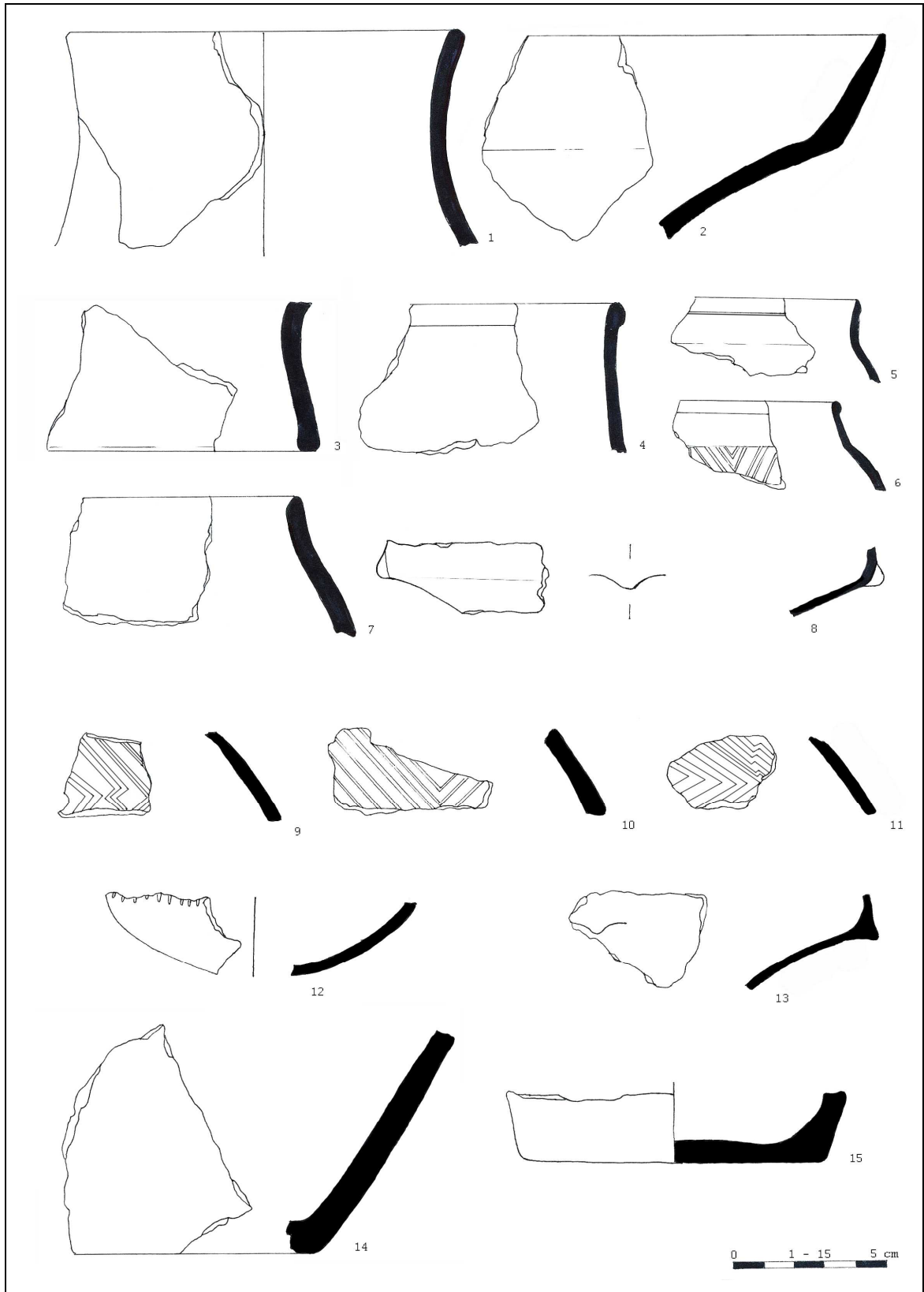
Obr. X. Loštice – objekt 31

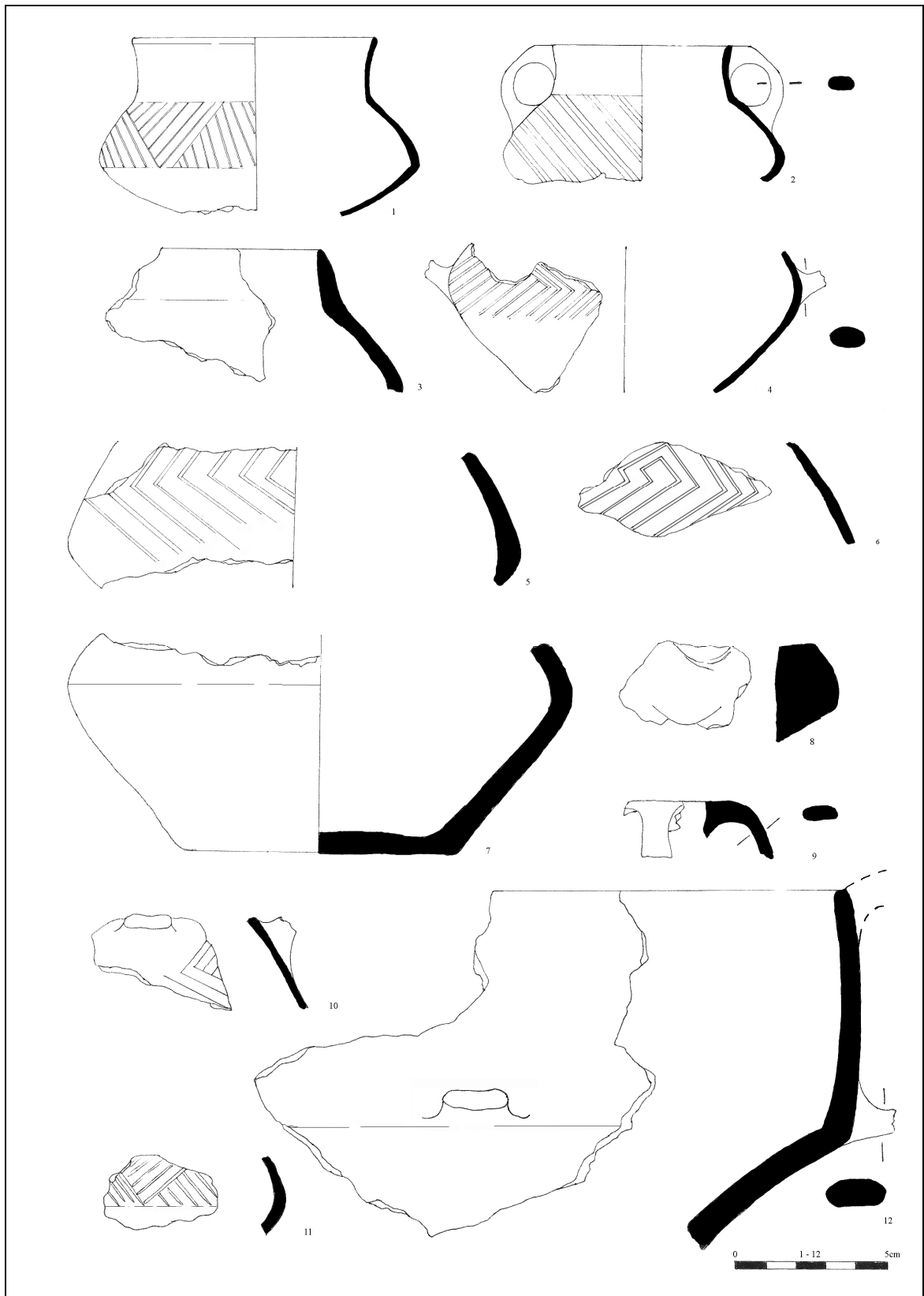
Obr. XI. Loštice – objekt 31

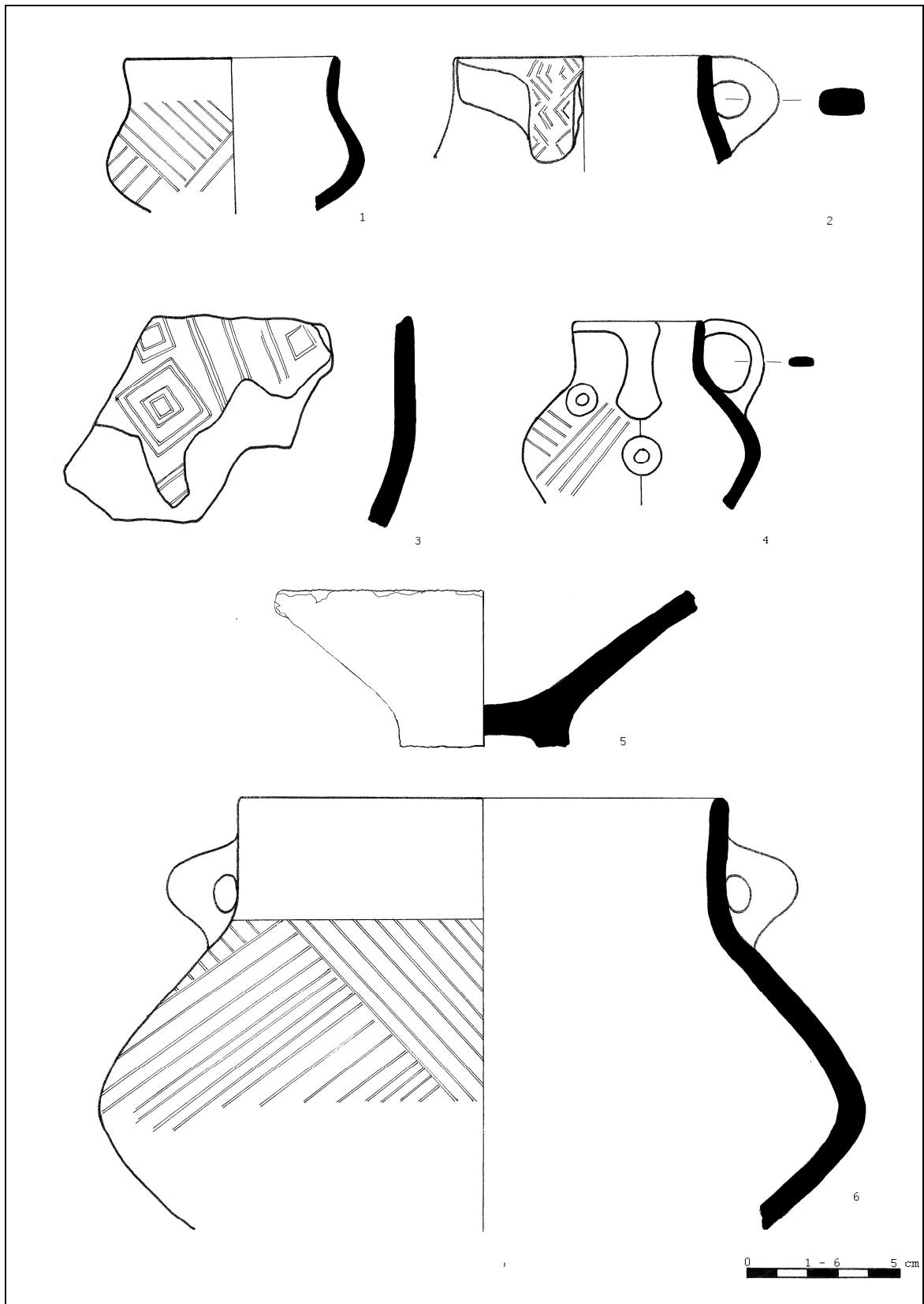
Obr. XII. Loštice – objekt 35

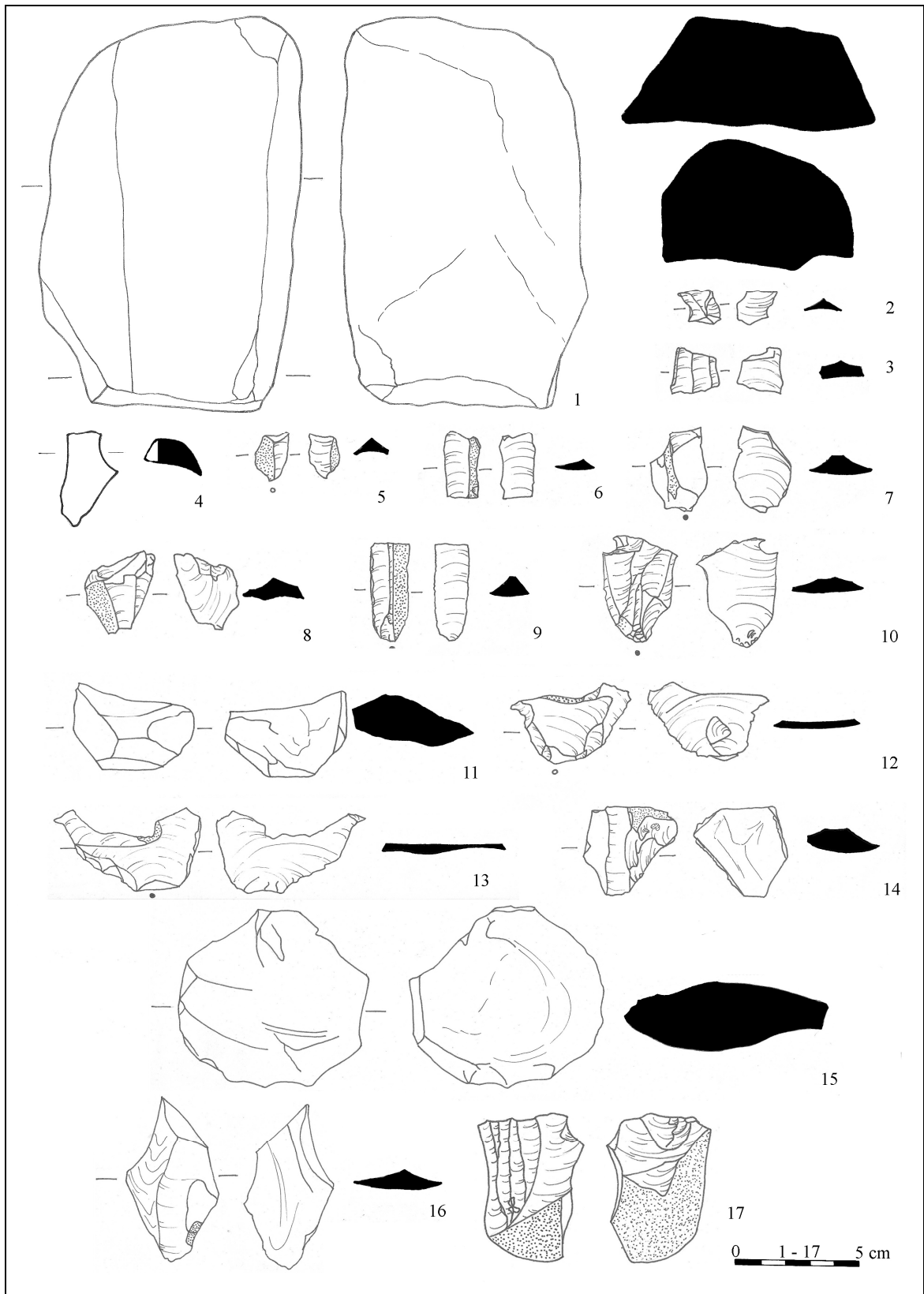
Obr. XIII. Loštice – objekt 35

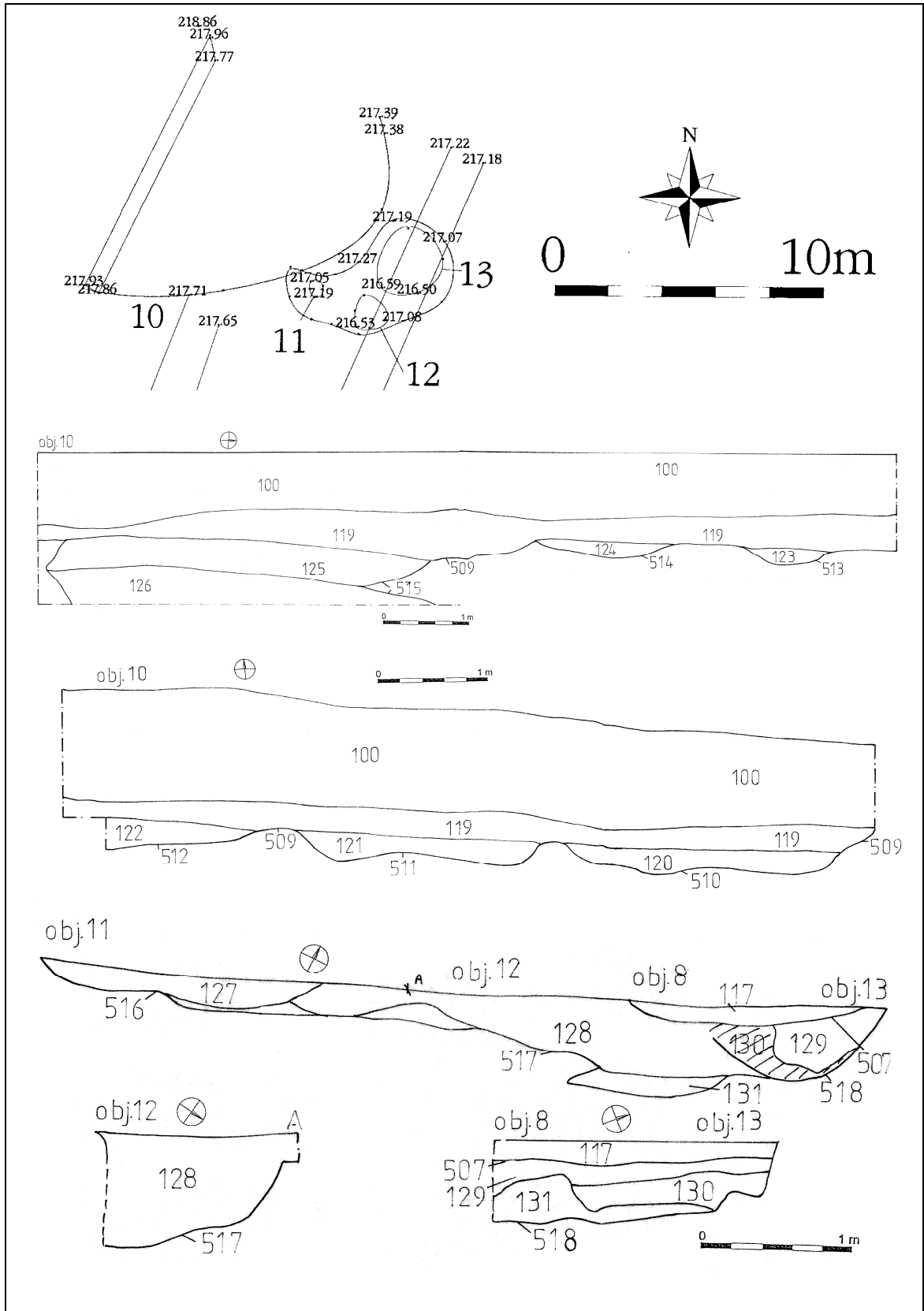
Obr. XIV. Loštice – objekt 35

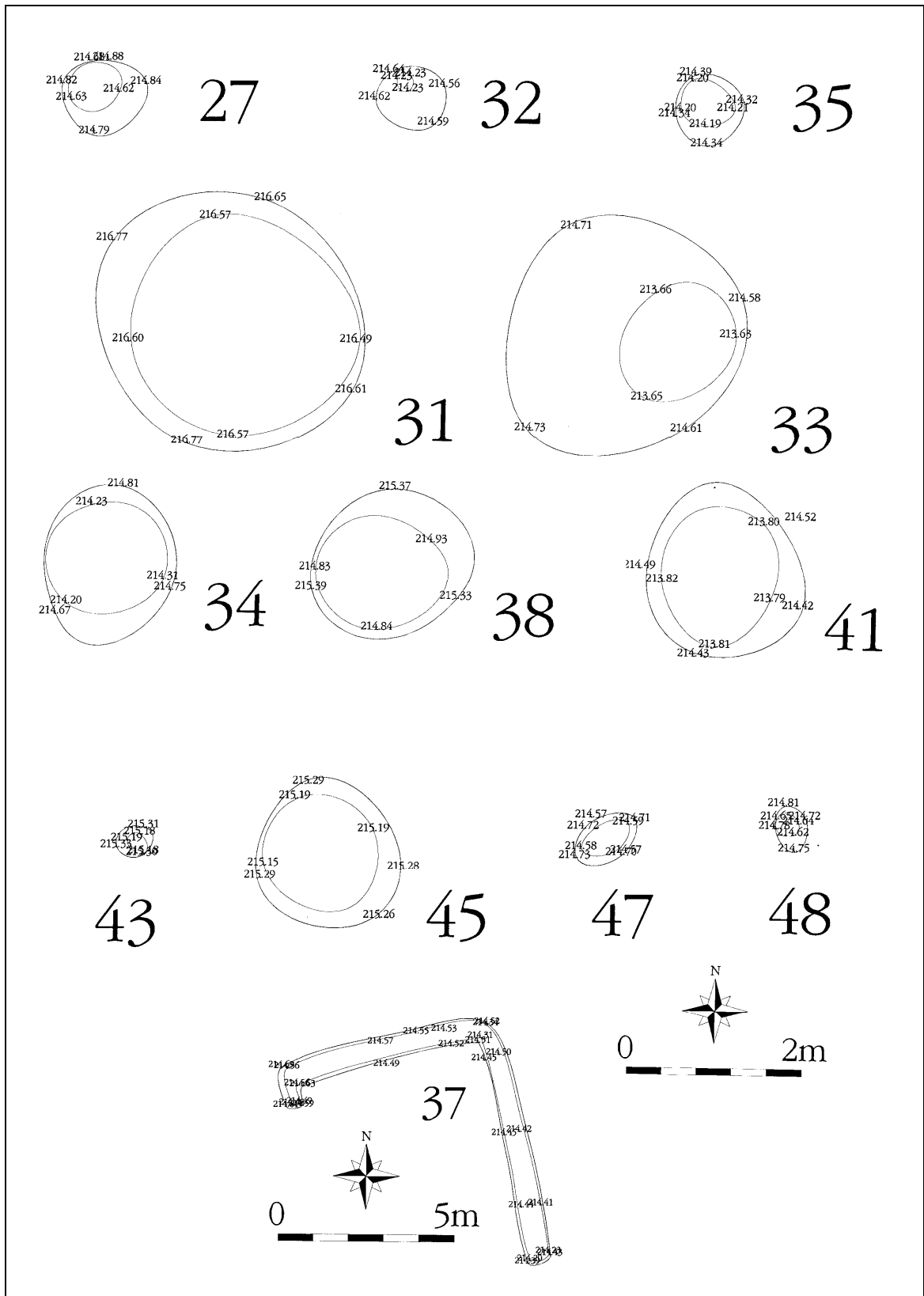
Obr. XV. Loštice – objekt 35

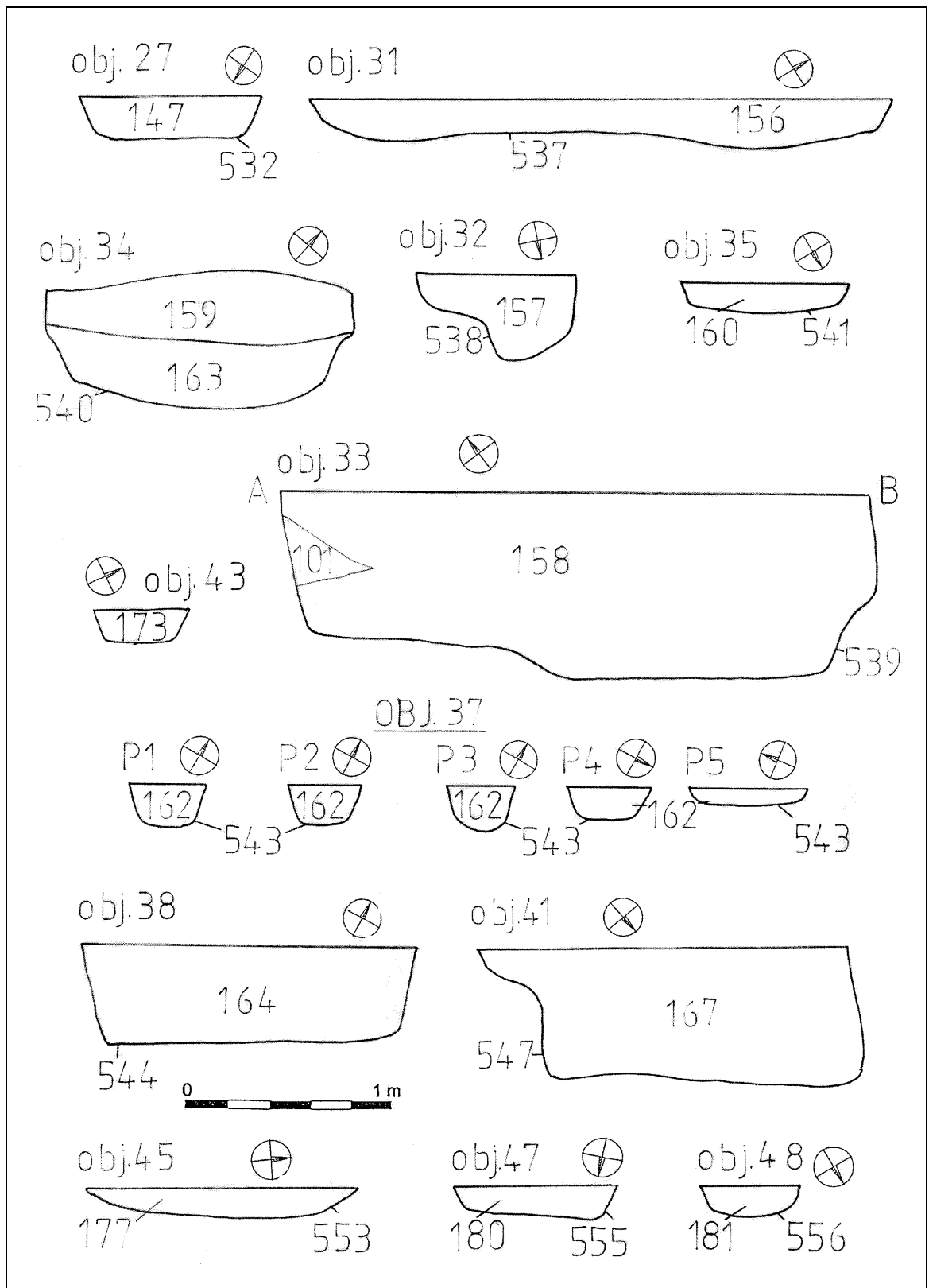
Obr. XVI. Slavonín: broušená a štípaná kamenná industrie.

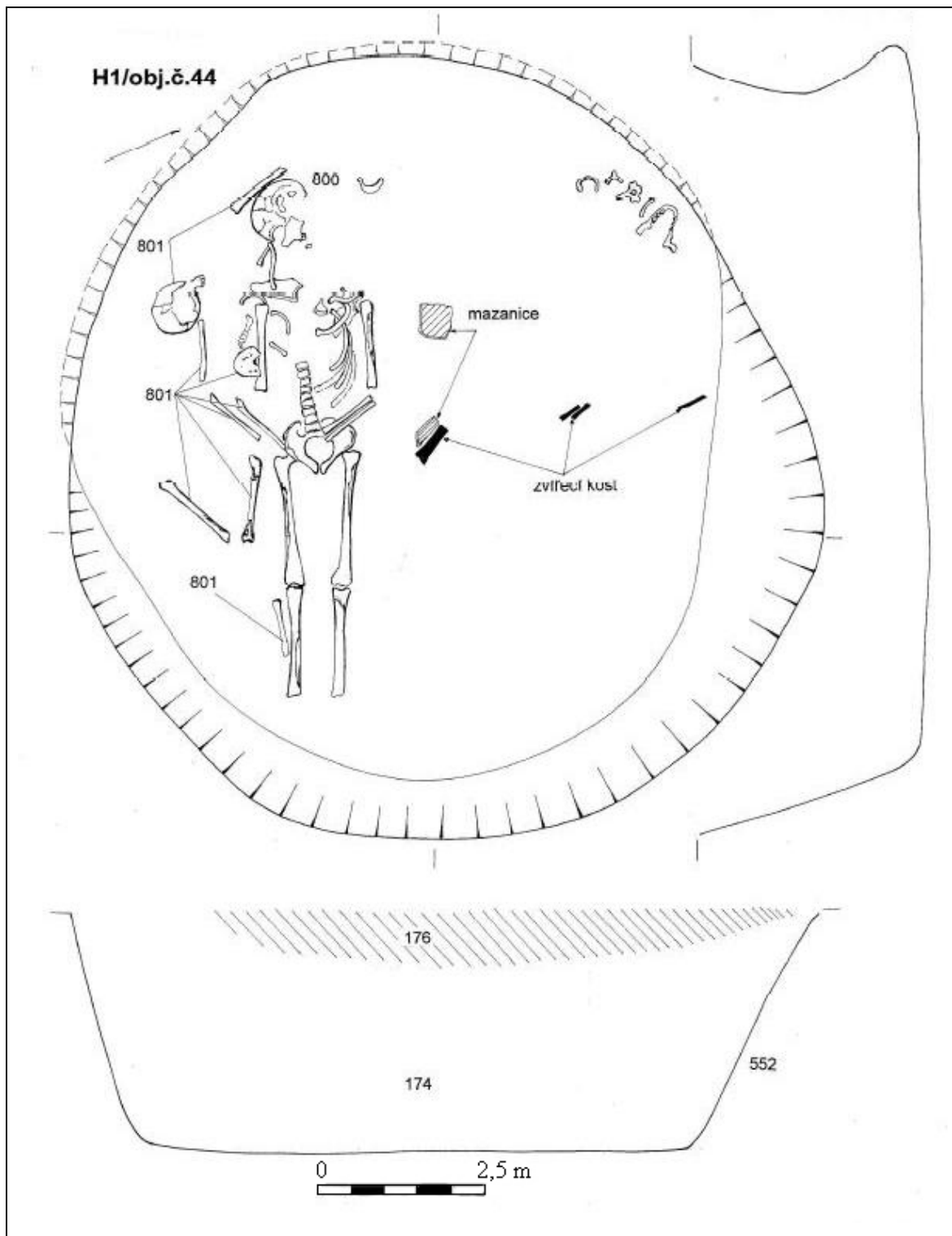
Obr. XVII. Slavonín – objekt 10-13.

Obr. XVIII. Slavonín – půdorysy objektů: 27, 31-35, 37-38, 41, 43, 45, 47-48.

Obr. XIX. Slavonsín – profily objektů: 27, 31-35, 37-38, 41, 43, 45, 47-48.

Obr. XX. Slavonín - objekt č. 44.

Foto 1. Slavonín – objekt 44/H1 (V. Vránová).

Foto 2. Slavonín – objekt 44/H1 detail s mazanicí (V. Vránová)

Foto 3. Část stropního povalu (T. Jelínek).

Foto 4. Část stropního povalu (T. Jelínek).

Foto 5. Mazanice s nehtovými vrypy (vnější strana) a otlaky prstů (vnitřní strana) (T. Jelínek).

Foto 6. Nárožní konstrukce stavby s negativem po trámu a sloupu (T. Jelínek).